güncel hukuk
TEMMUZ 2016 / 7-151 7 TL AYLIK HUKUK DERGİSİ

BREXIT

EROL ÖNDEROĞLU METRİS'TEN YAZIYOR

ORLANDO İLE BİRLİKTE YAŞAMAK... AYŞE DÜZKAN

YARGIDA İSTİNAF DÖNEMİ

CEZAEVİ... CEZAEVİ... BİTMEYEN SORUNLAR

ISSN 1304-561X

Albert Lynch tarafından yapılan Jeanne d'Arc (6 Ocak 1412 - 30 Mayıs 1431) gravürü. Fransa Ordusu'na katılıp erkek kılığında savaşa katılan Jeanne d'Arc, İngiltere yanlısı Beauvais Piskoposu Pierre Couchon başkanlığındaki engizisyon mahkemesi tarafından idama mahkûm edilmiş ve Vieux-Marché meydanında yakılmıştır. Jeanne d'Arc idamından 25 yıl sonra 7 Temmuz 1456 tarihinde kilise tarafından masum ilan edildi.

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Cemal Bali Akal
Prof. Dr. Teoman Akünal
Prof. Dr. Uğur Alacakaptan
Av. Sümer Altay
Prof. Dr. Ramazan Arslan
Prof. Dr. Emin Artuk
Prof. Dr. Kerim Atamer
Prof. Dr. Yeşim Atamer
Prof. Dr. Rona Aybay
Prof. Dr. Nami Barlas
Prof. Dr. Süheyl Batum
Yrd. Doç. Dr. Leyla Berber Keser
Prof. Dr. Fatmagül Berktay
Prof. Dr. Haluk Burcuoğlu
Prof. Dr. Erdoğan Bülbül
Prof. Dr. Nur Centel
Prof. Dr. Tankut Centel
Av. Nurcan Bayraktar
Prof. Dr. Aysel Çelikel
Av. Hasan Fehmi Demir
Dr. Bumin Doğrusöz
Prof. Dr. Celal Erkut
Prof. Dr. Alper Gümüş
Av. Mehmet Gün
Prof. Dr. Hüseyin Hatemi
Av. Tamer Heper
Av. Turgut İnal
Prof. Dr. Haluk Kabaalioğlu
Prof. Dr. Işıl Karakaş
Prof. Dr. Abuzer Kendigelen
Doç. Dr. Ümit Kocasakal
Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu
Av. Osman Kuntman
Av. Şahin Mengü
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Bertil Emrah Oder
Av. Dr. Salih Oktar
Prof. Dr. Saibe Oktay
Prof. Dr. Ali Rıza Okur
Doç. Dr. Gül Okutan
Prof. Dr. Erdal Onar
Prof. Dr. İlber Ortaylı
Prof. Dr. Hayrettin Ökçesiz
Prof. Dr. Emre Öktem
Dr. Adil Özkol
Prof. Dr. Bahri Öztürk
Prof. Dr. Türkan Yalçın Sancar
Prof. Dr. Rona Serozan
Av. Rifat Yaşar Sirer
Dr. Ömer Sivrihisarlı
Av. Dr. Selçuk Soybay
Prof. Dr. Burhan Şenatalar
Prof. Dr. Şükran Şıpka
Prof. Dr. Turgut Tarhanlı
Dr. Hıfzı Topuz
Prof. Dr. A. Can Tuncay
Prof. Dr. İlhan Ulusan
Prof. Dr. Bilge Umar
Yrd. Doç. Dr. Av. Uğur Uruşak
Prof. Dr. Oktay Uygun
Prof. Dr. Samim Ünan
Prof. Dr. Hakan Üzeltürk
Prof. Dr. Duygun Yarsuvat
Prof. Dr. Yıldızhan Yayla
Prof. Dr. Ejder Yılmaz
Prof. Dr. Necmi Yüzbaşıoğlu
Av. Şehnaz Yüzer

Doğan Holding'in katkılarıyla yayınlanmıştır.

Yayıncı
DOĞAN BURDA DERGİ YAYINCILIK VE PAZARLAMA A.Ş.

İcra Kurulu Başkanı	Mehmet Y. Yılmaz
Yayın Direktörü	Murat Köksal
Yayın Yönetmeni	Prof. Dr. Köksal Bayraktar
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	Fikret İlkiz
Yayın Kurulu	Prof. Dr. Köksal Bayraktar Fikret İlkiz Erem Turgut Yücel Zehra Kafkaslı Begüm Baki Rita Ender
Görsel Yönetim	Bahadır Erşık Murat Öksüz
Kapak Tasarım	Naci Koç
Ankara Temsilcisi	Erdal İpekeşen Tel: 0 312 4671437-38-39

YÖNETİM

Genel Yayın Koordinatörü	Yeşim Denizel
Tüzel Kişi Temsilcisi	Ferit Özkaşıkçı
Satış Direktörü	Orhan Taşkın
Finans Direktörü	Didem Kurucu
Üretim Direktörü	Servet Kavasoğlu

REKLAM

Grup Başkanı	Koray Bilici
Grup Başkan Yardımcısı	Funda Baykal
Satış Koordinatörü	Evrim Yücesoy
Satış Müdürü	Ayşin Sarıkaya
Teknik Müdür	Nusret Kırımlıoğlu Tel: 0212 3365360 (3 hat) Faks: 0212 3365390
Rezervasyon	Tel: 0212 3365300-57-59 Faks: 0212 3365392-93
Ankara Reklam	Tel: 0312 2070072/73
Hedef Sayfalar	Tel: 0212 3365370 Faks: 0212 3365391

Kurumsal İletişim Direktörü Seren Urun

Yönetim Yeri
Trump Towers Kule 2 Kat 21-24 34387 Şişli - İstanbul
Tel: 0 212 410 35 34 - 0 212 410 35 35 - 0212 410 35 40
Fax: 0 212 410 35 31

Baskı	Ajans-Türk Gazetecilik Matbaacılık İnşaat San. A.Ş. Necdet Evliyagil Sokak No: 24 Batıkent / ANKARA
Dağıtım	Yaysat A.Ş. Tel: 0212 6222222

Yayın Türü Yerel, süreli, aylık, FIPP **üyesidir**
DB Okur Hizmetleri Hattı: 0 212 478 0 300

okurhizmetleri@doganburda.com
DB Abone Hizmetleri Hattı: 0212 478 0 300
Faks: 0212 4103512 (2 hat)
abone@doganburda.com • www.doganburda.com
Pazar hariç her gün saat 09:00-18:00
arasında hizmet verilmektedir.

© Güncel Hukuk, Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş. tarafından T.C. yasalarına uygun olarak yayımlanmaktadır. Güncel Hukuk'ta yayınlanan yazı, fotoğraf, illüstrasyon, harita ve konuların her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilerek de olsa alıntı yapılamaz.

GÜNCEL HUKUK
"hakemli" bir dergidir.

Web: www.guncelhukuk.com.tr
E-posta: guncelhukuk@doganburda.com

Temmuz 2016

Anayasa'ya Geçici 20. madde eklendi ve 20.05.2016 kabul tarihli 6718 sayılı T.C. Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 8.6.2016 tarih ve 29736 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğü girdi.

Yani, bu maddenin Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildiği tarihte, soruşturmaya veya soruşturma ya da kovuşturma izni vermeye yetkili mercilerden, Cumhuriyet Başsavcılıklarından ve Mahkemelerden, Adalet Bakanlığına, Başbakanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına veya Anayasa ve Adalet Komisyonu Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları bulunan milletvekilleri hakkında, bu dosyalar bakımından, Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hükmü uygulanmayacaktır (Anayasa Geçici Madde 20).

Anayasa Madde 83/2 birinci cümlesi olan "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz." düzenlemesi dosyası olan milletvekilleri hakkında uygulanmayacaktır. Kabule göre Meclisin bu durumda olan üyeleri hakkında "karar" vermesine artık gerek yoktur!

Daha yargılama yapılmadan tasarının tartışılmasında sürekli suçlu ilan edilen "şüpheli" milletvekilleri için geriye kalan tek şey; yargı güvencesidir ve hâkim teminatıdır. Ama asıl sorun burada başlıyor. Yargıya "duyulması" ve "hissedilmesi" gereken güven ve teminatın kendisi sürekli güvensizlik üretiyor. Zaten bu güvensizlik ortamında "terör örgütü" üyesi olmaktan avukatlar tutuklu yargılanıyor. İnsan Hakları Vakfı başkanı Şebnem Korur Fincancı, gazeteciler Ahmet Nesin ve Erol Önderoğlu Özgür Gündem Gazetesi'nde dayanışma için genel yayın yönetmenliği yaptılar diye terör propagandası yaptıkları gerekçesiyle tutuklanıyorlar...

"Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" Mecliste kabul edilerek kanunlaştırıldı. İl İdaresi Kanunu Madde 11 değiştirildi. Kamu görevlilerine terörle mücadelede bir çeşit "dokunulmazlık" veriliyor. Askeri personel dâhil operasyonları gerçekleştiren, katılan, emir veren, uygulayan asker veya polis kim olursa olsun, terörle mücadele görev ve faaliyetleri sebebiyle işledikleri iddia edilen suçlarla ilgili olarak soruşturma izni verilene kadar yakalama gözaltı ve tutuklama tedbirlerine başvurulamayacak. Adli yargının görevine girdiğinden bahisle; asker kişiler hakkında, Cumhuriyet Savcısı'nın soruşturma yapabilmesi; Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları için Başbakan'ın, diğer personel için Milli Savunma Bakanı'nın, Jandarma Genel Komutanı ve Sahil Güvenlik Komutanı ile bu Komutanlıklardaki diğer personel için İçişleri Bakanı'nın iznine bağlı olacak. İzin verilmezse soruşturma yapılamayacak.

Seçilmiş milletvekillerinin Anayasal hakkı olan "dokunulmazlık" Meclis üyelerinden alındı, "terörle mücadele" sırasında doğabilecek insan hakkı ihlallerinin adli yargıda soruşturulması "dokunulmazlık" zırhına büründürülerek kamu görevlileri ve askeri personele verilmiş oldu...

İstinaf, yasa yolu; 16 Temmuz 2016 tarihinden itibaren yürürlükte... Bölge Adliye Mahkemeleri göreve başlıyor resmen ve kanunen... Nasıl ve neler olabilir, hukuki riskler Güncel Hukuk'ta bu sayıda yer alıyor.

Küçük bir not, Güncel Hukuk okuyucularına Erol Önderoğlu'ndan mektup var.

Bir de belki önemli olabilir Yüksek Yargı'da hasat zamanı, Danıştay ve Yargıtay kanunla "sıfırlanıyor"!

Saygı ve dostlukla,
GÜNCEL HUKUK

7 HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ İÇİN
Yüksek Yargının Baskı Altına Alınması
Prof. Dr. Köksal Bayraktar

8 DIŞ HABER
Birleşik Krallık Dijital İzleme Yasası'nı Onayladı, Fransa'da Grev ve Protesto, Polise "Tel Örgülerin Dışına Çıkarma" Yetkisi...

9 KONUK YAZAR
Orlando ile Birlikte Yaşamak
Ayşe Düzkan

10 DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCESİ
Brexit: Uluslarüstücülüğün Sonu Uluslardan mı Gelecek?
Yrd. Doç. Dr. Deniz Tekin Apaydın

12 CEZAEVLERİ
Ceza İnfaz Kurumlarında Doluluk Sorunu ve Cezaevlerinin Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış
Prof. Dr. Timur Demirbaş

Türkiye'de Mahpus Olmak ve Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar, STÖ'lerin Sorumluğu ve Devletin Görevleri
Eva Tanz, Mustafa Eren

Mahpusun Sağlık Hakkına Yönelik Çalışmalar
TCHD Mahpusun Sağlık Hakkı Çalışma Komisyonu

Cezaevinde Ölümler ve Kararlar
Fikret İlkiz

İzmir Şakran T 1 Ceza İnfaz Kurumu Gezisi İzlenimleri
Berna Çetmen

26 SUR VE HUKUKSUZLUĞUN İNŞASI
Av. Nuray Özdoğan, Av. Muzaffer Özdemir

28 KENTLER YIKILIYOR, BOŞALTILIYOR, TARİHİ SURİÇİ KİMLİKSİZLEŞTİRİLİYOR
Yıldız Tahtacı, Songül Gezici

30 BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ
"İfade Özgürlüğü Ödülü Almak Mutluluk Verici Bir Hadise Değildir"
Sedat Ergin

Hukukçu Olmayan Bir Vatandaşın Gözüyle Türkiye'de Basın Özgürlüğü
Prof. Dr. İsmail Tufan

Bu Yazının Başlığı Yok
Fikret İlkiz

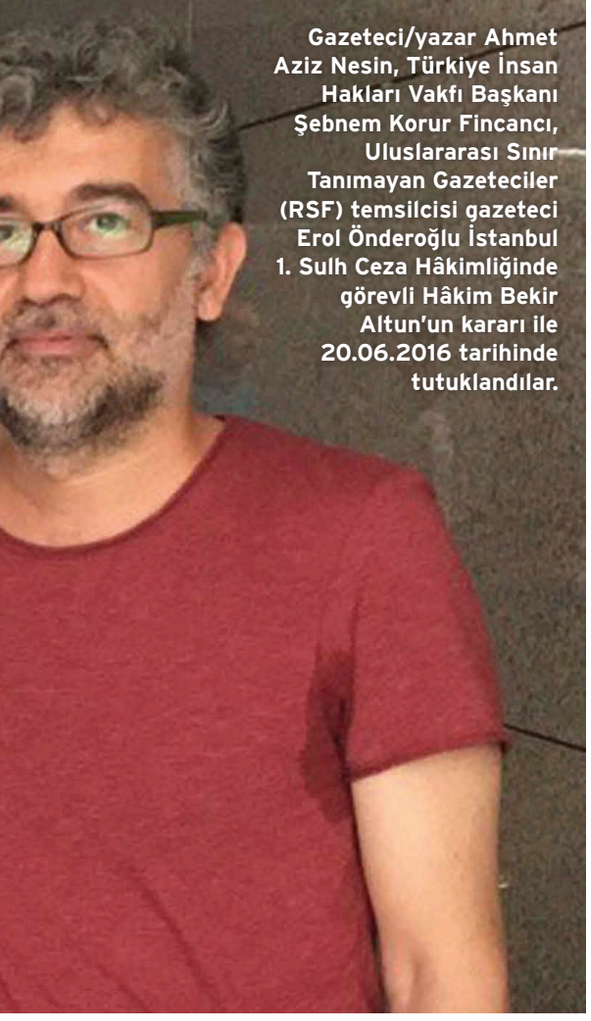
38 SÖYLEŞİ
Dünyanın Her Yerinde Hak Arama Çabası Yeni Şiddetler Doğuruyor
Nebahat Akkoç / Begüm Baki

42 İSTİNAF
İstinaf ve Pusu Atan Riskler
Hilmi Şeker

Türk ve Alman İstinaf Sistemlerine İlişkin Bazı Saptamalar
Prof. Dr. Nevhis Deren-Yıldırım

Kanun Yolunun Yıldızı İstinaf
Prof. Dr. Kamil Yıldırım

güncel hukuk
Sayı: 151 - 07 / Temmuz 2016

Gazeteci/yazar Ahmet Aziz Nesin, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başkanı Şebnem Korur Fincancı, Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) temsilcisi gazeteci Erol Önderoğlu İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğinde görevli Hâkim Bekir Altun'un kararı ile 20.06.2016 tarihinde tutuklandılar.

51 İNSANCILLIK VE ÇAĞDAŞLIK
Osip Mandelstam

52 SAFE HARBOR II İÇİN VERİLEN SÜRE DOLDU, GİZLİLİK KALKANI ANLAŞMASININ İÇERİSİNDE NELER VAR?
Merve Gözüküçük

55 PAYPAL OLAYI UZANTISINDA ELEKTRONİK PARA SEKTÖRÜNE BAKIŞ
Füsun Sarp Nebil

58 HUKUK FELSEFESİ
Pozitivizmin Kaynağı Olarak Tabii Hukuk
Cemal Bâli Akal

61 İZ BIRAKANLAR
Prof. Dr. Mustafa Dural'ın Değerli Anısına
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ayar

62 DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR MEVZUATININ DEVLETLERİN KORUMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE KATKISI
Av. Çiğdem Çımrın

66 BULMACA

güncel hukuk

ABONE FORMU

ADI SOYADI : _____

FİRMA ADI : _____

DOĞUM TARİHİ : _____

DOĞUM YERİ : _____

MESLEĞİ : _____

DERGİ TESLİM ADRESİ : _____

SEMT : _____

POSTA KODU : _____

ŞEHİR : _____

TELEFON : _____

FAKS : _____

E-MAIL : _____

FATURA ADRESİ (Dergi teslim adresinden farklı ise doldurulacak)

VERGİ NO : _____

VERGİ DAİRESİ : _____

FATURA BİLGİLERİ

ADIMA DÜZENLEYİNİZ ☐ FİRMA ADINA DÜZENLEYİNİZ ☐

Bir yıllık abone bedeli 70 TL'dir

ÖDEME ŞEKLİ

Türkiye İş Bankası İstanbul Kurumsal Şubesi
IBAN: TR13 000 64 00000 11111 00 39936
Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Paz. A.Ş.
Bu hesaba ödeme yaptıktan sonra lütfen dekontla birlikte aşağıdaki adrese postalayın veya fakslayın.

ADRESE TESLİM

☐ **Abonelik bedelini kredi kartımdan çekiniz.**

☐ **VISA** ☐ **MASTERCARD** İmza

KREDİ KARTI NO : ...../...../...../.....

GEÇERLİLİK TARİHİ : ...../.....

Her ayın 20'sine kadar ulaşan abone başvuruları, çıkacak ilk sayıdan itibaren uygulanacaktır. Derginiz abone işlemlerinin tamamlanmasından sonra, özel ulaşım sistemi ile düzenli olarak adresinize teslim edilecektir.

Bu form 29 TEMMUZ 2016 Cuma gününe kadar geçerlidir.

DB DOĞAN BURDA DERGİ

Doğan Burda Dergi Yayıncılık A.Ş. Trump Towers Kule 2, Kat: 21-24
Şişli / İSTANBUL **TEL:** (0212) 478 0 300 **FAKS:** (0212) 410 35 12 - 13
E-POSTA: abone@doganburda.com. **WEB:** www.doganburda.com

NE O KADAR CİDDİ NE O KADAR SULU NE O?

NeoTempo.com
Haber ve başka başka şeyler

Yüksek Yargının Baskı Altına Alınması

Mademki Yargıtay üyeliğinin olağan yargıçlardan hiçbir farkı yoktur, o zaman neden bugüne kadar hep "yüksek yargı" terimi kullanılmıştır ve neden bugüne kadar Yargıtay üyelerinin seçimi ile ilgili Anayasa'da tamamen ayrıcalıklı kurallar konulmuştur?

Prof. Dr. Köksal Bayraktar

Türkiye nedense her ay, her hafta, her gün yeni sorunlarla karşılaşıyor. Bunun son örneğini Meclis Adalet Komisyonu görüşmelerindeki Adalet Bakanı dahil, Komisyon Başkanı ve siyasal parti milletvekillerinin kavga dövüş birbirlerine girmeleri oluşturdu. Yüksek yargıya müdahaleyle ilgili TBMM'ye sunulacak "Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" bu kavganın nedeni...

Tasarı, özetle bugünkü Danıştay'ı ve Yargıtay'ı şahıs unsuru (görevdeki yargıçlar) yönünden ortadan kaldırıyor ve yeni bir Yargıtay ve Danıştay oluşturuyor. Bu büyük, ancak askeri ihtilallerden sonra görülebilecek ve Türkiye'nin önümüzdeki yıllarında çok tartışılacak değişikliğe gerekçe olarak da Bölge Adliye Mahkemelerinin kuruluşunun Yargıtay'ın yapısını çok değiştireceği, bunun yargıç güvencesi ve bağımsızlığı ile ilgisi olmadığı ileri sürülüyor. Buna inanmak zor ve yapılan değişikliği hukuken açıklamak da zor.

Tasarı'nın 13. maddesi 2575 sayılı Kanun'a eklenmekte ve şu içeriği taşımaktadır: "Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay üyelerinin üyelikleri sona erer. Ancak bu tarih itibarıyla Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekili ve daire başkanı olarak görev yapanların Danıştay üyelikleri devam eder." Bu madde açıkça bugünkü Danıştay'ı, üyeleri olan yargıçları itibariyle hukuk dünyasından çıkarmaktadır. Aynı Tasarı'nın 24. maddesi, Danıştay ile ilgili düzenlemeyi tekrarlamaktadır. Yargıtay öngörülerek Tasarı'nın 24. maddesinde "2797 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir" denilerek Geçici 15. madde düzenlenmektedir. Önemi itibari ile ve belleklerde kalması için maalesef tekrarlayalım: "Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay üyelerinin üyelikleri sona erer. Ancak bu tarih itibarıyla Yargıtay Birinci Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, birinci başkanvekili, Cumhuriyet Başsavcıvekili ve daire başkanı olarak görev yapanların Yargıtay üyelikleri devam eder."

Hem Danıştay hem de Yargıtay için öngörülen bu değişiklikten sonra gene Geçici 15. maddenin ikinci ve devamı fıkralarında şu önemli kurallar getirilmektedir: Üyelikleri sona eren Yargıtay üyeleri arasından HSYK'ca beş gün içerisinde yeniden Yargıtay üyeliği seçimi yapılacak; Yargıtay'a seçilmeyen hakim ve savcılar 10 gün içinde sınıf ve derecelerine uygun bir göreve atanacaklardır. Yargıtay üye sayısı, 300'e indirilecek ve bu sayıyı aşan kadrolar hiçbir işleme bağlı kalmaksızın iptal edilecektir. Yargıtay için öngörülen 300 yargıç üye sayısı zamanla 200 üyeye indirilecek ve böylece Yargıtay alabildiğine küçültülecektir.

Yapılan bir diğer değişiklikle de Danıştay ve Yargıtay üyelerinin görev sürelerinin tıpkı Anayasa Mahkemesi üyeleri gibi 12 yılla sınırlı olacağı belirtilmektedir.

Değişikliklerle ilgili olarak Kanun'un Genel Gerekçesi'nde, Bölge Adliye Mahkemelerinin işleyişi, hukuki anlaşmazlıkları hem hukuki hem de maddi anlamda yargılayacakları ve yeni kurulacak Yargıtay'ın "temyiz mercii olarak görevinin sadece bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması sonucunda ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla sınırlı olduğu ve böylece Yargıtay'ın tam anlamıyla bir içtihat mercii olacağı" açıklanmaktadır (Tasarı'nın 18. maddesi ve aynı maddenin gerekçesi).

Bu önemli değişiklikleri içeren Tasarı'yı hazırlayan yasama üyeleri şunu ileri sürmektedirler: "Anayasanın 154. maddesinde Yargıtay üyeliği düzenlenirken bu üyeler için ayrı bir teminat öngörülmemiş, görev sürelerine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş, üyelerin nitelikleri ve seçim usullerinin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre Yargıtay üyelerinin sahip olduğu teminat Anayasa'da tüm hâkim ve savcılar için öngörülen teminatla aynı şekilde düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, Yargıtay üyeleri için de asıl teminat, hâkimlik ve savcılık teminatı olup; hâkim ve savcılık mesleği ile olan bağın korunması bu teminatın sağlanması için yeterlidir. Bu nedenle, Yargıtay üyeliğinin 12 yılla sınırlanmasının mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatını ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır." (19. maddenin gerekçesi)

Böylece bugünkü yasama organının düşüncesine göre Yargıtay'ın tamamen değiştirilmesine ilişkin Tasarı hiçbir zaman hâkimlik ve savcılık güvencesini ve bağımsızlığını ihlal edici bir yön taşımamaktadır. Bu saptama ve inanış karşısında bir hukukçu olarak insanın aklına şu gelmektedir: "Mademki Yargıtay üyeliğinin olağan yargıçlardan hiçbir farkı yoktur, o zaman neden bugüne kadar hep "yüksek yargı" terimi kullanılmıştır ve neden bugüne kadar Yargıtay üyelerinin seçimi ile ilgili Anayasa'da tamamen ayrıcalıklı kurallar konulmuştur?" Bu sorulara cevap vermek gerçekten çok zor. Hukuk, gene siyasetin baskısı altına giriyor.

TBMM Adalet Komisyonu, 16 Haziran 2016

Hazırlayan Orhun Seyran

Birleşik Krallık Dijital İzleme Yasası'nı Onayladı

Birleşik Krallık Parlamentosunun alt kanadı Avam Kamarası, güvenlik güçlerinin ve istihbarat servislerinin, dijital ortamı ve internet iletişimini izleme yetkilerini genişleten yasa tasarısına onay verdi. İnternet hizmet sağlayıcılarına kullanıcıların bilgi ve hareketlerini paylaşma yetkisi de verecek yeni düzenleme 69 ret oyuna karşılık 444 olumlu oyla kabul edildi. Tasarının yasalaşması için Lordlar Kamarası tarafından da onaylanması gerekiyor. İçişleri Bakanı Theresa May Soruşturma Yetkileri Yasası'nı, "belirsizliklerle dolu dünyada güvende kalmamıza yardımcı olacak" diyerek savundu. Ancak Yasa'ya, kişilerin gizlilik hakkını yeterince güçlü koruyamadığı gerekçesiyle karşı çıkanlar da var. Bu düzenlemeyle, kişilerin ziyaret ettiği internet siteleri ve bağlanılan internet hizmetlerinin ayrıntıları, bu bilgileri saklama yükümlülüğü getirilen teknoloji firmaları aracılığıyla takip edilebilecek. Aynı zamanda internet hizmet sağlayıcıları da kişilerin hareketlerini kayıt altına alıp, talep edildiğinde paylaşabilecek.

Kanada'da Ötanazi Yasası Kabul Edildi

Kanada Parlamentosu ölümcül hastalar için medikal yardımla ölümü mümkün kılan "ötanazi yasası"nı kabul etti. Yasa, geçtiğimiz yıl Kanada Yüksek Mahkemesi'nin hekim yardımıyla intihar etme yasağını bozmasının ardından hazırlandı. Yüksek Mahkeme kararında, dayanılamayacak fiziksel ve psikolojik acı çeken, tedavi edilemez durumdaki yetişkinlerin böyle bir hakkı olduğuna hükmetmişti. Ancak hükümet bu kararı alabilme özgürlüğünü yalnızca ölümü makul olarak öngörülebilen bireylerle sınırladı. Ülkede bu sınırlamanın, dayanılmaz acı çeken hastalar açısından bir haksızlık olduğu yönünde eleştiriler yapılıyor.

Sosyal Medya İletisi Danimarka'da Vatandaşlıktan Çıkarma Nedeni

Danimarka Yüksek Mahkemesi, yerel mahkemenin Said Mansour adında Faslı bir kitap satıcısının vatandaşlıktan çıkarılması kararını onadı. 56 yaşındaki çifte vatandaş 2015 Haziran'da sosyal medya hesabından attığı El Kaide ve El Nusra'yı destekleyen mesajların ardından dört yıl hapis cezasına çarptırılmış, Danimarka vatandaşlığından çıkarılmış ve kararı üst mahkemeye taşımıştı. Mansour'un avukatı müvekkilinin uzun süredir Danimarka'da yaşadığını, çocuk ve torunlarının burada olduğunu ve müvekkilinin eylemlerinden dolayı değil yalnızca ifadelerinden dolayı cezalandırıldığını vurguladı ayrıca kararı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıyacaklarını belirtti. Suçlamaları reddeden Mansour ise bu olayın ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunuyor.

Polise "Tel Örgülerin Dışına Çıkarma" Yetkisi

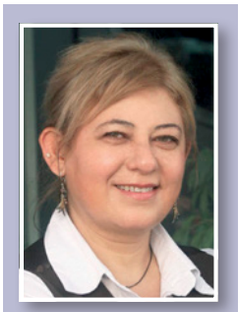
Macaristan polise, güneyindeki Sırbistan sınırından 8 kilometre içeriye kadar yakalanan yasa dışı göçmenleri geri gönderme yetkisi veren bir yasal düzenlemeyi yürürlüğe soktu. Düzenleme BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından tepkiyle karşılandı. Ülkenin güneyindeki Sırbistan ve Hırvatistan sınırına çekilen tel örgüler, özellikle Balkanlardan Kuzey Avrupa'ya gitmeye çalışan göçmen akınında gözle görülür bir azalmaya sebep olmuştu. Ancak ülkeye Sırbistan sınırından göçmen akışı hala devam ediyor. Macar hükümeti, göçmenlerin iltica başvuruların yapabilecekleri iki geçiş bölgesi oluşturdu.

Macaristan şimdiye kadar 19,140 iltica başvurusu aldı. Hükümet sözcüsü Zoltan Kovacs geçiş bölgesine kabul için günlük limitin 30 kişiyle sınırlandırıldığını söyledi ve Macaristan'ın uluslararası hukuk kurallarına uygun davrandığını belirtti. Geçiş bölgesinin bu statüsü, çevresinde kamp yığınları oluşmasına yol açtı. Kamplar Macaristan sınırı içinde olsa da, tel örgülerin güneyinde kalıyor. Komiserlik, değişikliğin yalnızca sığınma başvurusu yapabilmek için bekleyen kişilerin durumu kötüleştireceğini savundu. Yeni yasaya göre, polis yakalanan göçmenleri, zor koşullarda sıra beklenen tel örgülerinin diğer tarafındaki geçiş bölgelerine geri gönderebilecek.

Fransa'da Grev ve Protesto

Fransa'da hükümetin çalışma yasasında yapmak istediği değişiklikler, ülke genelindeki grev ve yürüyüşlerle protesto edildi. Greve nükleer santral, rafineri, toplu taşıma gibi çeşitli sektörlerden işçilerin yanında atık arıtma tesislerinde çalışan işçiler ve Air France pilotları da katıldı. Özellikle başkent Paris'te gerçekleştirilen protestolarda polis ve göstericiler sık sık karşı karşıya geldi. Grevlere öncülük eden ve Fransa'nın en büyük sendikalarından biri olan Genel Emek Konfederasyonu'nun (CGT) sözcüsü Damien Martinez gösterilerin ardından "Bu bir son değil. Bu mücadele bitmeye çok uzak." ifadelerini kullandı. Ülkede diğer şehirlerde de protestolar düzenlenirken demiryolu çalışanları ve taksi şoförleri de greve katıldı. Tartışmalara neden olan yasa tasarısının onaylanması halinde, şirketlere maaş indirimi konusunda daha fazla hak tanınıyor, işten çıkarmalar kolaylaştırılıyor, çalışanların izinlerini ne zaman kullanabileceği konusunda şirketlerin söz hakkı artırılıyor.

Ayşe Düzkan

orlando ile birlikte yaşamak

onların kendinden saymadığı herkese duydukları düşmanlıkla bir arada yaşamayacağız. kadınları köle, emekçileri köleliğe razı görenlerin sömürüsüne tahammül etmeyeceğiz. işgali, emperyalizmi olağan görüp atalarının işgalini özlemle ananlarla ortak olmayacağız. eğer "kutsalları" nefretse, düşmanlıksa, sömürü ve baskıysa bununla birlikte yaşamayacağız

abd orlando anması

türkiye trans onur yürüyüşü

abd'de yaşayan, daha doğrusu yaşamak zorunda olan filistinli şair remi kanazi, ünlü şiirlerinden coexistence'ı[1], "ben birlikte yaşamak istemiyorum, ben insan gibi yaşamak istiyorum, kalanını adalet halleder," diye bitiriyor.

orlando katliamı birlikte yaşama meselesi üzerine tekrar düşünmeye zorladı bizi.

elli kişinin katledildiği, bir o kadarının ağır ve hafif yaralandığı pulse, latin kökenli yoksul lgbti'lerin takıldığı bir kulüp. istihbarat bağlantıları olan bir babanın oğlu olan afgan kökenli katil ömer metin'in de kulübün müdavimleri arasında olduğu ve eşcinsel aplikasyonlar kullandığı söyleniyor. eski karısına şiddet uygulamış olan katil bu katliamı gerçekleştirmeden önce 10 ay boyunca fbi tarafından izlenmiş bir şüpheli. ve buna rağmen, dünyanın en büyük güvenlik şirketlerinden biri olan g4s'te çalışıyor. silah endüstrisinin talepleri, abd'de bireysel silahlanmayı bu denli kolay hale getirmeseydi bile bir güvenlik şirketi çalışanı olarak o uzun namlulu silaha ulaşma ihtimali yüksek.

g4s sıradan bir şirket değil, göçmenlere yönelik hak ihlalleri sebebiyle defalarca soruşturmaya uğramasının yanı sıra, israil'deki hapishanelerinin, kontrol noktalarının ve utanç duvarının tedarikçisi. bu sebeple filistinliler ve filistin dostları tarafından boykot edilmesi çağrıları yapılıyor. nitekim dünyanın her yerinde yürütülen kampanyalar sonucunda geçtiğimiz günlerde israil devletiyle olan anlaşmalarını yenilemeyeceğini vaat etti.

insanın siyasal islam'la ilgili olmadan dindar olması akla yakın ama dindar olmadan siyasal islamcı olmak şaşırtıcı tabii ve ömer metin anlatılanlara göre bu kategoriye giriyor. ama islami siyasal hassasiyetleri filistinlilerin böylesine karşı olduğu bir şirkette çalışmasını engellememiş. ışid'in katliamı benimseyen bir açıklama yapmasına rağmen, kendisinin bu örgütle bir bağı olduğu kanıtlanmadı. (bu da, ışid'in bir örgütten bir "ruh"a dönüştüğü iddialarını destekliyor) ancak bu katliamın başkanlık seçimlerinde başkan trump'ın elini güçlendirme ihtimali de yüksek. bu veriler, katilin bu cinayete teşvik edilmiş olabileceğini düşündürüyor.

ama bu "büyük resim" iki noktayı ortadan kaldırmıyor; birincisi şu: metin'in kendi homo-erotik eğilimleriyle baş edememesi yani homofobisi onu bu cinayete teşvik eden şeylerden biri olabilir. o büyük resimde beliren başka teşvikçiler de bundan yararlanmış olabilir. ama daha önemlisi, lgbti'lerin bir toplumda can güvenliği en zayıf olan kesimlerin başında geliyor olması. nitekim birkaç hafta önce meksika'da bir eşcinsel kulübe yapılan yine silahlı bir saldırıda 5 kişi hayatını kaybetmişti. yoksul ve göçmen olmak da ayrı ayrı, güvende olmamak için sebepler. biri, birileri, şiddet yoluyla karmaşık mesajlar vermek istediğinde, şiddete zaten hep açık olan kesimler en kolay hedef oluyor.

bir yandan da şunu biliyoruz, bu katliam, dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi biri tarafından gerçekleştirilebilir ve o katilin lgbti'lerle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşanlar, "keşke abartmasaydı" diyebilir. çünkü kendi yakınlarımız için endişelenip kendimizden saymadıklarımız için acımasız olabildiğimiz bir dünyada yaşıyoruz.

o yüzden derdimiz birlikte yaşamak değil, onların lgbti'lere, göçmenlere, kendinden saymadığı herkese duydukları düşmanlıkla bir arada yaşamayacağız. kadınları köle, emekçileri köleliğe razı görenlerin sömürüsüne tahammül etmeyeceğiz. işgali, emperyalizmi olağan görüp atalarının işgalini özlemle ananlarla ortak olmayacağız. eğer "kutsalları" nefretse, düşmanlıksa, sömürü ve baskıysa bununla birlikte yaşamayacağız. o yüzden denklemi yeniden kuralım. birlikte değil, insan gibi yaşayacağız. buna engel olan şeyler, hukuka sığsa bile adalete sığmaz zaten.

1. Şiiri şu linkte onun sesinden izleyebilirsiniz: https://youtu.be/D-8sDYO-EVM

Brexit
Uluslarüstücülüğün Sonu Uluslardan mı Gelecek?

Brexit'te kalma yönünde oy kullanan İskoçya ve Kuzey İrlanda BK'nin referandum sonucuyla bağlı olup AB'den çıkmaya razı olacak mıdır? Yoksa aynı senaryo mikro düzeyde tekerrür ederek ulusalcılık ağır basacak ve bu bölgeler de BK'den ayrılacak mıdır?

Yrd. Doç. Dr. Deniz Tekin Apaydın
Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

24 Haziran 2016 tarihi Birleşik Krallık'ta (BK) düzenlenen ve Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılma taraftarlarının yüzde 52 oy oranıyla üstünlük sağladığı referandum sonucuyla dünya çapında yankı bulan bir gün oldu. Başta AB olmak üzere, tüm Üye Devletler beklemedikleri bu sonuç karşısında şaşkınlık sonrası stratejilerini belirlemek üzere harekete geçti. "Britain" ve "Exit" sözcüklerinin birleştirilmesi ile elde edilen "Brexit" sözcüğü ile adlandırılan BK'ın AB'den ayrılma kararı AB için tarihi bir süreçtir. Zira 1952'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmasıyla başlayıp bugünkü Avrupa Birliği'ne evrilen büyüme ve derinleşme sürecinin ilk kez sekteye uğrayıp gerileme sinyalleri verdiğini görüyoruz. Asıl büyük soru, bunun münferit bir hareket olarak mı kalacağı, yoksa medyada yoğunlukla "domino etkisi" olarak tabir edilen bir dağılma sürecinin ilk adımı olarak mı tarihe geçeceğidir.

Avrupa Birliği'nin bütünleşme süreci, üzerine çok düşünülmüş, emek verilmiş ve yatırım yapılmış bir süreçtir ve kriz ortamlarında kolayca dağılacağı beklentisi çok gerçekçi değildir. Ayrıca Birliğin üzerine inşa edildiği değerler itibarıyla yansıttığı bir de "Avrupalı" kimliği vardır ve bu kimlik uluslararası anlamda modernlik, insan hakları ve demokrasi vurguları açısından özel bir önemi haizdir. Ancak AB'nin 10 yıldan fazla bir süredir çeşitli krizlerle karşı karşıya olup bu süre içerisinde de zayıfladığı gerçeği de göz ardı edilemez.

Avrupa Birliği'ni ve Üye Devletleri bugünkü çıkmaza sürükleyen olaylar silsilesi özetle şöyle cereyan etmiştir. İlk olarak 2005 yılında Anayasa projesinin Fransa ve Hollanda referandumlarında kabul edilmemesi nedeniyle rafa kalkmasıyla politik yara alan AB, Almanya öncülüğünde hazırlanıp 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile bu yaralarını büyük ölçüde sarmış oldu. Ancak 2007'de başlayıp 2008'de yoğunlaşan ekonomik kriz, bu krizden çıkış için AB tarafından alınan sıkı ekonomik tedbirlerin Üye Devletlerde yansımalarıyla ortaya çıkan bir siyasi krize dönüştü. Bir yanda ekonomik krizden en çok etkilenen Yunanistan, İrlanda ve İspanya gibi ülkelerde halk ve kimi zaman hükümetler ve diğer yanda bu ülkelerdeki ekonomik çöküşü finanse etmek zorunda kalan nispeten büyük ekonomilere sahip Devletler bu süreçte AB'ye karşı memnuniyetsizlik geliştirmeye başladı. Henüz bu krizin ekonomik ve siyasi etkileri giderilemeden mülteci kriziyle karşılaşan AB, yeni bir sarsıntıyı hazmetmeye hazır olmadığından göç politikasını farklı yöntemlerle yönetmeye çalıştı. Dünyada özellikle temel haklar açısından sert eleştirilerin hedefi olan bu politikalar zaten AB'ye mesafeli durmaya başlayan pek çok Üye Devleti memnun edemediği gibi giderek artan Avrupa şüpheciliğini de (Eurosceptisism) besledi. Mültecilerin bir kısmı geri kabul anlaşmaları ile bertaraf edilmeye çalışıldı ise de karşılığında taahhüt edilen vize serbestisi özellikle Türkiye açısından sıkı pazarlık konusu yapılmış, bu da Üye Devletlerde yabancılara karşı var olan endişeyi arttırmıştır. Sayıları artık milyonlarla ifade edilen Suriyeli sığınmacıların üzerine, büyük nüfusuyla öteden beri adaylığı en tartışmalı olan ülke konumundaki Türkiye'den gelebilecek "vizesiz turistlerin" -ki endişe edilen turistik amaçlı seyahat eden kişilerden ziyade iltica etmek amaçlı olan kişilerdir- korkusu eklenince, bu da AB üyeleri için cazip bir seçenek olmaktan çıkmıştır. Dünyada artan ve çoğunluğu Orta Doğu kaynaklı olan terörist faaliyetler de Üye Devletlerin yabancı korkusunu/düşmanlığını (xenophobia) artırmaktadır. Bu durum kimi zaman Birlik içi serbest dolaşım

Referandum öncesi Vote to Leave (Ayrılmak için Oy Ver) ve Vote to Remain (Kalmak için Oy Ver) kampanyaları yürütüldü. Britanya'nın AB içinde kalmasını destekleyen göstericiler ellerinde "kalmak" kullanarak kelime oyunu yaptıkları "Harika Kal", "Londra, Gururlu Kal" ve "Çeşitlilik içinde Birlikte Kal" yazılı dövizlerle...

Ayrılma yanlısı bir taksi şoförü elinde "ayrıl" anlamına gelen yazıyla referandum öncesi Londra merkezinde dolaşırken.

hakkını kullanan AB vatandaşlarından dahi rahatsızlık duyma boyutuna varmıştır. Oysa AB'nin ve Üye Devletlerin sığınmacılara ve Birlik içi göçmenlere karşı uluslararası hukuktan ve AB hukukundan kaynaklı yükümlülükleri vardır.

Kriz üzerine kriz yaşayan AB ülkelerinde giderek artan Avrupa şüpheciliği ve yabancı düşmanlığı neticesi aşırı sağ söylemlerin itibar kazandığını ve yükselişte olduğunu söylemek yanlış olmaz. Aşırı milliyetçi ve muhafazakâr akımlar AB'nin karşılaştığı -kimi zaman da neden olduğu- sorunları popülist bir biçimde iç siyaset malzemesi yaparak halk nezdinde söylemlerine karşılık bulmaya başlamıştır. Uluslararası işbirliğinden uzaklaşıp giderek içe kapanma eğilimindeki bu politikaların ciddiye alınması gerekir. Nitekim Brexit sonrası ilk günden Fransa, Hollanda ve İtalya gibi Üye Devletlerde de benzeri ayrılık referandumları yapılması konuşulmaya başlandığı bir ortamda herhangi bir domino etkisi görülmeyeceğini kimse garanti edemez. Bu minvaldeki gelişmeler AB'nin genişleme politikasını da olumsuz etkileyecek ve Türkiye'nin zaten "zorda" olan adaylık durumunu daha da dezavantajlı bir konuma getirecektir.

Bu etkiyi daha iyi değerlendirmek için Brexit referandumunda hangi grupların kalmayı hangilerinin çıkmayı desteklediğine de bakmak gerekir. Genel olarak politikasını AB karşıtlığı üzerine kuran sağcı Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) başta olmak üzere, Britanya Milliyetçi Partisi (BNP) ve Önce Britanya Partisi (Britain First Party) ayrılıkçı cephenin başını çeken gruplar olmuştur. Bunun yanı sıra Muhafazakârların, Liberal Demokratların ve İşçi Partisi'nin bir kısmı ayrılık yanlısı olsa dahi liderleri dâhil çoğunluğu kalma taraftarı olmuştur. Yine Yeşiller kalma yanlısı bir tutum sergilemiştir. İçlerinde George Akerlof gibi Nobel Ödüllü ekonomistlerin de bulunduğu pek çok bilim insanı BK'nın kalmasının her iki taraf için de daha faydalı olacağı yönünde fikir beyan etmiştir. Bir diğer dikkat çeken durum da seçmenlerin yaş dağılımına göre tercihlerini incelediğimizde karşımıza çıkan çarpıcı sonuçtur. Buna göre gençler (18-24 yaş arası) yüzde 75'e varan oranlarda kalma yanlısı iken yaş aralığı arttıkça ayrılıkçı fikirlerin de oranının arttığını gözlemliyoruz. Özellikle 50 yaş üzerindeki Britanyalılar'ın AB'ye bakışlarının daha olumsuz olduğunu ve ne yazık ki geleceğe gençler adına yaşlıların çoğunlukta olduğu bir kabulün damga vurduğunu görüyoruz.

Bu karar sonrası özellikle BK için bilinmezliklerin yoğun olduğu bir süreç başlıyor. Başta iş dünyası olmak üzere, serbest dolaşım kapsamında BK'ya yerleşen AB vatandaşları ve diğer Üye Devletlerde yerleşik Britanyalılar tedirginlik içinde, geleceklerinin ne olacağını merak ediyorlar. AB'nin tarihinde daha önce bir emsal olmadığı için ayrışma sürecinin nasıl gerçekleşeceği bilinmiyor. Aslında hemen hemen her şey Avrupa Birliği Anlaşması m. 50'de belirtildiği üzere BK ve AB arasında müzakere edilecek anlaşmalara göre netleşip hayata geçecek. Yani bir nevi "anlaşmalı boşanma" olacak. Ancak bu anlaşmanın içeriği ile tarafların talepleri ve kabulleri şu aşamada belirsiz olduğu için yapılacak her tür yorum tamamen spekülatif olacaktır. Olası bir işbirliği planı ortaya konana dek -ki bu Ortak Pazar, Serbest Ticaret Alanı, Gümrük Birliği ya da ikili ticaret ve işbirliği anlaşmaları olabilir- ilgili gerçek ve tüzel kişilerin tedirginliği devam edecektir.

Ne yazık ki, BK için tek sorun bu olmayabilir. Brexit'te kalma yönünde oy kullanan İskoçya ve Kuzey İrlanda BK'ın referandum sonucuyla bağlı olup AB'den çıkmaya razı olacak mıdır? Yoksa aynı senaryo mikro düzeyde tekerrür ederek ulusalcılık ağır basacak ve bu bölgeler de BK'tan ayrılacak mıdır? İskoç ve Kuzey İrlanda halkları kendi kaderlerini ne şekilde tayin edecektir? Daha ilk günden yeni bir İskoç bağımsızlık referandumunun sinyalleri verilmeye ve Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmesi senaryoları dillendirilerek, bu bölgelerin BK'ya bağlılığı tartışılmaya başlanmıştır.

Birleşik Krallık'ın AB için önemi yadsınamaz. Her şeyden önce BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesinden biri olan BK'nın AB'den çekilmesiyle birlikte AB'nin BMGK'deki sandalye sayısı bire (Fransa) düşecektir. NATO kapsamındaki askeri harekâtlara en çok katkı sağlayan ülkelerden biri olan BK, aynı zamanda büyük bir nükleer güçtür. Londra dünyanın en büyük borsalarından birine sahip finans merkezlerinden biridir. Avro BK'nın resmi para birimi olmamasına rağmen Londra'da çok işlem gördüğü için değeri artmaktadır. AB'nin Almanya'dan sonraki 2. ve dünyanın 5. büyük ekonomisi olarak BK, 65 milyonluk nüfusu ile de AB içinde önemli bir yere sahiptir. Yine AB bütçesine önemli katkısı olmaktadır. Bunun dışında itibarı olan köklü bir Devlet olarak uluslararası siyasi gücü ve özellikle ABD ile olan yakın ilişkileri AB açısından önem arz etmektedir.

Ne var ki, zamanında BK'yi "ABD'nin Truva Atı" olmakla suçlayan ve o zamanki adıyla AET'e katılımına geçit vermeyerek iki kez veto eden De Gaulle'ün haklı çıktığını söyleyenler de yok değildir. 1973'teki üyeliğinden bu yana entegrasyon seviyesini minimal düzeyde tutmaya çalışarak (Avro ve Schengen bölgeleri dışında kalarak) "iki vitesli AB" yorumlarının müsebbibi olan BK, AB'nin geleceğini derinden etkileyecek çıkış kararıyla BK'yi hiçbir zaman AB'ye ait görmemiş olanların argümanlarını güçlendirmiştir. Bazı kesimler AB açısından bunun tarihi bir fırsat olduğunu ve Brexit sonrası AB27'de entegrasyonun daha da sıkılaştırılabileceğini iddia etse de bugünkü ekonomik ve politik konjonktürde bunun fazlasıyla iyimser bir öngörü olduğu kanısındayım. Ancak AB'nin kendisine yeni bir yol haritası çizerek kurumsal olarak bu doğrultuda kendisini yeniden yapılandırması artık olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Aksi takdirde Brexit, ikinci bir Fransız Devrimi gibi ulusçuluğun yeniden yükselerek nev-i şahsına münhasır uluslarüstü bir yapı olan AB'yi parçalayacağı bir tarihi olay olarak kayıtlara geçer.

Bu karar sonrası özellikle BK için bilinmezliklerin yoğun olduğu bir süreç başlıyor. Başta iş dünyası olmak üzere, serbest dolaşım kapsamında BK'ya yerleşen AB vatandaşları ve diğer Üye Devletlerde yerleşik Britanyalılar tedirginlik içinde, geleceklerinin ne olacağını merak ediyorlar

Ceza İnfaz Kurumlarında Doluluk Sorunu

Türkiye'de son yıllarda cezaevi nüfusu, yeni cezaevleri yapılmasına rağmen kapasitenin üzerinde artmıştır. Adalet Bakanlığı'nın 31 Mart 2016 tarihli istatistiğine göre cezaevinde bulunan toplam tutuklu ve hükümlü sayısı 187.647 olarak görülmektedir

Prof. Dr. Timur Demirbaş

Cezaevleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de her zaman sorunlu kurumlar olmuşlardır. Ceza infaz kurumlarının sorunlarının belirlenerek, bunlara çözüm bulunması ve hükümlülerin cezalarının infazı sonunda topluma yeniden kazandırılmaları gereklidir. Gerçekten de, cezaevlerindeki insanların sorunlarına duyarlı kalarak, onların kendi içimizden çıkan insanlar olduğu ve bir gün aramıza tekrar dönecekleri unutulmamalıdır. Kaldı ki, her insanın olduğu gibi, bizlerin veya bir yakınımızın en azından ölümle sonuçlanan bir trafik kazası sonucunda ya da başka bir nedenle tutuklu veya hükümlü olarak infaz kurumlarına girme ihtimali olduğu hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir.

Ceza infaz kurumlarının sorunlarını şu şekilde ortaya koymak mümkündür[1]

1) Cezaevlerindeki doluluğu azaltmak,
2) Günlük yaşam koşullarını düzeltmek,
3) Mahkûm haklarını etkin bir şekilde tespit etmek,
4) İnfaz kurumlarının fiziki koşullarını düzeltmek,
5) Nitelikli infaz personeli yetiştirmek.

Cezaevlerindeki doluluğun nedenleri, sadece yükselen suçluluk rakamlarına dayanarak açıklanamaz; bunun nedenleri olarak, şunlar sıralanabilir:

1. Kanun değişiklikleri (örneğin, cinsel suçlar). Kamuoyunun da baskısıyla (medya ve politikacıların konuşmaları) yüksek cezalara hükmedilmesi;

2. Tutukluluğun çok ve uzun süreli uygulanması;

3. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 107'de koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için iyi halle geçirilmesi gereken sürenin 2/3'e çıkartılması (647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun m.19'da bu süre 1/2 olup, Ek m.2 gereğince her ay için ayrıca 6 gün daha indirilmekte idi);

4. Hürriyeti bağlayıcı ceza alternatiflerinin yetersiz olması veya mevcutlarının etkin şekilde uygulanamaması (uzlaşma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve erteleme);

5. Bağımlıların uygun terapi kurumlarında barındırılmaları gerekirken cezaevlerinde büyük yer işgal etmeleri;

6. Para cezalarının ödenmemesi ve hukuki nedenlerle (mal beyanında bulunmama gibi) cezaevine girmek zorunda olan yoksul mahpusların ekonomik krizin de etkisiyle artması;

7. Cezaevi yerine geçecek yeni olanaklarının denenmesinin eksikliği, örneğin elektronik izleme veya çalışmak suretiyle mahpusluk süresinin kısaltılabilmesi.

Türkiye'de son yıllarda cezaevi nüfusu, yeni cezaevleri yapılmasına rağmen kapasitenin üzerinde artmıştır. Her ne kadar Adalet Bakanlığı web sayfasından alınan aşağıdaki istatistikte 31.3.2016 itibariyle sayı 187.647 olarak görülmekte ise de, son aylarda artan terör olayları nedeniyle yapılan tutuklamalar karşısında bu sayının daha da arttığı bir gerçektir. Aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı yıllar olarak 4616 sayılı Kanun (Rahşan affı) öncesi ve sonrası için 1999 ve 2000 yılları, 5237 sayılı TCK öncesi ve sonrası için de 2005 ve 2006 yılları alınmıştır.

		Toplam Nüfus	100,000 Kişide
TÜRKİYE	2000	49,512	73
	2002	59,187	85
	2004	57,930	81
	2006	70,277	101
	2008	103,235	144
	2010	120,814	164
	2012	136,020	180
	2014	158,537	204
	02.03.2015	165,033	212

Mahpuslaşma Oranları (100.000 kişide)
2000- 2015 Türkiye Kadın %3,6 Erkek %96,4 Tutukluluk Oranı %13,9

YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
1999	*	*	*	44.131	*	*	*	23.450	67.581
31/12/2000	23.708	894	253	24.855	22.595	921	1.141	24.657	49.512
31/12/2005	28.420	882	143	29.445	24.089	930	1.406	26.425	55.870
31/12/2006	34.458	1.086	321	35.865	31.303	1.315	1.794	34.412	70.277
31/03/2016	154 .750	5.631	784	161.165	23.610	1.157	1.715	26.482	187.647

Bu durum, 100.000 kişiye düşen tutuklu ve hükümlü sayısı olarak ifade edilen mahpuslaşma oranının Türkiye açısından iki mislinin üzerinde artması yönünden dikkat çekicidir.

Mahpuslaşma oranının son yıllarda görünümü şu şekildedir[2] ABD 698 (2013), Rusya 471 (2014), Belçika 102 (2012), Almanya 82 (2012), Fransa 114 (2014), İngiltere 153 (2012), Çin 120 (2012), Japonya 53 (2012), Çek Cumhuriyeti 178 (2014), Türkiye 204 (2014). Türkiye'de mahpuslaşma oranı 1998'de 100 iken, 2014'de iki katına çıkmak suretiyle 204'e yükselmesi dikkat çekicidir.

1. Demirbaş Timur, İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2015, s. 453 vd.
2. http://www.prisonstudies.org/ Erişim Tarihi: 30.08.2015.

Cezaevlerinin Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış

Avrupa ülkelerinde, 19. yüzyılda tartışılan sorunlar, bizde 2000'li yılların başından itibaren tartışılmaya başlandığından, cezaevleri ve infaz sistemi ile ilgili yaşanan sıkıntılar bir türlü giderilememektedir

Prof. Dr. Timur Demirbaş

Hürriyeti bağlayıcı cezaların tarihçesi ile cezaevlerinin tarihçesi iç içedir. Bu bakımdan, öncelikle hürriyeti bağlayıcı cezaların ve dolayısıyla onların infaz edildiği hapishanelerin, yani cezaevlerinin geçmişine gözatmak gerekir.

Ceza infazının tarihçesinde, çok çeşitli ceza tarzlarının üstünlüğü vasıtasıyla kendini gösteren üç dönem birbirini izlemiştir:

1) Kefaret ve para cezaları orta çağın erken dönemleri için pratik tek ceza aracı idiler;

2) Orta çağın geç dönemlerinde canavarca bedeni ve hayati cezalar onlarla yer değiştirdiler;

3) 17. yüzyılda ise, onların yerini hürriyeti bağlayıcı ceza aldı.[1]

Ceza hukuku yaptırımları ilk zamanlarda her şeyden önce bedeni ve hayati ceza olarak uygulandılar. Aydınlanmadan itibaren esaslı olarak sadece hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezası öne çıkmaya başladı. O zamanlar hapishane, bedenin dokunulmazlığını garanti eden ve hürriyetten yoksunluk vasıtasıyla zengin ile fakiri aynı tarzda buluşturan insanlık anlamında bir çözüm olarak göründü.[2]

Hürriyeti bağlayıcı cezaların ve dolayısıyla cezaevlerinin tarihi gelişimini Batı'da ve Biz'de olmak üzere ikiye ayırarak belirtmeye çalışacağız.

BATIDA

Avrupa Devletleri infaz sistemlerinin gelişimini, cezaevlerinin doğuşundan önceki ve sonraki dönem olmak üzere ikiye ayırarak açıklamak mümkündür. Cezaevi varlığının gelişimi, ceza hukukunun gelişimi ile aynı adımları izlemiştir. Uzun yıllar ceza hukukunda, kuralların ihlali demek olan suçların işlenmesi halinde, kamunun varlığını garanti eden münhasır çabalar olarak, tanrıların ve insanların intikamı demek olan cezalar uygulanmıştı. Suçlunun durumu dikkate alınmaksızın uygulanan bu cezaların, suçlunun yok edilmesi veya mağdurun zararının tazmini dışında başka bir temeli yoktu. Çünkü İlkçağda suçlu, kamunun bir düşmanı idi ve ona karşı bütün araçlarla mücadele edilebilirdi. Suçun işlenmesinde toplumun kendi kusurunun da olabileceği düşüncesine dair bir belirti yoktu. Burada ceza olarak, ölüm, sakat bırakmak, kırbaçlamak veya diğer bedeni acı çektirmeler, sürgün, para cezası, kölelik cezası söz konusu idi. Hapis cezası, cezalar arasına çok sonra girecekti.[3]

HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZANIN DOĞUŞU VE CEZAEVLERİNİN GELİŞİMİ

1) Genel Olarak

Hapishane, insan duygu ve davranışlarının ifadesidir; o bir kültür görünüşüdür. Onun tarihi, kültür tarihinin bir yansımasıdır. Biz burada, insanlık duygusunun açıkça bir gelişimi içinde ilkel, vahşi şiddet ifadelerinden, makul sosyal koruma amacına doğru, psikolojik, incelmiş, kurtarıcı insan davranışını görüyoruz. Bu yüzden, cezaevlerinden hareketle tüm ceza varlığı dikkate alınmak zorundadır.[4]

Kaiser'e göre, hürriyeti bağlayıcı cezaların ve cezaevlerinin gelişimi üç döneme dayandırılabilir:

1) Amsterdam cezaevlerinin doğuşu ve onların 17. yüzyılda Avrupaya etkisi;

2) Kuzey Amerika ceza infaz modellerinin etkisi ve 19. yüzyılın doğru sistemi konusunda tartışma;

3) Ceza infaz kurumlarının açılması ve 20. yüzyılın ikinci yarısında hükümlülere muamelede asgari esasların hukuken gerçekleştirilmesi.[5]

2) Amsterdam Cezaevlerinin Doğuşu

16. yüzyılın sonlarında, hürriyetten yoksun bırakma anlayışında esaslı bir değişiklik oldu ve hürriyeti bağlayıcı ceza anlayışı doğdu. Bu, dini düşünceler ve fakirlerin korunmasından da etkilenmişti. Ana düşünce, işlenen fiilin cezalandırılması değil, bilakis suçlunun yeniden sosyalleştirilmesi ve iyileştirilmesinin takip edildiği amaçlardı.[6] Gerçekten de, Amsterdam cezaevlerinin doğuşuyla, 16. yüzyıldan itibaren korkutma ve yeniden sosyalleştirme düşüncesi önem kazanmış ve bu 17. yüzyılda Avrupa'yı etkilemiştir. Bu dönemde, Amsterdam mahkemesi hırsızlık suçları için ölüm cezasını kaldırdı.

Bu cezaevlerinin doğuşu, 1588'de Amsterdam ceza mahke-

		Toplam Nüfus	100,000 Kişide
ALMANYA	2000	70,252	85
	2002	70,977	86
	2004	79,453	96
	2006	76,629	93
	2008	72,259	88
	2010	69,385	85
	2012	65,889	82
	3.11.2014	61,872	76
ABD	2000	1,937,482	683
	2002	2,033,022	703
	2004	2,135,335	725
	2006	2,258,792	752
	2008	2,307,504	755
	2010	2,270,142	731
	2012	2,228,424	707
	31.12.2013	2,217,000	698
BELÇİKA	2000	8,688	85
	2002	8,605	83
	2004	9,245	89
	2006	9,635	92
	2008	9,858	92
	2010	10,561	97
	2012	11,212	102
	01.03.2014	11,769	105
ÇEK CUMHURİYETİ	2000	21,538	210
	2002	16,213	159
	2004	18,343	179
	2006	18,578	181
	2008	20,502	196
	2010	21,900	209
	2012	22,641	215
	2014	18,658	178
	19.06.2015	20,071	191

Mahpuslaşma Oranları (100.000 kişide)

2000- 2014 Almanya Kadın %5,7 Erkek %94,3 Tutukluluk Oranı %18,6
2000- 2013 Amerika Kadın %9,3 Erkek %90,7 Tutukluluk Oranı %20,4
2000- 2013 Belçika Kadın %4,3 Erkek %95,7 Tutukluluk Oranı %31,4
2000- 2015 Çek Cum. Kadın %6,7 Erkek %93,3 Tutukluluk Oranı %20,4

mesi jürisinin, 16 yaşını aşmamış bir genç hırsızı mutad olduğu gibi ölüm cezasına mahkûm etmeyerek, devlet tarafından eğitilip iyileştirilmesi yönünde karar vermesine dayanır: Ceza mahkemesi ve Belediye Başkanı arasındaki uzun tartışmalardan sonra, Şehir Meclisi, ilkbahar 1595'de, Klarissen Manastırı'nın bir kısmının çalışma ve iyileştirme kurumu olarak düzenlenmesine karar verdi. Erkekler için oluşturulan Amsterdam hapishanesinin (Zuchthaus), kabiliyetsiz gençleri, çalışma yeteneği olan dilencileri, serseri ve avareleri, dürüst ve Tanrı'dan korkan insanlar olarak yetiştirmek ve böylece hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasını mümkün kılmayı amaçlayan görevleri vardı.[7]

1597'de kadınlar için açılan Amsterdam hapishanesi Spinnhaus'nin üzerindeki, "Korkma! Kötülüke karşılık vermeyeceğim, aksine iyiye zorlayacağım. Ellerim serttir, hissiyatım sevgi doludur" şeklindeki yazı, Amsterdam cezaevlerindeki anlayışı ifade etmesi açısından dikkat çekicidir. Bu, modern ceza infaz tarihinin belirleyici ilk infaz amacı idi. Hareket noktası tenkil değil, bilakis Kalvanist çalışma ahlâkı anlamında, çalışmaya zorlayıcı eğitimdi.[8]

Buna karşılık bazı yazarlar ilk hapishanenin 1555'de, Londra, Bridewel'de, şehirleri dilenci ve serserilerden kurtarmak için açıldığını iddia etmişlerdir.[9] Londra'da. Kral VI. Edward, 1552'de Londra'daki eski saray Bridewel'i Kilisenin dileği üzerine serseriler, dilenciler ve küçük hırsızların artan yükünü azaltılması amacıyla kamu için bir çalışma evi olarak düzenledi. Onlar burada düzenli çalışmak üzere eğitildiler. Buraya getirilmedeki esas amaç, başlangıçta ceza düşüncesi değildi. Bridewel, daha sonra benzer çalışma evine örnek olmuştur.[10]

Cezaevlerinin ortaya çıkışı, esaslı olarak Merkantilizm ve Kalvanizm ile bağlantılıdır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın yürürlüğe girmesinin nedeni, sadece tehlikeli boyutlardaki dilencilik değildi. Merkantilizm döneminde, 30 yıl savaşları 17. yüzyıl ortalarında nüfusun ve işgücünün azalmasına sebep olmuştu. Merkantilizm, ortaçağın feodal yapısının dışında, insanların çalışkan zanaatlarından beslendi. Bu düşünce, Kalvanizm vasıtasıyla daha da kuvvetlendi; buna göre, çalışma görevi, yaşamın gerçek hedefi olmalıydı. Kalvanistler için yoksulluk ve dilencilik bir tür günahdı. Yoksullar çalışmaya teşvik edilmek zorunda idiler.[11]

3) Aydınlanma Çağından 20. Yüzyıla Kadar ki Dönem

a) Cezaevlerinin bozulması

Cezaevleri 17. yüzyılın sonundan 18. yüzyılın sonuna kadar, suçluları ve düzensiz insanları muhafaza etme yeri idiler. 17 ve 18. yüzyıllardaki kesilmeyen savaşların sonucu olarak, suçluların ve düzensiz insanların sayısı çok arttı; onları cezaevlerine kapatarak zararsız yapmak düşüncesiyle yetinildi. İdarenin fakirliği, cezaevlerini pislik ve yoksulluk içine sokmuştu. 1577'de İngiltere'de Oksford yakınlarındaki bir cezaevindeki bir hastalıktan Şerif ile birlikte 300 kişi, 24 saat içinde ölmüşlerdi. Daha sonraları da, Oksford trajedisi tekrarlandı, Tounton'da 1730 kişi; Londra'da 1750 kişi öldü.[12]

30 yıl savaşlarının (1618-1648) ekonomik sonuçlarının etkisi altında, cezaevlerinin durumu çok kötüleşti. Reform kurumları için para yoktu. Merkantilizm düşüncesinin etkisiyle İmparatorluğun prensleri, cezaevlerini özel işletmelere kiraya vermeye başladılar. Kazanç düşüncesi, yeniden sosyalleşme düşüncesini ortadan kaldırdı.[13] Bu şekilde, 18. yüzyılın sonuna kadar hapishanelerde her yönüyle kuvvetli bir keyfilik egemendi.[14]

b) İlk çabalar

Tüm bu olumsuzluklar nedeniyle, 18. yüzyılda Amsterdam cezaevlerinin esaslarının genel olarak yıkılmasına rağmen, ceza mahkûmlarını yeniden sosyalleştirmeye sebatla gayret eden infaz kurumları da vardı. Bunlara örnek olarak, 1667'de Fillipo Franci isimli İtalyan rahibi tarafından Floransa'da küçükler için kurulan bir kurum[15] ile 1703'de Papa XI. Clemens tarafından gençler için kurulan Roma yakınlarında San Michele ve 1775'de Gent'de (Belçika) açılan cezaevi gösterilebilir.[16]

Bedford yargıcı olan İngiliz John Howard (1726-1790), cezaevlerinin durumunu ve bu konuda yapılması gereken düzenlemeleri belirlemek amacıyla 12 yıl boyunca kendi memleketi ve Kıta Avrupasını kapsayan 42.000 millik bir seyahat yaparak, çeşitli şehir ve topluluklardaki farklı ceza sistemlerinin durumunu araştırdı. Howard, araştırdığı cezaevlerinden edindiği izlenimlerini, 1777'de "İngiltere ve Waller'deki Cezaevlerine İlişkine İlk Değerlendirmeler ve Bazı Yabancı Cezaevleri Hastanelerinin Dökümü" adlı eseriyle kamuoyuna duyurdu. Howard'a göre, hapishanelerin ıslahı bakımından yapılması gereken düzenlemeler şunlardı[17]

1) Sağlığı koruma kurallarına uyma ve hükümlülere yeterli gıda verilmesi;

2) Tutuklu ve hükümlülere farklı disiplin kurallarının uygulanması;

3) Ahlâki ve dini terbiye;

4) Çalışma zorunluluğu ve meslek öğretimi;

5) Dini, ahlâki ve mesleki terbiye esaslarıyla hafifletilen hücre usulü.

Howard, Hollanda dışında tüm Avrupa cezaevlerini eleştirdiği eseri, diğerleri gibi, 40 yıldan fazla cezaevi reformu için gayret eden ilahiyat Profesörü Wagnitz'e etki yaptı. Howard'ın ölümünden sonra İngiliz cezaevi reformu yenilenerek 1813'de ateşlendi. Bu defa bir kadın, Elisabeth Fry, Howard gibi yorulmadan cezaevlerini ziyaret etti ve kamunun dikkatinin tekrar cezaevlerine yönelmesini ve bazı reformları tahrik etmeyi sağladı. Böylece bu reform hareketi, 1848'e kadar, 11.000 hücreli 54 yeni cezaevinin yapılmasını doğurdu.[18]

c) Angloamerikan reform çabaları

Avrupa'daki gayretler, 18. yüzyılda Pensilvanya'daki çıkışlarla Amerika'da da sürmüştür. İngiltere'de inançları nedeniyle ağır cezalara uğradıkları için Pensilvaya'ya göç eden ve Pensilvanya Eyaletinin kurucusu olan Quakerler burada öncü olmuşlardır. Gerçekten de, Quakerler 1776'da, dini sebeplerle yönlendirilen Filedelfiya Cezaevi Vakfını kurmuşlardır. Bu vakfın insiyatifi ile başlayan cezaevi reformu, 1790'da 30 kişilik yeri olan Filedelfiya iyileştirme kurumunun, yani hapishanenin açılmasına götürmüştür. "Quaeker" olarak adlandırılan dini grubun kuruluş ruhuna göre, mala karşı işledikleri suç için ölüm cezasından bu şekilde kurtulanlar ile mutad ölüm cezası bağışlananlar, burada tecrid edilirlerdi. Hükümlü gündüz ve geceyi, hiçbir iş olmaksızın tek kişilik hücrede, ceza ve Tanrıyla barışmayla geçirmek zorundaydı.[19]

İyileştirme kurumlarının daha ileri bir gelişmesi 1818'de Pittsburg'da "Batı Cezaevi-Kefaretevi" (Western Penitentiary) adıyla açıldı. Bu, herkesin görülebildiği tarzda inşa edilmiş, en büyük hücre cezaevi idi. Bu yeni tasarlanmış daire şeklindeki mimari yapının donanım amaçlarına itiraz edildi ve 1833'de yıkıldı. Bu arada, Filedelfiya Cezaevi Vakfı, 1829'da Doğu Cezaevi-Kefaretevini (Eastern Penitentiary) kurdu.[20]

Pensilvanya tek kişilik hücre sistemine doğrudan doğruya yöneltilen eleştiriler, New York eyaletinin Auburn bölgesinde 1823'de yeni bir cezaevinin kurulmasına neden olmuştur. Bu sistem, hükümlülerin iyileştirilmesinin temeli olarak suçlu gruplaşmalarının bulunmamasına dayanmaktadır. Pensilvanya'nın tecrit (solitary) sisteminin karşısına Auburn'un sessizlik (silent) sistemi yerleştirildi. Burada, atölyelerde günlük çalışmaların müşterek olması ve yemeklerin toplu olarak yenmesiydi; şüphesiz buralarda mutlak susma yasağı uygulanıyordu.[21]

19. yüzyılda bu iki Amerikan sistemi Avrupa'da da tartışılıyordu. İngiltere, 1842'de Londra yakınlarında Pentonville cezaevini Filedelfiya'nın Pensilvanya sistemini örnek alarak, fakat, hücre penceresinden hücre penceresine sohbeti ve sallanmayı güçleştirmek için yedi kanat yerine beş kanatlı olarak açtı. Hükümlü önce 18 ay, onu korkutması için tek kişilik hücrede kalırdı. Bu tek kişilik hücre, daha sonraki birlikte hapis için sadece hazırlık istasyonuydu ve dereceli sistem çerçevesinde sert bir infaz başlangıcını ortaya koyuyordu. İkinci aşamada, bir İngiliz kolonisine gönderilme ve üçüncü olarak şartlı salıverme öngörülmüştü (İngiliz dereceli sistemi).[22]

4) 20. Yüzyıl

a) Genel olarak

20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan iki Dünya Savaşı, cezaevlerindeki olumlu gelişmelerin İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar gelişmesini durdurdurmuştur. Ancak, 1950'li yıllardan itibaren, cezaevleri konusunda olumlu gelişmeler görülmeye başlanmıştır.

19. yüzyılın sonlarında Almanya'da Wahlberg, cezaevlerindeki hükümlülerin çok sayıda haklarının bulunduğunu ortaya attı. Wahlberg'e göre, devlet ve hükümlüler arasında karşılıklı bir haklar ve yükümlülükler bütünü mevcuttur. 20. yüzyılın başında Freudenthal, ayrıntılı olarak hükümlülerin hukuki yerini araştırdı. O zamana kadar genel olarak kabul edilen düşünce; hükümlünün hakkı olmadığı ve cezaevi idaresinin keyfine teslim edildiği idi. Freudenthal, daha önce Wahlberg'in yaptığı gibi, devlet ve hükümlü arasındaki ilişkinin hukuki karakterini ortaya koydu. Freudenthal, bunları genel kamu hukuku esaslarına dayanarak yaptı.[23]

ABD'de ise, infaz reformlarının yapılmasında en önemli faktör, yargının müdahelesi olmuştur. Gerçekten de, 1950-1960 yıllarında başlayan bu süreç, "cezaevleri hukuku içtihatları"nın oluşmasına neden olmuştur. İlk cezaevi davasının açıldığı 1871 yılında Yüksek Mahkeme, bu davayı redderek, hükümlülerin hiçbir hakları olmayan "sivil ölüler" olduğunu belirtmişti.[24]

b) Uluslararası alanda

İnfaz ilişkilerinin iyileştirilmesi yolundaki gayretler, 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan iki Dünya Savaşı ve infazın insanileştirilmesi düşüncesine karşı çıkan totaliter sistemlerce önemli ölçüde engellenmiştir. Fakat, 20. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası reform hareketleri ortaya çıkmış ve Birleşmiş Milletlerce 1955'de Cenevre'de düzenlenen "Suçların Önlenmesi ve Hükümlülere Muamele" konulu Kongrede alınan "Hükümlülere Muamelede Asgari Esaslar" ve "İnfaz Kurumu Açma" tavsiyeleri, infaz hukukunun gelişimini derinden etkilemiştir. Nitekim, "Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Standart Kurallar" Birleşmiş Milletlerce 31 Temmuz 1957'de kabul edilmiştir.[25]

Avrupa Konseyi tarafından da 19 Ocak 1973'de "Hükümlülere Muamelede Asgari Kurallar" kabul edilmiştir. Ancak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından bu esaslar üzerinde yeniden çalışılmış ve 12 Şubat 1987'de kabul edilen tavsiyeler ve kararlaştırılan yenileriyle birlikte 100 adet "Avrupa Ceza İnfaz Kuralı" belirlenmiştir. Avrupa Konseyi, 11 Ocak 2006'da, Avrupa Cezaevi Kurallarını güncellemiştir.[26]

BİZDE

Osmanlı Devletinde, İslâm hukukunun uygulanması ve İslâm hukukunda da hapis cezasının bulunmaması nedeniyle, hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği yer anlamında hapishanelerden kural olarak söz edilemez.

Osmanlı Devletinde hapishane olarak genellikle kale burçları kullanılmıştır. İstanbul'da ki Yedikule, Eminönü'ndeki Baba Cafer ve Kasımpaşa'da ki Tersane zindanları bunlardan en ünlüleridir. Zindanlar genellikle subaşının denetiminde olup, mahpuslara hayırseverlerin yardımıyla bakılırdı. İstanbul zindanları 1831'de kaldırıldı ve Sultanahmet'te Mehterhane olarak da anılan İbrahim Paşa Sarayı'nın bir kısmında Hapishane-i Umumi

Cezaların tasviri, yakmak, asmak, kör etmek v.s. (1508) (T.Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 113)

		Toplam Nüfus	100,000 Kişide
FRANSA	2000	48,049	82
	2002	45,319	76
	2004	55,355	91
	2006	55,633	91
	2008	59,468	96
	2011	62,467	99
	2014	72,796	114
	01.04.2015	66,761	100
RUSYA	2000	1,060,404	729
	2002	980,151	675
	2004	847,004	588
	2006	823,403	577
	2008	883,436	622
	2010	864,197	609
	2012	755,651	528
	2014	677,287	471
	01.07.2015	656 618	455
JAPONYA	2000	61,242	48
	2002	69,502	55
	2004	76,413	60
	2006	81,255	64
	2008	76,881	60
	2010	72,975	57
	2012	67,008	53
	İlk yarı/2014	61,794	49
ÇİN	2000	1,427,407	111
	2002	1,512,194	119
	2004	1,583,006	119
	2006	1,710,641	118
	2008	1,735,822	121
	2010	1,650,000	121
	2012	1,640,000	120
	İlk yarı/2014	1.657.812	119
İNGİLTERE VE GALLER	2002	64,602	124
	2004	70,861	135
	2006	74,657	141
	2008	78,150	145
	2010	82,636	152
	2012	84,725	153
	2014	86,634	153
	19.06.2015	85.743	148

Mahpuslaşma Oranları (100.000 kişide)

2000- 2015 Fransa Kadın %9,3 Erkek %90,7 Tutukluluk Oranı %20,4
2000- 2015 Rusya Kadın %8,1 Erkek %91,9 Tutukluluk Oranı %18,4
2000- 2014 Japonya Kadın %8,2 Erkek %91,8 Tutukluluk Oranı %11,3
2000- 2014 Çin Kadın %6,3 Erkek %93,7 Tutukluluk Oranı 250.000
2000- 2015 İng.-Gal. Kadın %4,5 Erkek %95,5 Tutukluluk Oranı %13,8

kuruldu. Ancak, İstanbul dışında kale burçlarının zindan olarak kullanılmasına devam edildi.[27]

Fakat, Tanzimatla birlikte kabul edilen 1840 (1256 tarihli Kanun-ı Ceza), 1851 (1267 tarihli Kanun-ı Cedit) ve 1858 (1274 Ceza) tarihli ceza kanunları ile birlikte, Osmanlı Devletinde de, hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmüştür.

Tanzimat kanunları ile birlikte, hapishanedeki ağır hasta hükümlülerin iyileşinceye kadar kefaletle salıverilmesi ve yoksul olanların beslenme ve giyim giderlerinin devletçe karşılanması ilkeleri getirilmiştir. 1858 Ceza Kanunu ile hürriyeti bağlayıcı ceza olarak kürek cezası, kalebentlik ve hapis cezaları kabul edildi.[28]

Devrin Osmanlı ceza hukuku ve ceza infaz usulüne dair muhalefetini, irtidada (islâm dinini terk) karşılık verilen ölüm cezasının kaldırılması yolunda 1844 sonbaharında giriştiği mücadele ile göstermiş olan İngiliz elçisi Canning, sonraki yıl da işkencenin kaldırıldığını ilan eden fermanın çıkmasına vesile olmuştu. Birkaç yıl sonra da Osmanlı hapishanelerinin Avrupa'daki benzerleri doğrultusunda "ıslah" edilmelerini gündeme getirecek olan Canning'in taşra bir yana, payitahttaki (İstanbul) hapishanelerin "kendi ülkesindekilerin iki ya da üç asır önceki halini andırdığı" şeklindeki yorumu olumsuz ve abartılı idi.[29] Canning, konsolosların gözlem ve tavsiyeleri ışığında 1851 yılında "Osmanlı Hapishanelerinin Islahı Hakkında Raporu" hazırladı.[30]

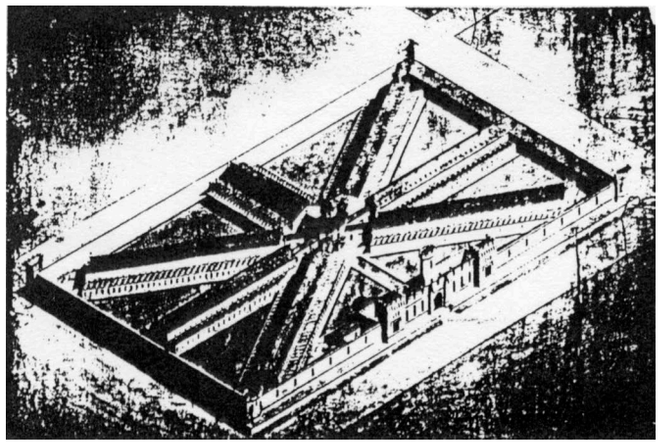
Sultanahmet Meydanı'nda inşa edilen ilk Osmanlı "hapishâne-i umûmî"si 1871 yılının Ocak ayında sadrazam ve vükelâ tarafından törenle açıldı ve hatta birkaç gün süreyle de isteyenlerin görebilmesi için halka teşhir edildi. Yeni hapishane propagandasına kalemiyle iştirak eden gazeteci Basiretçi Ali Efendi'nin de vurguladığı gibi, "bu yeni müssese Osmanlı Devleti'nin 'medeniyet' yürüyüşünün bir parçasıydı ve 'Avrupa hapishanelerni aratmayan tanzimat ve tanzifatı' ile Osmanlı hükümetinin Avrupalı rakiplerinden 'farksız' olduğunun yeni bir nişanıydı".[31]

Osmanlı Devletinde hapishanelerin durumunun kötü olduğu, ön yargılı da olsa bazı kaynaklarda ifade edilmiştir. Örneğin Vahan Cardoshian'ın subjektif şekilde Osmanlı Devleti aleyhine kaleme aldığı ve 1908'de yayımlanan "20. Yüzyılın Osmanlı İmparatorluğu" isimli kitapta, "hapishanelerin kışın ısıtılmadığını, rutubetli, havasız, yazın çok sıcak olduğunu, sadece ekmek verildiği için ailelerinin gündelik yemek getirdiklerini" yazmışken; 1915 tarihli bir Alman Raporunda ise, "kapitülasyonları tek taraflı olarak ilga eden Osmanlı Devleti'nin, hapishanelerdeki yabancılar için mevcut olan konsolosluk denetimini de kaldırmasının çok düşündürücü olduğunu, ülkede bir adalet ve hapishane reformu gerektiği düşüncesinin belirdiğini, Almanya'nın bu alandaki yardımına itiraz edilemeyeceğini, adalet sorununun diğer büyük devletlerin etkisi olmadan çözülebilmesinin Almanya için çok faydalı olacağı" yazılmaktadır".[32]

Cumhuriyet Döneminde

Cumhuriyet döneminde ve özellikle 1 Temmuz 1926'da 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, bu konu yeniden ele alınmaya başlanmıştır. İlk önce, ceza ve tutukevlerinin idaresi 1 Haziran 1929 tarihinde İçişleri Bakanlığından alınarak Adalet Bakanlığına bağlanmış ve Bakanlık bunlarla daha yakından ilgilenmeye başlamıştır. Ayrıca 14.6.1930 tarih ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunda, cezaevlerinde "işyurdları"nın oluşturulacağı belirtildiği gibi, Ceza Kanunu'nun Meriyet Mevkine Konmasına Dair Kanun'un 4. maddesine 25.6.1932 tarih ve 2023 sayılı Kanun ile eklenen fıkra ile de, yeni hapishane tesisat ve teşkilatı yapılmayan yerlerde muayyen şartları haiz bazı mahkûmların, geceleri hapishanede geçirmek şartıyla, kamu yararına uygun işlerde

Devlet Doğu Hapishanesi, Philadelphia (1821 - 1829) (T.Demirbaş, İnfaz Hukuku, s. 126)

çalıştırılabilmeleri esası konmuş ve konuda bir de Talimatname yapılmıştır.[33]

Cumhuriyetin ilk yıllarında cezaevlerinin kötü durumunu ortaya koyması açısından, Adliye müfettişleri Fuat ve Ferit beyler tarafından "Karadeniz sahillerindeki hapishanelerle İzmir, Adana, Konya, Kastamonu ve İstanbul ceza ve tevkifevlerini konu alan" 24.12.1931 tarihli rapor dikkat çekicidir[34] "-Binalardan bir kısmı mahsus surette cezaevi olarak inşa edilmiş bulunmakla beraber, hiçbiri cezanın, günün telâkki ve prensipleri dairesinde infazına elverişli değildir; bunların tamamı koğuşlardan ibarettir ve hücre yoktur. Hiçbir cezaevinin mevcudu, istiap haddiyle mütenasip değildir; istiap haddinin tayininde, her mahpusa en çok bir buçuk metre kare tahsisi suretiyle asgari bir kıstas kullanılmıştır. Meselâ Kastamonu'da 250 kişilik istiap haddine karşı 597, Samsun'da 200'e mukabil 375, Giresun'da 120'ye karşı 250, İzmir'de 500'e karşı 900 mahpus bulunmaktadır...". Rapor şu cümlelerle son bulmaktadır: "...Hapishanelerimizin bugünkü vaziyetleri ise, adaleti temin değil, adaletsizliği tevlit etmektedir. Mahkûmların bir kısmı muhtelif saikler tahdında, ceza çektiklerini bile hissetmezken, diğer bir kısmı cezalarını, tabi tutulmaları lazım gelen derecenin kat kat fevkinde bir şiddetle çekmektedirler...".

1.10.1936'da İmralı adasında iş esasına dayanan ilk cezaevi açılmıştır. Bu arada, ceza ve tutukevlerinin idaresini esaslı kurallara bağlamak üzere 213 maddeden oluşan 31.7.1941 tarihli Ceza ve Tevkifevleri Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir.

13.7.1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun (CİK) ile sürgün cezası kaldırılıncaya kadar, TCK m.11'de belirtilen hürriyeti bağlayıcı cezalar; ağır hapis, hapis, sürgün ve hafif hapistir. Bunlardan ağır hapis ve hapis cezasının infazında, dereceli sistem kabul edilmişti Ağır hapis cezasının ilk devresini oluşturan hücre hapsi, yeteri kadar hücre bulunmadığı için hiçbir zaman gereği gibi uygulanamamıştır. Örneğin, 1959'da 5142 ağır hapis cezası hükmedilmişken, 647 sayılı CİK'nın gerekçesinde de belirtildiği üzere, 1965 yılında cezaevlerindeki hücre sayısı 894 idi.[35]

SONUÇ

Avrupa devletlerinde hürriyeti bağlayıcı cezaların ve dolayısıyla cezevlerinin gelişimi 400 yıllık bir geçmişe sahipken, bizde Tanzimata ve 1840'lara gitmektedir. Avrupa ülkelerinde, 19. yüzyılda tartışılan sorunlar, bizde 2000'li yılların başından itibaren tartışılmaya başlandığından, cezaevleri ve infaz sistemi ile ilgili yaşanan sıkıntılar bir türlü giderilememektedir. Bu durum infaz hukunun gelişimi açısından da söz konusu olmuştur. Avrupa da ve Amerika'da bizden yıllarca önce infaz hukuku ve cezaevleri üzerine tartışmalar, kitaplar, geziler, dernek ve vakıflar kurulmuş iken, biz de ne yazık ki bu konu üzerinde Batı'dan yıllarca sonra durulmaya başlanmıştır.

1990'lı yıllarda ortaya çıkan cezaevi olaylarına kadar, gerek toplum, gerekse Devlet olarak cezaevi sorunlarına ne yazık ki hiç eğilinmemişti. Ceza infaz kurumlarındaki olumsuzlukların giderilebilmesi açısından, Devlet yanında, sivil toplum kuruluşlarına da büyük görev düşmektedir. Gerçekten de, Batı'da çok sayıda örneğine 18. yüzyıldan itibaren rastlanan cezaevi derneği veya vakfı şeklindeki bu kuruluşlar önemli görevler yapmaktadırlar.

1. Rusche Georg-Kirchheimer Otto, Sozialstruktur und Strafvollzug, Frankfurt a.M. 1981, s.306.
2. Mechler Achim, Psychatrie des Strafvollzugs, Stuttgart-New York 1981, s.1.
3. Krohne K., Lehrbuch der Gefaengniskunde, Stuttgart 1889, s.2 vd.
4. Mittermaier Wolfgang, Gefaengniskunde, Ein Lehrbuch für Studium und Praxis, Berlin-Frankfurt 1954, s.13.
5. Kaiser Günther, Strafvollzug im Europaeischen Vergleich, Darmstadt 1983, s. 11.
6. Kaiser Günther -Schöch Heinz, Strafvollzug, 5.Auflage, Heidelberg 2002, s. 11; Schwind Hans-Dieter, Kurzer Uberblick über die Geschichte des Strafvollzugs, in: Strafvollzug in der Praxis (Hrsg. Schwind-Blau) 2. Auflage, Berlin-New York 1988. S. 3.
7. Albrecht Niels H.M.-Eicker Andreas, Leben hinter Gittern, Die Justizvollzugsanstalt Bremen-Oslebhausen, Bremen 1999, s.16; Fasoli Hemma, Zum Strafverfahrensrecht und Gefaengniswesen im 19. Jahrhundert, Der Jurist Ludwig von Jagemann(1805-1853), Seine Rolle in Deutschland unter Berücksichtigung derEntwicklungen in England, Frankreich und USA, Kehl, Strassburg, Arlington 1985, s.59.
8. Kaiser Günther-Kerner Hans- Jürgen- Schöh Heinz, Strafvollzug, Ein Lehrbuch, 4.Auflage, Heidelberg 1991, s. 35.
9. Rusche Georg-Kirchheimer Otto, Sozialstruktur und Strafvollzug, Frankfurt a.M.1981, s.60 vd.
10. Haenell Carl Wilhelm, Gefaengniskunde, Göttingen 1866, s., 65; Mittermaier, 17.
11. Ortner Helmut, Gefaengnis, Eine Einführung in seine Welt, Weinheim und Basel 1988, s.21; Rusche-Kirchheimer, 62.
12. Krohne, 19 vd.
13. Schwind, 5 vd.
14. Mittermaier, 20.
15. Dönmezer Sulhi-Erman Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C.II, 10.bası, İstanbul 1994, n.1410.
16. Albrecht Niels H.M.-Eicker Andreas, Leben hinter Gittern, Die Justizvollzugsanstalt Bremen-Oslebhausen, Bremen 1999, s.32; Fasoli, 60.
17. Vidal-Magnol, Ceza Hukuku, çev. Şinasi Z. Devrim, Ankara 1946,s. 18.
18. Kaufmann Hilde, Kriminologie III, Strafvollzug und Sozialtherapie, Stutgart 1977, s.213.
19. Albrecht-Eicker,30; Schwind,7 vd.; Fasoli, 66 vd.
20. Albrecht-Eicker, 31; Krebs Albert, Freiheitsentzug, Entwicklung von Praxis und Theorie seit der Aufklaerung (Hrsg. Heinz Müller-Dietz), Berlin 1978, s, 489.
21. Fasoli, 68.
22. Krebs, 490; Schwind, 9 vd.; Fasoli, 73.
23. Tiedemann Klaus, Die Rechtsstellung des Strafgefangenen nach französichem und deutschem Verfassungsrecht, Bonn 1963,s. 36 vd.
24. Türker Melda, ABD'de İnfaz Sisteminde İnsan Haklarının Gelişimi, in: 21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu (21-22 Ocak 2000), Ankara 2001, s.167.
25. Demirbaş Timur, İnfaz Hukuku, 4.baskı, Ankara 2015, s.50.
26. Demirbaş, 51 vd.
27. Yıldıztaş Mümin, Mütareke Döneminde Suç Unsurları ve İstanbul Hapishaneleri, yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İst. 1997, s.35 vd.
28. Yıldıztaş, 37.
29. Yıldız Gültekin, Mapusâne, Osmanlı Hapishanelerinin Kuruluş Serüveni (1839-1908), İstanbul 2012,s. 75 vd.
30. Yıldız, 131.
31. Yıldız, 275,277.
32. Bozkurt Gülnihal, Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci (1839-1939), Ankara 1996. S. 112, dn.269, 113.
33. Demirbaş, 173.
34. Gölcüklü Feyyaz, Türk Ceza Sistemi(Hürriyeti Bağlayıcı Cezalar), Ankara 1966, s. 46 vd.
35. Gölcüklü, 78 vd.

** Prof. Dr. Demirbaş'ın her iki yazısındaki tablolarda yer alan mahpuslaşma oranları için bkz: http://www.prisonstudies.org/ Erişim Tarihi: 30.08.2015 (Demirbaş, 446 vd.)*

Türkiye'de Mahpus Olmak ve Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar

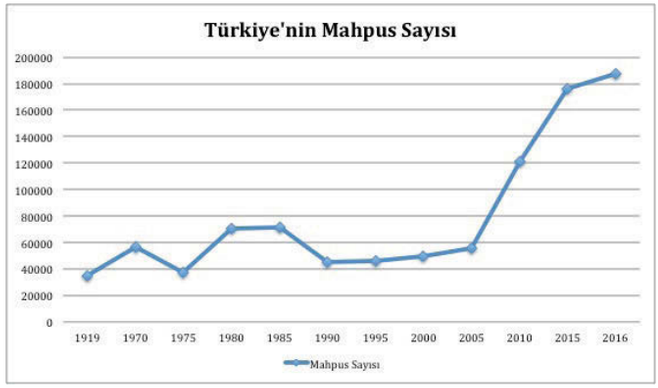
STÖ'lerin Sorumluğu ve Devletin Görevleri

Kapalı kurumların şiddet içeren yanını olabildiğince denetim altında tutabilmek, buraları insan hakları ve insan onuruyla "olabildiğince" uyumlu hale getirmek sivil toplum örgütlerinin müdahalesi ve müdahilliği ile mümkündür ancak

Eva Tanz CİSST/TCPS Yönetim Kurulu Üyesi

Mustafa Eren CİSST/TCPS Yönetim Kurulu Başkanı

Türkiye'de hapishaneler siyasal ve toplumsal yaşantımızda giderek artan bir yer ediniyor kendisine. Bu artış sadece tematik değil elbette. Niceliksel bir yanı da var. Mahpus sayısı aritmetik olarak nitelendirilebilecek bir artış yükseliyor.

Artışta, Avrupa'da Birinci, Dünyada 10.

Türkiye'de 1919 yılında mahpus sayısı 35.035'dir. 1950'lerden itibaren, 2005 yılına kadar mahpus sayısı 50 bin civarında seyretmiştir. Bunun tek istisnası 1980 darbe yıllarıdır. 2005 yılında 55.870 olan mahpus sayısı düzenli bir artış ile 2016 yılına gelindiğinde 180 bine çıkmıştır. Üç katı aşan bir artış söz konusudur.

Türkiye, Avrupa Konseyi'nin açıkladığı 2013 yılı verilerine göre, mahpus sayısındaki artış oranında Avrupa Konseyi'ne üye 48 ülke içinde ilk sıradadır. 2004-2013 yılları arasında Türkiye'nin mahpus sayısı yüzde 91,3 artmıştır.[1]

Ancak, Avrupa Konseyi'nin istatistiklerini oluştururken açıkladığı rakamlarla, Türkiye'nin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün (CTE) açıkladığı rakamlar karşılaştırıldığında, bu ikisi arasında farklılıklar olduğu ve CTE'nin açıkladığı rakamlara göre Türkiye'nin mahpus sayısındaki artışın yüzde 91,3 değil 151,1 olduğu görülmektedir. [2]

Avrupa Konseyi'nin açıkladığı istatistik incelendiğinde önemli bazı başka tespitler yapabilmek de mümkündür. Konseyin istatistiğini tuttuğu 53 ülkenin, 100 bin kişi başına düşen mahpus sayısına bakıldığında 2004 yılından 2013 yılına;

1- 53 ülke içinden 24 ülkede artış, 11 ülkede düşüş yaşanmıştır. (18 ülkede ise bazı yılların verileri eksik olduğu için hesaplama yapılamamıştır)

2- Düşüş yaşanan ülkeler sırasıyla şunlardır: Hollanda (yüzde 36,8), Moldova (yüzde 34,9), Estonya (yüzde 27), İsveç (yüzde 24,8), Letonya (yüzde 22,8), Bulgaristan (yüzde 13,5), Almanya (yüzde 12,9), Finlandiya (yüzde 12,7), Romanya (yüzde 10,4), Azerbaycan (yüzde 1,7), Polonya (yüzde 1,3).

3- Artış yaşanan ülkeler içinde yüzde 50'nin üzerinde artışın yaşandığı 4 ülke vardır: Ermenistan (yüzde 82,8), Türkiye (yüzde 78,9 - yüzde 126,6), Makedonya (yüzde 60,3), Hırvatistan (yüzde 59,4). (Türkiye, yukarıda da sözü edilen rakam farklılıkları nedeniyle Avrupa Konseyi'nin raporunda 100 bin kişi başına düşen mahpus sayısının artışında Ermenistan'dan sonra 2. ülke olarak gözükmektedir. Ancak, CTE'nin rakamları dikkate alındığında Türkiye yüzde 126,6'lık bir artışla ilk sırada yer almaktadır)

4- 2012 yılından 2013 yılına yaşanan dönüşüme bakıldığında ise 53 ülkeden 31'inde düşüş, 18 ülkede ise artış yaşandığı görülmektedir (Dört ülke hakkında ise yeterli veri yoktur). Bu veriler 2004-2013 verileri ile karşılaştırıldığında 11 ülkede yaşanan düşüşün 2013 yılında 31 ülkede yaşandığı, artışın ise 24 ülkeden 18'e gerilediği görülecektir. Bu durumda Avrupa Konseyi üyesi ülkelerde son yıllarda mahpus sayısında azalma yaşandığı ve bu azalma durumunun giderek artan bir ivme ile devam ettiği söylenebilir.

Suç Politikaları Araştırma Enstitüsü'nün (Institute for Criminal Policy Research - ICPR) Hapishane Nüfusu Listesi 11'e (Prison Population List – 11) göre istatistiği tutulan 223 ülke ve bağlı bölge arasında Türkiye, dünyada en kalabalık mahpus nüfusuna sahip 9. ülke.

ABD	2.217.000
Çin	1.657.812
Rusya	642.470
Brezilya	607.731
Hindistan	418.536
Tayland	311.036
Meksika	255.138
İran	225.624
Türkiye	172.562

ICPR'nin bu araştırmasına göre 2000-2015 yılları arasında istatistiği tutulan 223 ülkenin ve bağlı bölgenin nüfusu yüzde 18,2, mahpus sayısı ise yüzde 19,5 artmıştır.

Dünya Hapishane Nüfusu – 2000 Sonrası Değişim

	2000 yılı tahmini hapishane nüfusu	Son kullanılabilir hapishane nüfusu toplamı (31.10.2015)	2000 sonrası hapishane nüfusu değişimi %	2000'den 2015'in başına nüfus değişikliği (Birleşmiş Milletler) %
AFRİCA	**902.500**	**1.038.735**	**+ 15.1**	**+ 43.8**
Rwanda hariç	787.500	984.456	+25.0	
AMERİKA	**2.690.300**	**3.780.528**	**+ 40.5**	**+ 17.3**
ABD hariç	752.818	1.563.528	+107.7	
ASYA	**3.023.500**	**3.897.797**	**+ 28.9**	**+ 17.5**
Çin-Hin. hariç	1.324.014	1.821.449	+ 37.6	
AVRUPA	**2.013.600**	**1.585.348**	**- 21.3**	**+ 3.3**
Rusya hariç	953.196	942.878	- 1.1	
OKYANUSYA	**34.000**	**54.726**	**+ 59.1**	**+25.2**
DÜNYA	**8.664.300**	**10.357.134**	**+ 19.5**	**+18.2**

Bu tablo içerisinde Türkiye'yi değerlendirdiğimizde Türkiye'nin aralarında olduğu Avrupa ülkelerinde nüfusta yüzde 3,3'lük bir artış varken mahpus nüfusu yüzde 21,3 azalmış ancak TÜİK ve CTE'nin rakamlarına göre nüfus yüzde 16,1 artarken mahpus nüfusu ise yüzde 226,2 artmış.

2000'den 2015'e Türkiye'de Nüfus ve Mahpus Nüfusu Artışı

	2000	2015	Artış Yüzdesi
Nüfus	67.803.927	78.741.053	16.1
Mahpus Nüfusu	49.512	161.522	226.2

Bu artış ile Türkiye sadece Avrupa'da değil dünyada mahpus artışı listesinde ilk sıralarda yer alıyor. ICPR'nin listesine göre 2000-2015 tarihleri arasında mahpus sayısında yüzde 100'den fazla artış yaşanan 42 ülke var. Türkiye ise bu ülkeler arasında 10. sırada.

2000-2015 Mahpus Sayısında Yüzde 100'den Fazla Artış Yaşanan Ülkeler

	Ülkeler	2000	2005	2010	2015	Artış	Artış Oranı
1	Bahrain	437		1.100	4.028	3.591	822%
2	Kosovo	227	1.199	1.333	1.816	1.589	700%
3	Iraq	7.000	26.472	39.130	42.880	35.880	513%
4	Angola	4.000	8.300	16.183	22.826	18.826	471%
5	Afghanistan	5.262	10.590	18.283	26.519	21.257	404%
6	Vanuatu	46	138	187	230	184	400%
7	Sychelles	166	162	432	735	569	343%
8	El Salvador	7.754	12.525	24.662	31.686	23.932	309%
9	Venezuela	14.196	19.853	40.825	55.007	40.811	287%
10	Turkey	49.512	55.870	120.814	172.562	123.050	249%

Türkiye'nin de 10. olarak içerisinde yer aldığı bu listeye göz atmak, ülkenin ceza infaz sistemine ve bu sistemin geldiği aşamaya dair bir ipucu da sunmaktadır.

Adalet Bakanlığı'nın Planlaması ve Yeni Hapishane Rejimi

2000 tarihinde 49 bin olan mahpus sayısı Nisan 2016'da 187 bine ulaştı. Yani hapishanelerin mevcudu her ay 704 kişi daha arttırıldı. Bu artış, öylesine yaşanmadı. Bir planlama dahilinde, öngörülerek sağlandı. Adalet Bakanlığı, CİSST/TCPS'in bilgi edinme başvurusunu cevapladığı 7 Ocak 2014 tarihli belgesinde 2017 yılı sonuna kadar 118 bin kapasiteli 199 yeni hapishane açılacağını belirtmişti. Bu açıklama hapishanelerin kapasitesinin ve dolayısıyla mevcudunun 2017 yılı sonuna kadar 250 binin üzerine çıkarılacağının ifadesiydi.

Kapasite artışıyla ters orantılı olarak hapishane sayısı ise azalmaktadır. Bunun nedeni 2006 yılından itibaren planlı bir şekilde küçük kapasiteli ilçe hapishanelerinin kapatılması ve daha fazla kapasiteli, "oda sistemi"ne dayalı hapishanelerin açılmasıdır. 1968'de 633, 1991'de 651, 2000'de 559 olan hapishane sayısı bu tarihten sonra düzenli olarak düşürülmüş, 2005'de 441, 2010'da 371, 2016 başında ise 362'ye kadar geriletilmiştir. Hapishane sayısının 651'den 362'e kadar gerilemesi sadece 290 hapishanenin kapatılmasıyla yaşanmadı. Adalet Bakanlığı'nın açıklamalarına göre 2000-2015 tarihleri arasında 121 yeni hapishane ile 34 ek bina inşa edildi. Yani var olan 362 hapishanenin sadece 241'i 2000 öncesi inşa edilmiştir. Bu 241 hapishanenin 73'ü de 2000-2014 tarihleri arasında restore edilerek "oda sistemi"ne dönüştürülmüştür. [3]

Bu rakamlar hapishanelerin yeniden inşa süreci içerisinde olduğunu göstermektedir. Kapatılan hapishanelerin neredeyse tamamının "kaza tipi" küçük kapasiteli ve koğuş tarzı hapishaneler, açılan hapishanelerin önemli bir bölümünün ise kampüs içerisinde yer alan, büyük kapasiteli ve "oda tipi" hapishaneler olması yapısal bir dönüşümün göstergesidir.

Hapishane sayısı azalırken hapishanelerdeki yapısal dönüşüm nedeniyle kapasite sayısı ise artmıştır. 2000 sonunda 73.769 olan kapasite, 2016 başında 180.256'e çıkarılmıştır. Bu sistemli dönüşüm 2015 yılında da devam etti. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 2 Şubat 2016 tarihli verilerine göre 2015 yılı içerisinde 15 ilçe hapishanesi kapatılırken 18 yeni hapishane açıldı.

Mimaride yaşanan bu dönüşüm bir bütün olarak "ceza infaz sis-

temi rejimi"nde yaşatılmak istenen dönüşümün bir parçası olarak görülebilir. Sadece mimari değil, yasalar ve hapishanelerdeki gündelik yaşantı da merkezi olarak değiştirilmek istenmektedir. 2015 yılının ilk yarısında yoğun olarak tartışılan Ceza İnfaz Kurumları Güvenlik Hizmetleri Kanun Tasarısı bu dönüşümün ifadesidir. Tasarı, hapishanelerde dış güvenliğin jandarmadan alınıp yeniden düzenlenmesinin yanı sıra mahpuslara karşı kapalı alanlarda kimyasal silah, toz, gaz, basınçlı su ve güvenlik köpeklerinin kullanılabileceği, olağanüstü aramaların yapılabileceği, hapishanelerde kavga, kargaşa hallerinde infaz koruma memurlarına ateşli silah kullanma yetkisinin verilebileceğini öngörmektedir.

STÖ'lerin ve Politika Yapıcıların Rolü ve Sorumluluğu

Bu rakamların ve analizlerin ardından, hapishanelerin patolojik karakterine vurgu yapıp bu patolojinin nasıl geriletilebileceği üzerinde durabiliriz. Stanford Hapishane Deneyi (Zimbardo Deneyi) hapishanelerin patolojik, şiddet içeren yanını oldukça açık bir şekilde ortaya koymuştur. Hapishanelerin bu patolojik özelliğini kabul ettikten sonra, hapishanesiz bir toplum tasavvur etmek, bu gerçekleşinceye kadar da bu patolojiyi geriletebilmek sorumluluğu ile karşı karşıya kalıyoruz. Bu rol ve sorumluluk devlet kurum ve kuruluşlarından ziyade sivil toplum örgütlerine düşmektedir. Kapalı kurumların şiddet içeren yanını olabildiğince denetim altında tutabilmek, buraları insan hakları ve insan onuruyla "olabildiğince" uyumlu hale getirmek sivil toplum örgütlerinin müdahalesi ve müdahilliği ile mümkündür ancak. STÖ'lerin dışlandığı, dışında tutulduğu "iyileştirme" çalışmalarının başarılı olabilmesinin imkanı yoktur. Bu kurumlar için "sivil" izleme yapılması elzemdir.

STÖ'lere "kapalı kurumları" faaliyetleri ve üretimleri aracılığıyla görünür kılmak sorumluluğu, devlete ve politika yapıcılara ise STÖ'lerin müdahil olabilmesinin önünü açmak görevi düşmektedir

Bu mecburiyet karşısında asıl sorumluluk ise devlete, politika yapıcılara aittir. STÖ'lerin sürece müdahil olabilmesinin kanallarını yaratacak ve bu müdahilliği yasal bir çerçeve içerisinde güvenceye kavuşturabilecek olan devlettir, politika yapıcılardır. Politika yapıcıların ve ilgili devlet kurumlarının bu konuda isteksiz olması STÖ'lerin elini kolunu bağlayan bir duruma yol açmakta ve bu alanda çalışma yürütmeyi imkansız kılmasa da oldukça zorlaştırmaktadır. Kapalı kurumlar bir yana, bir devlette STÖ'lerin kamuya ne kadar müdahil olabildiği o devletin demokratikliğinin başlıca kriterlerinden biri olarak görülebilir. Türkiye'nin bu konudaki karnesi ise ne yazık ki yeterince iyi değildir.

Türkiye'de STÖ'lerin hapishanelerde çalışma yürütebilmesinin, izne tabi olsa da hapishanelere rahatça girebilmesinin ve hapishane idaresi, personeli ve mahpuslarla görüşmeler yapabilmesinin kolay olduğunu söylemek mümkün değildir. Buralar "kapalı kurum" nitelendirmesinin hakkını verecek şekilde STÖ'lere "kapalı"dır. Zaman zaman Adalet Bakanlığı'nın izni ile buralara giriş mümkün olsa dahi, ne STÖ'lerin ne de bu alanda araştırma yürüten akademisyenlerin ve araştırmacıların hapishanelerde rahatça çalışma yürüttüğünü söyleyemeyiz. Biz STÖ'lere "kapalı kurumları" faaliyetleri ve üretimleri aracılığıyla görünür kılmak sorumluluğu, devlete ve politika yapıcılara ise STÖ'lerin müdahil olabilmesinin önünü açmak görevi düşmektedir.

Neden Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar?

Derneğimiz kurulduğu 2006 yılından bu yana sosyal bilimler literatüründe "dezavantajlı gruplar" olarak da nitelendirilen ancak bizim "özel ihtiyaçları olan" demeyi tercih ettiğimiz ve doğru bulduğumuz mahpus gruplarıyla ilgilenmektedir. Özellikle 2012 yılında "Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar Projesi"ne başlayarak ve 2013 yılında Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi'nin "Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı"nın Türkçe çevirisin yapıp basarak bu konudaki çalışmalarını sistemli ve sürekli hale getirmiştir.

Hapishaneler ve mahpuslar söz konusu olduğunda genel algı, hem hapishaneleri hem de mahpusları tarihten ve kendi içi ayırımlarından azade bir şekilde, bir bütün olarak düşünmek yönündedir. Oysa bu doğru değildir. Ne hapishaneler ne de oralarda tutulan mahpuslar tek tiptir. Mahpus denildiğinde, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, genç, yabancı, LGBTİ, ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü, hasta, çocuğuyla beraber hapiste tutulan kadın, hamile kadın gibi özel ihtiyaçları olabilecek pek çok mahpus grubunu düşünmek yerine soyut bir mahpus düşünmek demek aslında doğallığında erkek, sağlıklı, orta yaşlı, Türk, Müslüman, Sünni bir tip düşünmek demektir. Bunun kendisi bir ön kabul haline gelmekte ve hapishanelere dair politika üretilirken de özel ihtiyaçları olan mahpuslar göz ardı edilmektedir. [4] Bu göz ardı edişin doğal sonucu ise "kötü muamele"dir.

Kötü muamele sadece darp etmek veya fiili bir tavır alışla olmaz. Özel ihtiyacı olan insanların bu ihtiyaçlarını karşılamamak ve "tüm insanlara eşit yaklaşıyoruz, kimseye ayrıcalık tanıyamayız" denilerek sözde "eşitlikçi" bir gerekçeyle insanları ihtiyaçlarından mahrum bırakmak da kötü muameledir. Örneğin ortopedik engelli bir mahpusun koğuşunda rahat hareket etmesine, sosyal faaliyetlerden ve alanlardan yararlanmasına olanak sağlayacak düzenlemeleri yapmamak onu yatağa mahkum etmek, fiili tecrit uygulamak anlamına gelmektedir. Bu özel ihtiyaçlar göz ardı edilemez. Göz ardı edildiğinde bu ihtiyaca sahip kişiler kötü muameleyle karşı karşıya kalırlar. Bu kötü muamelenin gerekçesi de "eşitlik" olamaz. Derneğimiz, özel ihtiyaçları olan mahpuslara yönelik çalışmalar yürütürken ihtiyaçlarının giderilmemesi yoluyla kötü muamele edilmesini engelleyebilmek ve özel ihtiyaçları olan mahpus gruplarının durumlarını ortaya koymak, sorunlarını görünür kılmak ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak amaçlarıyla hareket etmektedir. Bu mahpus gruplarının uğradığı hak ihlallerini ve maruz bırakıldıkları kötü muameleyi geriletebilmek ancak bu ve benzeri çalışmalarla mümkün olacaktır.

1. Counsil of Europe Annual Penal Statistics'in Türkiye için duyurduğu 2004 ve 2013 rakamları sırasıyla 71.148 ve 136.147'dir. http://wp.unil.ch/space/files/2015/02/SPACE-I-2013-English.pdf

2. CTE'nin, Türkiye'nin mahpus sayısına ilişkin olarak 2004 ve 2013 için açıkladığı rakamları sırasıyla 57.930 ve 145.478'dir. http://www.cte.adalet.gov.tr

Bu iki rakam arasındaki farklılık manidardır ve açıklanan her bir verinin şüpheyle ele alınıp sağlamasının yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sadece bu tespit dahi sivil toplum örgütlerinin hazırlayacağı gölge raporların önemini ortaya koymaktadır.

3. Adalet Bakanlığı'nın derneğimizin bilgi edinme başvurusuna verdiği 7 Ocak 2014 tarihli bilgi edinme başvurusunun cevabından.

4. Bu konuda ayrıntılı bir yazı için bakınız Mustafa Eren, "Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar", Teorik Bakış, sayı 4, Mayıs 2014

Mahpusun Sağlık Hakkına Yönelik Çalışmalar

Devlet, mahpusun sağlık hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüğü gereği bir yandan mahpusların fiziksel ve ruhsal sağlık ve esenliklerinin korunması için gereken önlemlerin almalı ve sağlık hizmetlerini sağlamalıdır

Türk Ceza Hukuku Derneği Mahpusun Sağlık Hakkı Çalışma Komisyonu

Modern ceza infaz hukuku anlayışı gereği mahpus, tüm hak ve hürriyetlerinin süjesidir ve sadece gidip gelme hürriyetinden yoksun kılınmıştır. Bu çerçevede sağlık hakkından faydalanmaya devam eder. Bu nedenle, cezaevinde sağlık hizmetleri, özgür bireylerle eşit düzeyde ulaşılabilir olmalıdır. Cezanın insan onuruna saygılı bir şekilde infaz edilmesi ilkesi gereği de cezaevinde mahpusun sağlık hakkının ihlal edilmemesi gerekir.

Mahpusun sağlık hakkının korunması konusunda İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi içtihadı uyarınca, devletin pozitif bir yükümlülüğü bulunmaktadır.[1] Devlet, mahpusun sağlık hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüğü gereği bir yandan mahpusların fiziksel ve ruhsal sağlık ve esenliklerinin korunması için gereken önlemlerin almalı ve sağlık hizmetlerini sağlamalıdır.[2] Öte yandan, sağlık hizmetlerine erişim ve cezaevinin fiziksel koşulları insan onuruna yakışır bir biçimde olmalıdır. Hasta bir mahpusun uygun olmayan tıbbi ve fiziksel koşullarda tutulu bulundurulması, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 3. maddesinde güvence altına alınan işkence veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele yasağına aykırılık teşkil edebilir.

2006 tarihli Avrupa Cezaevi Kurallarının 39. maddesi de cezaevi makamlarının tüm mahpusların sağlığını korumakla yükümlüğünü işaret etmektedir.

Türk Hukukunda mahpusun sağlık hizmetlerine erişimi bir hak olarak düzenlenmiştir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun (CGTİHK) 71. maddesine göre mahpus, beden ve ruh sağlığının korunması ve hastalıkların tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir.

Bununla birlikte, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, cezaevlerine yaptığı ziyaretlerde, hekim sayısının azlığı, donanım ve tıbbi malzeme yetersizlikleri, hastaneye sevk işlemlerinde gecikmeler nedeniyle cezaevlerinde sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde ciddi sorunlar yaşandığını tespit etmiştir.[3] Cezaevlerinde sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunların yanı sıra cezanın infazına başlamadan önce ya da cezanın infazı sırasında mahpusun tedavisi mümkün olmayan ölümcül hastalıklara, bulaşıcı hastalıklara, akıl hastalığına yakalanması veya günlük yaşamını sürdüremeyecek biçimde engelli olması halinde yapılması gerekenler de insan onuruna uygun koşullarda cezanın infaz edilmesini yakından ilgilendiren ve çözümlenmesi gereken önemli konulardandır.[4]

Bu konuda, özellikle sivil toplum örgütleri tarafından, birçok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmaların kapsamının daha çok cezaevleri koşulları, hasta mahpuslara ilişkin istatistik veri ve analizler, sağlık hizmetlerine erişim konularından oluştuğu ve yöntem olarak saha araştırmalarının ağırlıkla benimsendiği gözlemlenmektedir. Bu değerli çalışmaların, hukuki düzlemde yapılabilecek tartışmalar ile tamamlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, Türk Ceza Hukuku Derneği bünyesinde Av. Hasan Fehmi Demir, Av. Mehmet Oral, Doç. Dr. iur. E. Eylem Aksoy Retornaz, Yrd. Doç. Dr. Buket Soygüt Arslan ve Av. N. Işıl Demir Doğan'dan oluşan bir çalışma komisyonu kurulmuştur.

Komisyon çalışmalarıyla mahpusun sağlık hakkına ilişkin olarak mevzuattan ve uygulamadan doğan hak ihlallerinin ortaya konulması ve karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler ve uygulamalar ışığında Türk ceza infaz sisteminde yaşanan sorunlara çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede, ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemelerde mahpusların ağır ve bulaşıcı hastalıkları, fiziksel engel teşkil eden hastalıkları, akıl ve ruh sağlığı hastalıklarının yanı sıra alkol ve madde bağımlısı olan ve bedensel engeli bulunan veya başka hastalıkları bulunan mahpusların durumunu incelenecektir. Söz konusu incelemeler sonucunda hazırlanacak nihai rapor, infaz sisteminin tüm bileşenlerinin katılmasının hedeflendiği bir çalıştayda tartışmaya sunulacaktır.

1. İHAM, A.B. / Rusya, nº13448/07, 14.10.2011.
2. İHAM, Xiros / Yunanistan, nº1033/07, 09. 09. 2010.
3. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Rize ve Trabzon İllerindeki Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu, 4. Dönem 4. Yasama Yılı 2014; aynı yönde Antalya İlindeki Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu, 24. Dönem. Dönem 4. Yasama Yılı, 2014; Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İnceleme Raporu 24. Dönem. 4. Yasama Yılı, 2014, http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/ (Erişim tarihi 20 Haziran 2016).
4. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Rize ve Trabzon İllerindeki Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu'nda, felç geçiren, diyabet ve yüksek tansiyon hastası olan bir mahpusun kurumdaki yaşamını idame ettirmede zorlandığını tespit etmiştir. Bu kişiye ceza infaz kurumunda annesine bakabilmek için denetimli serbestliği bilinçli olarak ihlal ettiğini anlatan kızının baktığı ifade edilmiştir. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2014/rize_ve_trabzon_illeri_ceza_infaz_kurumlar%C4%B1_inceleme_raporu.pdf. (Erişim tarihi 20 Haziran 2016)

Cezaevinde Ölümler ve Kararlar

Cezaevinde ölen hastanın raporuna "hasta eks" oldu diye yazıp geçiyorsunuz. Eks Latince "ölümcül seyreden hasta" anlamına gelen "Exitus Letalis"ten gelir. Aslında Türkiye'deki cezaevlerinin durumunun tıbbi teşhisi budur, hukuki tedavisi ise meçhuldür

Fikret İlkiz

Cezaevleri, kanayan yaramızdır. Teşhis derhal konulmalıdır çünkü hukuki tedavi şarttır.

18 Şubat 2016 tarihi itibariyle, 290 kapalı ceza infaz kurumu, 60 müstakil açık ceza infaz kurumu, 2 çocuk eğitim evi, 5 kadın kapalı, 1 kadın açık, 3 çocuk kapalı ceza infaz kurumu olmak üzere toplam 362 ceza infaz kurumumuz varmış. Ceza infaz kurumları ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde toplam 51 bin 098 personel görev yapıyor...

Bu kurumların kapasitesi 180 bin 256 kişilik... Ama 8 Ocak 2016 tarihi itibariyle 178 bin 691 tutuklu ve hükümlümüz var. Bu durumda cezaevlerinde yer yok diye endişe etmeye hiç gerek yok (!)

Cezaevinde Hastalıktan Ölüm

Acaba cezaevlerinde neler oluyor ve insanların sağlıkları nasıl?

Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü, 18 Şubat 2016 tarihli bir bireysel başvuruda (B. No: 2013/2754), Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar verdi.

74 yaşında A.K. cezaevine girdiği ilk günde akciğer kanseri olduğunu belirtmiş ve kurum tabipliğinin muayenesinden sonra cezaevinin revir bölümünde kalması uygun görülmüş. Aynı gün özel af talebinde bulunan A.K. hakkında rapor hazırlanmış ve Adli Tıp Kurumu'na gönderilmiş. Adli Tıp Kurumu tarafından son durumunu gösterir raporun ve tüm tetkiklerinin yapılması amacıyla Kartal Eğitim Araştırma Hastanesi'ne sevk edilmiş. Adli Tıp Kurumu A.K.'nin sürekli hastalık, sakatlık ve kocama hali kapsamında değerlendirmek üzere yapılacak ilave tetkikler ve hastalığının evrelendirilmesine yönelik hazırlanacak raporun gönderilmesini istemiş. Bu Rapor geldikten sonra Adli Tıp tekrar görüş verecek ama bu rapor yetişmemiş...

Başvurucunun babası A.K., cezaevinde bulunduğu 19 Ekim 2011 tarihinde vefat etti...

Daha başında Adli Tıp Kurumu; Kartal Eğitim Araştırma Hastanesi'nden A.K.'nin hastalığının evrelendirilmesine ilişkin rapor istemiş. Buna rağmen rapor, ancak hastanın sevk tarihinden 70 gün ve vefatından sonra posta ile 5 Aralık 2011 tarihinde cezaevine ulaşmış...

Anayasa Mahkemesi'ne başvuran başvurucu, cezaevinde hükümlü olarak bulunan babasının kanser hastası olması sebebiyle vefat etmesinin kendisine eziyete dönüştüğünü belirterek yaşam hakkı ve işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

AYM kararında "A.K.nin hastalığının ciddi boyutta olduğu ve bu durumun zaman ilerledikçe daha da kötüye gittiği açıktır" tespitini yapıyor. Dolayısıyla AYM bu başvuruda "çözülmesi gereken mesele, A.K.'nin sağlık durumunun, vefatına kadar cezaevinde kalmasıyla ne kadar uyumlu olduğudur" diyor..."Bir başka ifadeyle somut olay açısından incelenebilecek temel husus, bu durumun A.K. açısından, özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan elem seviyesinden daha fazla sıkıntı veya eziyet doğurup doğurmadığıdır."

> Kimin, neden sorumlu olduğu ve gecikme konusunda bir karar verilmesi o kadar da önemli değildir. AYM'ye göre önemli olan husus; 74 yaşındaki kanser hastası A.K.'nin vefat ettiği tarihe kadar geçen yaklaşık yedi aylık süreçte bürokratik işlemlerin tamamlanamamasıdır

Daha da önemlisi AYM'ye göre "yasal mevzuat" teorik olarak, özellikle çok ağır bir hastalığa yakalanan veya cezaevi koşullarında kalmaları uygun olmaktan çıkan hükümlü kişilerin maddi ve manevi bütünlüklerini korumaya imkân sağlayacak niteliktedir. "Bu nedenle üzerinde durulması gereken husus, cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu olarak tutulan kişilerin sağlık durumunun ne ölçüde anılan yasal imkânlardan yararlanmayı sağlayacak nitelikte olduğu ve bu kişilerin sağlık durumu karşısında yürütülen işlemlerin yerinde olup olmadığıdır."

"Yürütülecek işlemlerdeki eksiklikler ve yaşanacak gecikmeler, bu konuda hakkında başvuru yapılan tüm kişiler için geçerli olabileceği gibi somut olayda da ilerleyen hastalığının sebep olduğu kaçınılmaz sona doğru yaklaşırken A.K.'ye onurunu korumaya imkân tanımayacak, onu ailesinin desteğinden yoksun kalacak şekilde cezaevinde tek başına bırakmak anlamına gelecektir."

Kimin, neden sorumlu olduğu ve gecikme konusunda bir karar verilmesi o kadar da önemli değildir. AYM'ye göre önemli olan husus; "A.K.'nin vefat ettiği tarihe kadar geçen yaklaşık yedi aylık süreçte (bürokratik işlemlerin) tamamlanamadığı görülmektedir. Buna, süreçte yer alan kurumların hangisinin/hangilerinin neden olduğunun tespitinin bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan husus, bürokratik işlemlerin doğru ve zamanında yürütülememesi nedeniyle A.K. açısından çok kritik olan kararın verilememiş olmasıdır."

Ölümcül hastalığa yakalanmış ve sağlık durumu vefatından önce cezaevi koşullarına uygun olmayan hale gelmiş olmasına rağmen A.K. ailesinden ayrı olarak cezaevinde ölmüştür. Vefatından iki gün önce acil olarak hastaneye sevk edilmiştir, yani son günlerde çektiği sıkıntı daha da fazlalaşmıştır. Anayasa Mahkemesi; başvurucuya içinde bulunduğu bu duruma rağmen "sevk edildiği hastanede yatarak tedavi görmesi imkânının da tanınmadığı görülmektedir" tespitini yapmıştır.

Sonuç olarak "A.K.'nin kanser hastalığının ve özgürlükten yoksun kalmanın kaçınılmaz ve doğal sonucu olan sıkıntıdan daha fazla sıkıntıya ve buna bağlı olarak insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye maruz kaldığının kabul edilmesi gerekmektedir" görüşüyle Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan "insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı"nın ihlal edildiğine karar vermiştir.

Anayasa 17. maddeye göre, herkes yaşama maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Devlet, Anayasanın 17. maddesindeki insan hakkını tersinden okudu... Tedavi görmesi gereken kişiye dokundurtmadı. Tıbbi "zorunluluk" halinin tespiti ile uğraştı durdu.

Cezaevinde İntihar ve Ölüm

Bir başka karar yine cezaevinde ölümle ilgili... Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü, 21.4.2016 tarihinde Nejla Özer ve Müslim Özer tarafından yapılan bireysel başvuruda (B. No: 2013/3782) Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Olay, cezaevinde intiharla ölüm olayıdır.

Başvuruculaların oğlu Hasan Özer, kasten öldürme suçunu işlediği iddiasıyla Küçükçekmece 1. Sulh Ceza Mahkemesi kararı ile tutuklanmış ve İstanbul H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Metris 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sonra Silivri 5 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiş; burada kaldığı koğuşta yangın çıkardığı gerekçesiyle yirmi gün hücreye koyma cezası ile cezalandırılmış; disiplin nedeniyle Kocaeli 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edilmiştir. Hasan Özer'in Ceza İnfaz Kurumuna getirildiği 4.9.2010 günü yapılan muayenesinde kollarında, bacaklarında ve göbeğinin üst kısmında çok sayıda kesi izi olduğu tespit edilmiştir. Ceza İnfaz Kurumu Psikologu 8.9.2010 tarihinde Hasan Özer ile görüştürülmüştür. Hasan Özer 18.3.2011 tarihinde yapılan arama sırasında Ceza İnfaz Kurumu görevlilerine hakaret ettiği gerekçesiyle beş gün süreyle hücreye koyma cezası ile cezalandırılmış ve bu olay nedeniyle A-18 No.lu koğuşa alınmıştır.

Hasan Özer, Ceza İnfaz Kurumuna 11.1.2011 tarihinde dilekçe vererek psikolog ile görüşme talebinde bulunmuştur. 17.1.2011 tarihinde bir dilekçe daha vermiştir. Dilekçesinde "Bu size tam olarak 9. psikolog dilekçesidir. Niye psikologa çıkarmıyorsunuz. Benim psikolojik sorunlarım var. Gereğinin yapılmasını saygılarımla ARZ ederim." demiştir. Dilekçeler üzerine Ceza İnfaz Kurumu Psikologu Hasan Özer ile bir görüşme yapmış ve Hasan Özer'in öfke problemi olduğuna kanaat getirmiş ve "öfke kontrol programı" için uygun olduğuna karar vermiştir.

Kaldığı koğuşlarda sürekli sorunlar yaşayan ve çeşitli nedenlerle kendisine zarar veren Hasan Özer'in 6.9.2011 tarihi ile 5.10.2015 tarihi arasında, birçok kez koğuşu değiştirilmiştir. Duruşmaya çıkartıldığı 4.10.2016 tarihinde de kendisini yaralamıştır. Hasan Özer duruşma dönüşü vekilinin dilekçesi üzerine 5.10.2011 tarihinde koğuşu değiştirilmiş ve 2 No.lu koğuşa verilmiştir. Hasan Özer, 6.10.2011 tarihinde tek kaldığı koğuşunda gömlek parçalarından yapılmış bir iple duş başlığına asılı vaziyette ölü bulunmuştur.

Babası Müslim Özer'in şikâyeti ile ölüm olayına ilişkin soruşturma açılmış, bu çerçevede mahkûmların ve Kurum görevlilerinin ifadeleri alınmıştır. İlgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun bu karara ilişkin itirazı reddedilmiştir.

Başvurucular oğulları Hasan Özer'in ölümünün devletin gözetiminde gerçekleşmiş olduğunu, olay hakkında etkili ve adil bir soruşturmanın yürütülmediğini, delillerin yeterli şekilde toplanıp değerlendirilmediğini ayrıca oğullarının idarenin bilgisi dâhilinde işkence gördüğünü, otopsi raporunda da belirtildiği üzere oğullarının vücudunda eski darp ve cebir izlerinin bulunduğunu, oğullarının B-14 No.lu koğuşa gitmek istemediğini ve burada kendisine her türlü eziyetin yapıldığını belirtmesine rağmen Ceza İnfaz Kurumu yönetiminin bu konuda kayıtsız kaldığını belirterek yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı ve etkili başvuru hakkı ile işkence yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Anayasa Mahkemesi 17. maddenin ihlal edildiği görüşündedir.

Öncelikle Hasan Özer'in yaşamının kendi eylemlerine karşı korunup korunmadığı iddiasını incelemiştir. AYM, Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin bu tür olaylara yönelik müdahalesinde Hasan Özer'in yaralanmalarının tedavi edilmesini sağlamış olduklarını ve olay hakkında disiplin soruşturması başlatarak Hasan Özer'i cezalandırdıklarını belirlemiştir. Ama AYM'ye göre asıl yapılması gereken ve hak ihlaline neden olan olay şöyle açıklanmaktadır: "Oysa bu tür olaylarda kişinin psikolojik so-

runlarının çözülmesi için de çaba sarf edilmesi bu tarz eylemlerin tekrarlanmasını önlemek bakımından oldukça önemlidir. Ancak somut olayda yetkililerin, Hasan Özer'in ihtiyaç duyduğu psikolojik desteğin sağlanması ve tekrar bu tür girişimlerde bulunmasının önlenmesi amacıyla kendilerinden makul olarak beklenebilecek her şeyi yerine getirmedikleri görülmektedir. Hasan Özer'in kendine zarar verme eylemlerinin 4.10.2011 tarihli duruşma gününün öncesinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Hasan Özer, Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben yazdığı bir dilekçesinde, katıldığı her duruşmadan sonra kendisine zarar verdiğini belirtmiştir. Bu hususlar dikkate alındığında Ceza İnfaz Kurumu yetkililerinin -özellikle duruşma öncesinde ve sonrasında- Hasan Özer'e daha dikkatli yaklaşmaları ve yeterli gözetimi sağlamaları gerekmektedir. Ancak başvuru dosyasında, Hasan Özer ile duruşma öncesinde ve sonrasında özel olarak ilgilenildiğine veya kendisinin geçici odaya alınması dışında özel olarak gözetim altında tutulduğuna ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Tüm bu koşullar birlikte değerlendirildiğinde Ceza İnfaz Kurumu görevlileri tarafından yetkileri çerçevesinde Hasan Özer'in ölümünün önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmadığı görülmektedir."

Devlet, Anayasa'nın 17. maddesindeki insan hakkını tersinden okudu... Tedavi görmesi gereken kişiye dokundurtmadı. Tıbbı "zorunluluk" halinin tespiti ile uğraştı durdu

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, Hasan Özer'in yaşamının kendi eylemlerine karşı korunamaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

AYM'ye göre ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Hasan Özer'in kasıtlı bir eylem neticesinde öldürülüp öldürülmediği hususu etkili bir şekilde araştırılarak ortaya konulmakla birlikte ölüm olayının cinayet iddiası dışındaki diğer yönlerinin ortaya konamadığı ve varsa sorumlu kişilerin belirlenebilmesine imkân tanıyan etkili bir soruşturmanın yapılmadığı anlaşılmıştır.

Ceza İnfaz Kurumu idaresi tarafından baskıya maruz bırakıldığı şeklinde ifadeler gözetildiğinde Hasan Özer'in Ceza İnfaz Kurumu idaresince baskı altında tutulup tutulmadığı konusunda ciddi tereddütler ortaya çıkmış, ancak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheli sıfatıyla sadece bir kamu görevlisi dinlenmiş, tanık sıfatıyla dinlenen diğer Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin ise sadece ölüm olayına ilişkin bilgisine başvurulmuş ancak ölüm olayının öncesi hakkında Hasan Özer'i intihara sürükleyebilecek ihmaller hakkında yeterli bir araştırma yapılmamıştır. Ayrıca Hasan Özer'in sürekli kendine zarar verme eylemlerinde bulunması hiç sorgulanmamış, Hasan Özer'in bu eylemlerinin sebepleri hakkında bir araştırma yapılmamıştır.

Hasan Özer'in ölümüne neden olan eyleminden önce bu şekilde bir eylemde bulunabileceğine dair pek çok belirti olduğu ve bu belirtiler dikkate alınarak yetkililerin daha ileri düzeyde tedbirler almalarının kendilerinden beklenebileceği ancak yetkililerin Hasan Özer'in yaşam hakkının korunması noktasında ihmallerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak olaya ilişkin yürütülen soruşturmanın, kapsamı ve sonuçları itibarıyla söz konusu ihmallerin ortaya çıkarılmasını ve gerekiyorsa sorumluların cezalandırmasını sağlayacak nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturmada ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konulamadığı, olası sorumlu kişilerin belirlenmediği dolayısıyla somut olayda yürütülen soruşturmanın fiilen de hesap verilebilirliği sağlayamadığı kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi, yürütülen ceza soruşturmasında Anayasanın 17. maddesinde koruma altına alınan yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun da ihlal edildiğine karar vermiştir.[1]

Sonuç

Cezaevine insan kapatıyorsunuz, zorla... Sağlık sorunu çıkıyor tedavi yok, hasta ölüyor. Özgürlükle sağlık arasındaki teşhis ve tedavi yerine mevzuatla vakit yitiriyorsunuz... Her şey hukuk adına yapılıyor!

Cezaevinde ölen hastanın raporuna "hasta eks" oldu diye yazıp geçiyorsunuz. Eks, Latince "Exitus Letalis" kavramından gelir. Exitus kavramının ilk iki harfi olan "Ex" Türkçede "Eks" olarak okunur. Exitus Letalis, "ölümcül sonuç" demektir. Hasta "eks" oldu demenin bir diğer anlamı da "ölümcül seyreden hasta"dır. Türkiye'de cezaevlerinin içinde bulunduğu durumunun tıbbi teşhisi budur, hukuki tedavisi ise meçhuldür...

Tanı bu olunca, hapishaneler sürekli kanayan yaraya dönüşmüştür. Giderek yargı kararları cezaevinde ölümlere ve hastalara çare olmuyor ve çözüm üretmiyor, üretemiyor. Anayasa Mahkemesinin bu kararları çok önemlidir ve hayatidir... Bir daha "cezaevinde ölümler" yaşanmaması için insan haklarını koruyan mekanizmalar ve kararlar üretebilirsiniz. İnsan hayatını koruyabilirsiniz. Elinizde insanları hapishaneye zorla kapatma gücünüz nasıl varsa, hapishanede ölümlere son verebilirsiniz. Hukuk ve adalet adına zorun ve gücün insan haklarını korumak için kullanılması ne kadar iyi... Gözünüzün önünde zorla hapsettiğiniz insanın ölümüne neden olmak ne kadar acı...

Hukuk ve adalet ne işe yarıyor acaba? Derde derman, hastaya şifa olur mu dersiniz?

Türkiye ölülerini ve öldürdüklerini sayarak, raporlar ve kararlar yazarak yaşamayı seviyor...

Toprağa gömdüğümüz insanlarımızdan ve cezaevindeki hastalarımızdan geriye "gerekçeli kararlar" kalıyor, onları da tarihe gömüyoruz.

1. Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü, 21.4.2016 tarihli Nejla Özer ve Müslim Özer tarafından yapılan bireysel başvuru (B. No: 2013/3782) kararı (R.G. 22.6.2016 Tarih ve 29750 Sayı). Basın Bülteni

İzmir Şakran T 1 Ceza İnfaz Kurumu Gezisi İzlenimleri

Yeni inşa edilen cezaevlerinde göz taraması uygulaması yapılıyor. Tarama kayıtları mesai bitimine kadar infaz kurumunun sisteminde kalıp, mesai bitiminde siliniyor

Berna Çetmen / Hukuk Fakültesi Öğrencisi

İzmir Ekonomi Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Öğrencileri, Prof. Demirbaş'ın İnfaz Hukuku Dersi kapsamında cezaevi ziyaretinde. Demirbaş, 9 Eylül Üniversitesi'nde başlattığı bu uygulamayı 30 yıla yakın süredir devam ettiriyor.

Prof. Dr. Timur Demirbaş'tan "İnfaz Hukuku" dersini almaya başladığımız günden beri hepimizin aklında aynı soru vardı. Cezaevi gezisi düzenlenecek mi? Herkesin merak ettiği ancak bir o kadar da ürktüğü bir yerdir cezaevleri. Filmlerden, dizilerden gördüğümüz kadarıyla biliriz belki de birçoğumuz.

Havalandırmada volta atan, elleri tespihli abiler, dar yataklar hatta koğuş ağaları... 13 Mayıs 2016 Cuma günü büyük bir merak içerisinde Beş yüz bin metre karelik bir alan üzerine kurulu ceza infaz kurumu kampüsü; Şakran Cezaevini ziyarete çıktığımızda bütün yol içimizde garip bir heyecan vardı. Belki de bu heyecanın ana kaynağı yüksek duvarlar ardında sadece kulaktan dolma bilgilerle aşina olduğumuz bu yeri kendimiz keşfedecek olmamızdı. Yaklaşık bir buçuk saatlik bir yolculuğun ardından sonunda kampüsün ilk kapısından girmiştik. Etraf öylesine yeşildi ki, içerideki kasvetli ortam olmasa asla buranın bir cezaevi olduğu anlaşılamazdı. Girişten birkaç metre sonra bizi tabelalar karşıladı. Ancak sol tarafımızda gördüğümüz iki tabela kuşkusuz hepimiz ilgisini çekmekle beraber içlerimizin sızlamasına da neden oldu: Çocuk ve Gençlik Kapalı İnfaz Kurumu...

Küçücük bir çocuğun top oynaması gereken bu körpe çağında demir parmaklıkların ardında olması... Suçu her ne olursa olsun işte bizi etkileyen en büyük neden buydu.

Gözlerimizi etrafta gezdirmeye devam ettiğimizde, asıl ziyaretimize konu olacak olan T tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu tabelası bakışlarımıza takıldı. Bizi kapıda karşılayan cezaevi ikinci müdürü Yaşar Bey güzel bir karşılamanın ardından bizleri göz taraması için içeri davet etti. Normal zamanda ziyaretçileri kabulü için kullanılan bu büyük holde hepimize göz taraması yapıldı ve ardından ziyaretçi kartlarımız verildi.

Yeni inşa edilen cezaevlerindeki bir uygulama olan bu göz taraması kayıtları mesai bitimine kadar infaz kurumunun sisteminde kalıp, mesai bitiminde silinmekteymiş. Yaşar Bey'e bunun nedenini sorduğumuzda bizlere infaz kurumunun yeni güvenlik önlemlerinden biri olduğunu söyledi. Göz taramasının ardından üstlerimiz aranmak üzere bu kez de hassas kapılardan geçtik. Son olarak arama kısmı da bittikten sonra, tamamen demirden oluşan ve yüksekliği tavana kadar uzanan turnike kapılara ulaştık. Cezaevine girişimizin son adımı da bu olmuştu. Girişte alınan göz taramaları sayesinde sistem bizi tanımış ve turnikelerden geçmemize izin vermişti. Kapıdaki güvenlik önlemlerinin ardından sonunda cezaevinin içindeydik.

Yemekhaneden, idari kata, kantinden revire kadar birçok yer gezdik. İkinci Müdür Yaşar Bey bizleri engin bilgileriyle aydınlatırken, anlatılanların çoğunun infaz hukuku dersinden aşina olduğumuz bilgiler olması ziyaretimiz daha da çekici hâle getirmişti. Kuşkusuz hepimiz ilgisini çeken ve ziyaret etmek için can attığımız tek yer koğuşlar olmuştu. Başta koğuşların gezimizin bir parçası olamayacağı bize söylense de, Yaşar Bey ısrarlarımız üzerine spor yapmak için boşalan koğuşlardan birisini bizlere gösterdi. Koğuşa açılan kapıdan içeri girdiğimizde dikkatimizi çeken ilk şey fazlaca küçük olmasıydı. İki kattan oluşan yapının üst katını gezme imkânımız olmasa da havalandırmaya çıktıkları avluyu görebilmiştik. Yaklaşık olarak 10 adımda tamamlayabileceğimiz bu dar alanın tam olarak 25 kişiye ait olduğunu duyunca ister istemez nefeslerimiz boğazımızda takılı kaldı.

Başımı kaldırıp gökyüzüne baktığımdaysa, beni karşılayan ilk şey dikenli teller olmuştu. Öyle ki, bir an için gökyüzünü göremeyeceğimi düşündüm. Yüksek duvarlar birkaç metre daha devam ediyor, alan tel örgülerle kısıtlanıyordu. Geriye kalansa gökyüzünün sadece bir kısmıydı.

Koğuştan çıktıktan sonra reviri, rehabilitasyon odalarını, aile odalarını ve kütüphaneyi de gezdiğimizde sonunda çıkma vakti gelmişti. Senelerce bizler için bir muamma olarak kalmış olan cezaevlerini keşfetmiş, derslerden öğrenemeyeceğimiz deneyimler edinmiştik.

Bir arkadaşımızın "Bu şartlar onlar için fazla ağır değil mi?" sorusu üzerine ikinci müdür Yaşar Bey'den aldığımız cevap tam çıkışa doğru giderken birden içimdeki üzüntüyü alıp götürdü. "Arkadaşlar her ne olursa olsun unutmayalım ki, buradaki insanlar suçlu ve cezalarını çekmek için buradalar".

Gözlerimiz ardımıza takıla takıla son bir defa bu kasvet dolu alana bakıp dışarı çıktığımızda içime derin bir nefes çektim. İçeriyi belki de yaşanabilir kılan birçok proje yapılmış ve hayata geçilmişti, ancak hiçbiri özgürlüğü çağrıştırmıyordu.

Dakikalar sonra otobüse yerleştiğimizde yüksek duvarlar ardında binlerce acıyı barındıran bu kasvet dolu yer ardımızda kalırken, gözlerim mavi bulutlara takıldı. İçerideki havalandırmadan ne kadar farklı görünüyordu. Tıpkı kalın çerçeveli bir gözlükle görüş alanının kısıtlanması gibi...

Özgürlük... Belki birçok insan için gökyüzü demekti, belki de yemyeşil bir alan... Bir çocuk için dilediği gibi hudutsuzca koşturmaktı. Peki ya mahkumlar için? Bilemeyiz değil mi? Hiç birimizin başına gelmemesi dileğiyle.

Sur ve Hukuksuzluğun İnşası

Sur projesi hükümet ve devlet ittifakı cephesinde demografik dönüşüm için kilit önemde, ancak aynı zamanda direngen unsurları nedeniyle en handikaplı proje haline gelmiş görünmektedir

Av. Nuray Özdoğan, Av. Muzaffer Özdemir
Sur Hukuk Koordinasyonu

Beton bloklar ve beyaz perdelerle kapatılmaya çalışılan kültürel ve tarihi soykırımın -yıkımın- öyküsü...

Batı kentlerinde son yıllarda, kentsel dönüşüm adı altında mülkiyetin el değiştirmesinin ve sermaye birikimi yaratmanın aracı olarak kullanılan 6306 sayılı Afet Riskli Alanların Dönüştürülmesi Kanunu ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda yer alan acele kamulaştırma düzenlemeleri Sur, Silopi ve Cizre için toplu cezalandırmanın, yerinden etmenin, yok etmenin aracı olarak kullanılan hukuki mekanizmalar olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Henüz yıkımların bu kadar büyük boyutlara varmadığı bir tarihte, Dört Ayaklı Minare'nin önünde tarihe ve kültüre yapılan saldırıyı kınarken katledilen sevgili Tahir Elçi ise bu büyük fotoğrafın tam ortasında durmaktadır.

Suriçi'nde 13.06.2016 itibariyle 196. gününü dolduran abluka hala devam ederken, özel güvenlik politikalarının devamı kapsamında "Acele Kamulaştırma" kararıyla bölge insansızlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Eski Başbakan Davutoğlu'nun Toledo açıklamasından sonra dahi birçok bina güvenlik güçlerinin ağır silah ateşi sonucu yıkılmıştır. Yeni Çevre Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin ilk icraatı ise "Sur Eylem Planı"nı açıklamak oldu.

> Dernekler tarafından açılan davalarda, Bakanlar Kurulu'na acele kamulaştırma yetkisi veren 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 27. maddesi için Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunuldu

Her ne kadar, hükümet hendekler ve çatışmalar sebebiyle yıkıldığını iddia ettiği tarihi ve kültürel mirası koruma ve restore amacıyla hareket ettiğini iddia etmekte ise Diyarbakır halkı nezdinde pek de inandırıcılığı olduğu söylenemez. Bu nedenle Sur projesi, hükümet ve devlet ittifakı cephesinde, demografik dönüşüm için kilit önemde ancak aynı zamanda direngen unsurları nedeniyle en handikaplı proje haline gelmiş görünmektedir.

Sur İçin Dayanışma Ağları

Güvenlik ve hukuk araçlarıyla Sur'u yok etme planları karşısında Sur halkı, Suriçi Koruma ve Yaşatma Platformu'nu kurdu. Platform bünyesinde oluşan hukuk komisyonuna Ankara ve İstanbul'da çevre hukuku alanında çalışan avukatların dahil olduğu Sur dayanışması ile yıkım politikalarına batıdan da anlamlı bir ses verilmiş oldu. Bu anlamlı ses İstanbul'da "Sur'da Mülksüzleştirme ve Zorunlu Göç" forumuyla daha geniş kesimlere ulaşmış oldu.

Sur Muhtarları ve Suriçi sakinleri öncülüğünde, Kent ve Çevre başlığında topluluk davası açmaya yetkili özel tüzük düzenlemeleriyle Amed Sur Yaşatma Derneği ve Sur Koruma ve Yaşatma Dernekleri kuruldu.

Riskli alan kararıyla acele kamulaştırma kararlarına karşı 750'ye yakın yurttaşın yanı sıra yeni kurulan dernekler aracılığıyla da Danıştay'a yürütmeyi durdurma istemli iptal davaları açıldı.

Kültürel Miras Hukuku Açısından

Birçok medeniyete beşiklik etmiş ve insanlığın ortak mirası kabul edilen Suriçi, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 29.09.1988 tarih ve 38 sayılı Karar ile "Diyarbakır Kentsel Sit Alanı" olarak ilan edildi. Bölgenin kentsel sit alanı ilan edilmesini müteakip 1990 yılında Suriçi Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlandı, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 20.01.2012 tarihli kararıyla da koruma amaçlı imar planı revize edilerek kesinleşti. Diyarbakır Kalesi ve Surları 2000 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca UNESCO Dünya Mirası geçici listesine alındı ve 2012 yılında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından UNESCO'ya yapılan başvuru sonucu 2015 yılında Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Dünya Mirası olarak tescillendi. Yani Türkiye Cumhuriyeti devletinin Diyarbakır Surlarına "tampon bölge" olarak tanınan Sur içindeki yapılara dokunması, Birleşmiş Milletler nezdinde imzaladığı anlaşmalar gereğince uluslararası hukuku çiğnemesi anlamına gelmektedir.

Hükümetin hâlihazırda 147 anıtsal yapı ve 595 tescilli taşınmaz kültür varlığı bulunan Sur'a ilişkin kentsel dönüşüm planlarının esas amacını çözmek için birkaç yıl öncesine gitmek gerekiyor. Suriçi'nin Dünya Mirası olarak tescillenmesi için yapılan başvuruyu müteakip 22.10.2012 tarih ve 2012/3900 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Sur ilçesinin tamamı, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un 2. maddesine göre riskli alan ilan edilmişti. Ancak, Bakanlar Kurulu tarafından alınan riskli alan kararı tamamen hukuki dayanaktan yoksun bir karardı. Suriçi'nin riskli alan ilan edilmesinden sonra 2013 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan Suriçi Afet Riskli Alan Master Planı'nda deprem riski yüksek yapıların sayısı 464, oranı ise yüzde 6.04 olarak belirlenmişti. Göründüğü gibi ortada herhangi bir risk yok(tu). Buna rağmen, Sur'daki Alipaşa ve Lalebey mahallelerinde hükümetin

başlattığı kentsel dönüşüm girişimleri kısmen aşama kaydetse de toplumsal tepkiden ötürü bir süre sonra durduruldu. 2016 yılına kadar geçen dört sene zarfında herhangi bir işlem yapılmadı. Ancak çatışmalar sonrasında, 21.03.2016 tarihinde Bakanlar Kurulunun 2016/8659 sayılı kararı ile Suriçi'nde riskli alan sınırları dahilinde yer alan 7714 adet taşınmazdan 6292'si hakkında acele kamulaştırma kararı alındı.

Kentsel sit alanlarına dair tasarruflarda yetki 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait iken bu yetki Bakanlar Kurulu kararıyla, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilmektedir. Suriçi'nde bulunan tarihi ve kültürel yapıların korunarak iyileştirilmesi gerekirken bu yetki bilinçli bir şekilde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilerek yıkımın kolaylaştırılması sağlanmak istenmekte, tarihi ve kültürel mirasın parçası olan konut dokusu ve sokak dokusunun da yok edilmesi planlanmaktadır.

Acele Kamulaştırma ve Gasp Hukuku

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 15. maddesine göre kentsel sit alanları içerisinde yapılacak kamulaştırma işlemleri ancak ve ancak ne amaçla kullanılacağı önceden Koruma Bölge Kurulları tarafından belirlenmek ve başka amaçla kullanılmama şartıyla yapılabilir. Görünüşe göre hükümet Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nun getireceği külfetlerden kurtulmak ve "teferruatlarla" uğraşmamak için Kanun'un arkasından dolanmayı tercih etmiştir. Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesinde kentsel dönüşüm alanı ilan edilen alanlarda plan yapma yetkisi belediyeye verildiği halde Bakanlar Kurulu kararıyla belediyelerin bu yetkisi de kanuna aykırı olarak bertaraf edilmiştir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasının yapılması, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerinin belirlenmesi, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasının yapılması gibi korumaya ilişkin düzenlemeler çerçevesinde işlem tesis edilmesi zorunluluğu Danıştay'daki iptal davasında gerekçelendirilmiştir.

Danıştay 6. Dairesi yerleşmiş içtihatlarında, kentsel dönüşüm ve gelişim projelerinin uygulanabilmesi için aranan koşulların var olmasının, acele kamulaştırma yapılması için yeterli olmadığı, acele kamulaştırma prosedürünün uygulanması için gerekli olan olağanüstü durumların ve bu yönteme başvurulması ile amaçlanan kamu yararının somut olarak ortaya konması, acelecilik hali ve bu hali gerekli kılan durum ve/veya koşullar açıklıkla belirtilmesi gerekir demektedir.

Dernekler tarafından açılan davalarda, Bakanlar Kurulu'na acele kamulaştırma yetkisi veren 2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 27. maddesi için de Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunulmuştur.

> Türkiye Cumhuriyeti devletinin Diyarbakır Surlarına "tampon bölge" olarak tanınan Sur içindeki yapılara dokunması, Birleşmiş Milletler nezdinde imzaladığı anlaşmalar gereğince uluslararası hukuku çiğnemesi anlamına gelmektedir

Eylem ve işlemlerini hukuka uygun yapma kaygısı taşımayan hükümet, hukuka aykırı eylem ve işlemlerini hukuki kılıfa sokmak adına hızlıca duruma özel yasal düzenlemeler de yaptı. 26.04.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 6704 sayılı Yasa ile 6306 sayılı Yasa'ya ek bir madde ekleyerek "Kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu yerlerde; planlama ya da altyapı hizmetleri yetersiz olan veya imar mevzuatına aykırı yapılaşma bulunan yahut yapı ya da altyapısı hasarlı olan alanlarda da Bakanlar Kurulu tarafından riskli alan kararı alınabileceğine" dair kanunu meclisten geçirdi. Aynı düzenleme içinde buralarda yapılacak kamu ihalelerinin de normal ihale prosedürü ile değil 4734 sayılı Yasa'nın 21. maddesine göre pazarlık usulü ile yapılacağını da kanunla düzenledi.

Hükümetin Sur planı, temelde üç hedefe dayanıyor. Sur'un toplumsal ve siyasal örgütlenmenin mekanı haline gelmesini engellemek, Türkiye halkları açısından tüm öznellikleri ile bir arada yaşamın en somut ve tek örneği olarak kalan Sur'un çok kültürlü ve kimlikli yapısını ortadan kaldırmak ve oluşacak rantı AKP'nin sermaye grupları arasında pay ederek savaş politikalarıyla halk nezdinde yitirdiği zemini orta vadede yeniden kazanmak.

Ancak zorla yerinden edilen ve edilmek istenen Sur halkının beton bloklar ve beyaz perdelerle saklanmaya çalışılan yıkım ve talanı görmeyeceğini, anlamayacağını, bu modern Şark Islahat Planına evet diyeceğini, mahallesini, sokağını şimdiden ihale kuyruklarına girmiş müteahhitlere terk edip gideceğini zannetmiyoruz. Bekleyip göreceğiz...

Kentler Yıkılıyor, Boşaltılıyor,
Tarihi Suriçi Kimliksizleştiriliyor

İktidarın güvenlik politikaları odağında yürütülen yeniden yapılanma süreci, tarihi ve kültürel dokuyu ortadan kaldıran sosyal ve toplumsal yaşamı yok eden rant merkezli bir soylulaştırma amacını göstermektedir

Yıldız Tahtacı - Songül Gezici Şehir Plancısı

Geçmişten günümüze Suriçi bölgesindeki imar-iskan süreçlerine bakılırsa Suriçi'nin Osmanlılar döneminde başlayan, Cumhuriyet döneminde ve günümüzde de devam eden, devletin ve iktidarların kentsel politikalarının sürekli odağında olan tarihi bir kent olduğu görülmektedir. Bugün savaş süreci sonrasında alınan acele kamulaştırma kararının da bu rant ve çıkar politikalarının bir devamı olduğu bilinmektedir.

Savaş sürecindeki yıkımların yaklaşık yüzde 88'i 2012 tarihinde alınan riskli alan kararı da dayanak gösterilerek 21 Mart 2016'da Bakanlar Kurulu kararıyla acele kamulaştırma kapsamına alınmıştır. 7700 yapı ve 6292 parseli kapsayan bu karar ile 2012 yılında Alipaşa-Lalabey-Cevatpaşa mahallelerinde yapılan kentsel dönüşüm uygulaması için alınan kamulaştırma kararlarıyla Sur'un neredeyse tamamı kamulaştırma alanına girmiş oldu. Parklar, Dengbej Evi ve Kent Müzesi, Sur Belediyesi, Kiliseler, Tarihi Camiler, Hanlar, Hamamlar Çeşmeler vb...

Yaşanan çatışma ve yıkımın yarattığı göçün ve perişanlığın sonrasında iktidarın 'Surun Yeniden İnşası' adı altında tarihi ve sosyal yaşamı koruma anlayışının dışında bir anlayışla tarihi kenti önce 'Toledo' yapacağız söylemi ortaya atıldı, sonra Osmanlı mimarisiyle yeni bir kent kimliği kazandıracağız denildi, sonrasında acele kamulaştırma kararıyla Sur'u insansızlaştırma ve kimliksizleştirme hedeflerinin olduğu ortaya çıktı. Çevre ve Şehircilik Bakanı 10 Haziran 2016'da Diyarbakır'da ilgili Belediyeleri dışında bırakarak tarihi alanı koruma anlayışı kaygısı taşımayan kurum ve kişilerle kapalı bir toplantı düzenledi. Toplantı sonrasında basına yansıyan açıklamalardan endişe ve kaygı verici sonuçlar ortaya çıktı. Tarihi alanda acele kamulaştırma ile yerinden edilenlere üç seçenek sunuldu: Mülkün kamulaştırmayla belirlenecek bedel üzerinden satılması, Diyarbakır sınırlarında yapılacak TOKİ'lerden ev verilmesi ya da Urfa, Mardin, hatta İstanbul'da yapılan TOKİ'lerden ev verilmesi... İktidar bu pazarlıkta yıkılan evlerin değerinin üstünde konut vereceği ve ortaya çıkan değer farkını da halkı kredi vererek borçlandıracağını belirtti. Bu üç seçeneğe uymayıp evini satmayan ve evinden çıkmayanların hapis cezası bile alacağını dile getirilerek, anayasa ve evrensel mevzuatlarda güvence altına alınan barınma hakkının elinden alınacağını ve mülksüzleştirmenin zorla yapılacağının da altı çizildi. Kiracıların akıbetinin ne olacağına dair hiçbir açıklamada bulunulmadı.

Suriçi'nde yaşayan yoksul halkın borçlandırılarak şehrin çeperindeki TOKİ'lere yerleştirilmesi insanların mağduriyet üstüne mağduriyet yaşamasına sebep olacaktır. Ucuz işgücü ile çalışan bu kesimin ulaşıma-bina aidatına para verecek bir maddi durumu bulunmamaktadır.

İktidarın ve belediyelerin şimdiye kadar ortaklaştıkları tek nokta 2012 yılında onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamının dışında herhangi bir imar çalışmasının yapılmayacağı söylemleridir. İktidar bu plan kapsamında yeniden yapılanma sürecinin yapılacağını belirtmesine rağmen yasaklı mahallelerde 12 adet karakol yapacağını ve tarihi bölgedeki kentsel dokuya uymayan geniş yollar yaparak planı değiştireceğini de söyleyerek kendisiyle çelişmektedir. İktidarın güvenlik politikaları odağında yürütülen bu yeniden yapılanma süreci, tarihi kültürel dokuyu ortadan kaldıran sosyal ve toplumsal yaşamı yok eden rant merkezli bir soylulaştırma amacını göstermektedir. Bu süreçte Suriçi'nde yaşayanlar göç üstüne göçle yerlerinden edilerek bilinmez bir mağduriyet yolunda kaybolacaklar...

İktidarın bölge genelinde ilan ettiği ya da edeceği acele kamulaştırma kararlarıyla 1925'lerin şark ıslahat planının günümüz hali olan kentsel dönüşümle devam etmeye çalıştığı çok açık. O dönemde zora dayalı yerinden etme politikasını bu dönemde imar mevzuatlarıyla mülksüzleştirerek zorunlu göçle yapmaya çalışmaktadır. Bölgede bu çatışmalı süreçle ortaya çıkan acele kamulaştırma, riskli alan süreçlerinin Kürt sorunu ile bağlantılı bir asimilasyon, inkar ve imha politikası kapsamında büyük bir göç ve nüfus değişimi olduğu bilinmelidir. Göçe zorlanan, yerinden edilenlerin yerine kim gelecek? Bu soruya iktidarın son beş yılda ülkede ve Ortadoğu'da yapmaya çalıştıklarını izleyerek ve söylemlerini takip ederek bir sonuca varılabileceği kanısındayız.

Zorlu bir süreç bekliyor hepimizi... Bu süreçle başa çıkmanın tek yolu birlik olmak ve sonuna kadar yasalarla güvence altına alınmış olan kent hakkımız, barınma hakkımız için direnmektir.

SİZ CAPITAL'İ SADECE BAYİDEN Mİ ALIYORSUNUZ?

Capital'i mobil uygulamasından ve capital.com.tr'den de takip edin, Capital alışkanlığınıza yepyeni bir deneyim ekleyin!

www.capital.com.tr

Capital

App Store'dan indirin

Google play'den indirin

capitaldergisi @capitaldergisi

TÜRKİYE'NİN EN YENİLİKÇİ AYLIK İŞ VE EKONOMİ DERGİSİ

DB DOĞAN BURDA DERGİ

“İfade Özgürlüğü Ödülü Almak Mutluluk Verici Bir Hadise Değildir”

Almanya’nın kamu yayıncısı Deutsche Welle’nin ifade özgürlüğü ödülü, alana yaptığı katkılar nedeniyle Gazeteci Sedat Ergin’e verildi. Deutsche Welle’nin düzenlediği ödül töreninde Sedat Ergin’in ödül alırken yaptığı konuşma

Sedat Ergin
Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni

Deutsche Welle İfade Özgürlüğü Ödülünü bugün bu törende alıyor olmak benim için büyük bir onurdur. Öncelikle Deutsche Welle Yönetim Kurulu’na beni ve gazetemi bu ödüle layık gördükleri için teşekkürlerimi sunmak isterim.

Bu vesileyle buradan Deutsche Welle Genel Müdürü Peter Limbourg’a da selamlarımı göndermek istiyorum. Gazetemizin merkezinin geçen Eylül ayı başında uğradığı iki saldırıdan sonra kendisinin bizlere desteğini belirtmek üzere gazetemize yaptığı ziyareti hep hatırlayacağım. Bu ziyaret, herhangi birimiz saldırıya uğradığında ve basın özgürlüğü hedef alındığında gazetecilerin kendi aralarındaki dayanışmanın, işbirliğinin ne kadar değerli ve anlamlı olduğunu bizlere göstermişti.

Bu ödülü alırken kendimi karışık duygular içinde bulduğumu itiraf etmeliyim. Şu nedenle; ödüller genellikle alan insanlara memnuniyet getiren şeylerdir. Ancak ifade özgürlüğü ödülü almak çok da mutluluk verici bir hadise değildir. Aldığınız ödülün konusu ifade özgürlüğü olunca, bu özgürlüğün içinde bulunduğu durumun kaygı verici boyutu kaçınılmaz olarak ağırlık kazanıyor. Ve ödül ülkemde ifade özgürlüğünün durumuyla ilgili bir mesaj niteliği de taşıyor. Bu karışık duygular içinde burukluğun da bir hayli ağır bastığını belirtmeliyim.

Bu konuşmamın içeriği üzerinde düşünürken aklıma bir dizi düşünce takıldı. İfade özgürlüğü, insanlığın en temel değerlerinden biri; insanın toplum içindeki varlığının mütemmim bir cüzü. İnsan olmanın bu vazgeçilmez gereğini eksilten her şey insanlık idealine ve insanlık onuruna da aykırıdır.

İnsanlık tarihi muhtelif düzlemlerde okunabilir. Bir düzlemde, ifade özgürlüğünün önünü açmak isteyenlerle, bunun önünü kapatmak, kısmak isteyenler arasındaki bir büyük çekişmenin tarihi olarak da okunabilir. İnsanlık tarihi, ifade özgürlüğü için ödenen büyük bedellerin de öyküsüdür. Bu bedel, insanların hayatı olmuştur, sürgünler olmuştur, demir parmaklıklar ve muhtelif baskı ve terör yöntemleri altında yaşanan sıkıntılar, acılar olmuştur. Kendi ülkemin tarihi de bu açıdan ödenmiş yüksek bedellerin öyküsüdür. Ben pek çok saygın gazetecisini, yazarını suikastlara, teröre kurban vermiş bir ülkeden geliyorum. Bu listeye gazetemin benden önceki genel yayın yönetmenlerinden biri olan Çetin Emeç de dâhildir.

Üzücü olan bir nokta, 2016 yılında gelindiğinde, dünyamızın ifade özgürlüğü bakımından hala ağır sorunlara, kaygılara, acılara sahne olmasıdır. İfade özgürlüğünün korunması için ödüller veriliyor olması bunun en açık kanıtıdır. Çünkü bu ödüllerin verilmesini gerekli kılan durumlar, dolayısıyla ifade özgürlüğünü desteklemeye duyulan ciddi bir ihtiyacın varlığı ortadan kalkmış değildir.

Ne yazık ki, insan hakları ve ifade özgürlüğünün seyrini gözlemek amacıyla kurulmuş olan bütün kuruluşlarının son yıllardaki raporları dünyada bu alanda genel bir kötüye gidişin sürmekte olduğuna işaret ediyor. Bütün bu raporlar, ifade özgürlüğünün artan ölçüde tehdit gördüğüne işaret ediyor. Dünyaca saygın Freedom House adlı kuruluşun 2015 yılı küresel özgürlükler raporuna göre, temel hakların durumu dünyamızda genel bir gerileme kaydetmiştir. Üstelik bu gerileme dokuz yıldır kesintisiz bir şekilde sürmektedir. Freedom House’a göre, demokrasinin dünyada başat yönetim şekli olarak kabulü son 25 yıl içindeki en yüksek tehditle karşı karşıyadır.

Bu arada ifade özgürlüğü söz konusu olduğunda karşımızda belirmekte olan ve henüz tam olarak teşhis edilmemiş olan yeni bir küresel sorun daha var. Bu sorun, ifade özgürlüğü ile ilgili sıkıntıların yalnızca üçüncü dünya ülkelerinde, diktatörlüklerde, monarşilerde değil aynı zamanda demokrasi olma iddiasındaki ülkelerde de artan ölçüde karşımıza çıkmakta oluşudur. Görünüşte demokrasinin bütün şekilsel gereklerinin yerine getirildiği ama uygulamada işin özüne gelindiğinde ifade özgürlüğünün, basın özgürlüğünün sınırlandığı, dolayısıyla demokrasinin içinin boşaltıldığı durumlardan söz ediyorum. Günümüzde demokrasileri bekleyen en önde gelen tehditlerden biri budur.

> İfade özgürlüğü ile ilgili sıkıntılar yalnızca üçüncü dünya ülkelerinde, diktatörlüklerde, monarşilerde değil aynı zamanda demokrasi olma iddiasındaki ülkelerde de artıyor

Bugün günümüzde bu tür yanıltma içeren sayısız sakatlanmış demokrasi uygulaması var dünyada. Siyaset bilimciler, bu modellere yeni tanımlar getirmekle meşguller. Şimdiden seçimli otoriterlik, illiberal democracy, popülist otoriterlik gibi terimler kullanılıyor. Bütün bu modellerin hepsinin ortak bir paydası var. Hepsi de muhtelif yöntem ve mekanizmalarla topluma bilgi akışını kontrol altına alarak vatandaşın bilgilenme hakkını kısıtlama uygulamalarına girişiyorlar. Bu modellerin demokrasi görüntüsü altında işlemesi, yaşanan ifade özgürlüğü sorunlarının teşhisini ve bunlarla mücadele edilebilmesini güçleştirmektedir.

Bizler açısından düşündürücü olması gereken, Avrupa kıtasının da bu otoriterleşme yönelişinden çok bağışık olmadığı gerçeğidir. Avrupa’da bugün demokratik standartları gerileyen ülkeler var. Hatta bunlar arasında AB’ye tam üye olan ülkeler de

Küresel Medya Forumu kapsamındaki tören 13 Haziran 2016 günü Almanya'da yapıldı.

var. Macaristan'ın son yıllarda çizdiği olumsuz örneği Polonya izliyor. AB'ye tam üyelik yönünde adımlar atmakta olan Balkan ülkelerinin çoğunda tablonun farklı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Yüzyılın başında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini AB'nin bünyesine katmayı amaçlayan büyük bir genişleme hamlesi gerçekleştirildi. Büyük Avrupa projesi çerçevesindeki genişleme süreciyle söz konusu ülkeler demokrasi, hukukun üstünlüğü, açık toplum değerleri ve pazar ekonomisini doğrultusunda dönüştürülecekti. Ne yazık ki bu proje bugün bir duraklama dönemine, hatta bir krizin içine girmiştir.

Avrupa'nın kendi içindeki evrensel değerleri ne ölçüde koruyabildiği konusunda hararetli bir tartışma sürmektedir. Mülteciler konusunda yapılan düzenlemelerin Avrupa'yı kendi değerlerinden uzaklaştırdığı konusunda yaygın eleştiriler söz konusudur. Yabancı düşmanlığının, hoşgörüsüzlüğün, ırkçılığın, nefret söyleminin, İslam düşmanlığının, otoriterleşmenin, kutuplaştırıcı bir biz-siz retoriğinin ve popülist bir söylemin hızla zemin kazandığı günlerden geçiyoruz. Bir önceki yüzyılda kaldığını zannettiğimiz bazı hayaletler yeniden karşımıza çıkıyor.

Yabancı düşmanlığının, hoşgörüsüzlüğün, ırkçılığın, nefret söyleminin, İslam düşmanlığının, otoriterleşmenin, kutuplaştırıcı bir biz-siz retoriğinin ve popülist bir söylemin hızla zemin kazandığı günlerden geçiyoruz. Bir önceki yüzyılda kaldığını zannettiğimiz bazı hayaletler yeniden karşımıza çıkıyor

Oysa 1990'lı yılların başında Berlin Duvarı yıkıldığında ve demir perde ülkeleri birbiri ardına çöktüklerinde Avrupa kıtasının geleceği konusunda ne kadar da iyimserdik. Hatta insanoğlunun sosyal ve politik evriminin sonuna gelindiğine, tarihin bittiğine bile hükmedilmişti. Artık liberal demokrasinin çağı başlamıştı ve tarihin akışı geri dönüşü olmayan ileri yönde bir seyre girmişti. Bugün dünyanın gidişine bakınca Francis Fukuyama'nın tarihin akışına fazla naif baktığını söylemek hata olmaz.

Bu tablo Avrupa kurumlarını da büyük bir sınavla karşı karşıya getiriyor. İkinci dünya savaşının sonra ermesinden sonra kurulun bu yapılar -başta Avrupa Konseyi olmak üzere- yirminci yüzyılın ikinci yarısında demokrasi, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü gibi değerlerin yerleşmesi, korunması ve güçlenmesinde hayati bir rol oynadılar. Geçirdiği kurumsal dönüşüm içinde Avrupa Birliği de bu arayışların vardığı en üst noktadır.

Gelgelelim bu kurumların günümüzde Avrupa kimliğini tanımlayan değerlerin, ideallerin korunması konusunda aynı etkiyi sürdürebildiklerini söylemek mümkün değildir. Aksine koruyamadıkları konusundaki görüşler güçlenmektedir. Kendi değerlerini koruyamadığı için bu kurumlar moral otoritelerini de kaybetmektedirler.

Bu meseleyi özellikle tam üye adayı olan kendi ülkemin özelinde irdelemek isterim. Olağan uygulamada katılım sürecinin bir aday ülkede demokratik standartların yükselmesinin, ifade özgürlüğünün önünün açılmasının güvencesi olması gerekir. Nitekim AB, 1990 sonrasındaki genişleme döneminde bütün eski doğu bloku ülkelerinde demokratik kurumların inşa edilmesi ve işler hale getirilmesinde büyük bir dönüştürücü etkide bulunmuştur.

Türkiye'nin 1999 sonunda başlayan katılım süreci de ilk dönemde benzer bir etkiyi yaratmıştır. Gerçekten de sürecin başlangıç döneminde Türkiye'de demokratikleşme alanında büyük reformlar gerçekleştirilmiş, pek çok tabu konu tartışılmaya başlamış, sonuçta ifade özgürlüğünün sınırları sürekli bir şekilde genişlemiştir. Ben de burada bir gazeteci olarak bu döneme tanıklık etmiş ve kaydedilen iyileştirmelerden istifade etmiş biri olarak konuşuyorum.

1999 yılı sonunda AB'nin Helsinki zirvesinde Türkiye'nin tam üye adaylığı açıklandığında, ardından 2004 yılı Aralık Brüksel'deki AB zirvesinde müzakerelere başlama kararı alındığında ve nihayet 2005 yılı Ekim ayında Strasburg'da müzakereler fiilen başladığında nasıl büyük bir iyimserlik dalgasının Türkiye'yi kapladığını çok iyi hatırlıyorum. Hepimiz coşkulu bir ruh hali içindeydik, ülkemizin geleceğine umutla bakıyorduk.

Bu iyimser havanın yerini bugün karamsarlık ve belirsizlik

almıştır. Bunda kuşkusuz her iki tarafın da sorumluluğu var. Başta Almanya ve Fransa'nın Türkiye'nin tam üyeliği konusunda isteksiz bir tutuma yönelmelerinin Türkiye'deki reform heyecanının kaybedilmesinde önemli bir etkisi olmuştur. Ancak Türkiye'de de özellikle 2009 sonrasında reform sürecinin duraklamaya girdiği ve bu doğrultudan sapma eğilimlerinin ortaya çıktığı ve zemin kazandığı da bir gerçektir. Şu da bir gerçektir ki, bu eğilimlerin belirmesi ve sonuçlarının görülür hale gelmesiyle birlikte, Avrupa Birliği de bu yönelişleri fark etmekte, okumakta ve analiz etmekte büyük bir kurumsal başarısızlık sergilemiştir.

Bakın, ben bugün bir koruma polisinin refakatinde sokağa çıkan bir gazete yöneticisiyim. (...) gazetem bana kurşun geçirmez bir araba tahsis etmek zorunda kaldı. (...) Meslek hayatımın 41. yılında geldiğim nokta budur. (...) Ama meslektaşlarımın karşılaştıkları daha ağır sorunlar karşısında benim kendi sorunlarımdan şikâyet etmem çok da doğru olmaz

AB'nin son yıllardaki Türkiye ilerleme raporlarına baktığımızda ifade özgürlüğü ve demokrasi konusundaki eleştirilerin hacminin her yıl arttığını görüyoruz. Burada bir çelişki yok mu? Katılım sürecinin teorik olarak bir aday ülkenin demokrasisini ileri götürmesi esastır. Oysa Türkiye örneğinde katılım sürecinin demokrasi konusunda koruyucu bir sigorta ve kalkan işlevi görmemiştir. Bu durumun AB açısından kurumsal bir sorun ve başarısızlık olduğu inkâr edilemez. Bu koruyucu güvence işlemiş olsaydı, bugün benim bu sahnede bir ifade özgürlüğü ödülü almamam gerekirdi.

Bakın, ben bugün bir koruma polisinin refakatinde sokağa çıkan bir gazete yöneticisiyim. Ayrıca, gazetemizin geçen Eylül ayında uğradığı fiziki saldırılar ve gazetemizin önde gelen bir yazarının dövülmesinden sonra gazetem bana kurşun geçirmez bir araba tahsis etmek zorunda kaldı. Tam üye adayı bir ülkede ülkenin en büyük gazetesinin genel yayın yönetmeninin bir korumayla ve kurşun geçirmez arabada dolaşması olağan bir durum olarak görülemez. Meslek hayatımın 41. yılında geldiğim nokta budur. Bundan 10 yıl önce tam üyelik görüşmeleri başladığında, 2016 yılında kendimi böyle bir durumun içinde bulacağım aklımın ucundan bile geçmezdi. O zaman tahayyül edilemeyecek olan şey bugünün gerçeğidir.

Türkiye'de gazetecilerin bugün hedef olduğu sorunların uzun bir listesi var. Bunlara ne yazık ki son dönemde fiziki saldırılar da eklenmiştir. Ama diğer meslektaşlarımın karşılaştıkları daha ağır sorunlar karşısında benim burada kendi sorunlarımdan şikâyet etmem çok da doğru olmaz. Bugün adliye saraylarına gittiğinizde koridorda duruşmaları için bekleşen sanık gazetecilere rastlamanız bir tesadüf olmaz. Gazeteciler hakkında hakaret ya da teröre destek gibi suçlamalarla açılmış yüzlerce dava ya da soruşturma var. Gazetecilerin, köşe yazarlarının yargılamalarına son aylarda gazetemizde geniş bir yer ayırmak durumunda kalıyoruz. Ben de bir haberden dolayı Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan dolayı dört yıla kadar hapis cezası yargılanıyorum. Geçen Nisan ayında hayatımda ilk kez sanık olarak hâkim karşısına çıktım. Duruşma salonlarına daha önce hep muhabir olarak gitmiştim. Sanık sandalyesinde oturmak, hâkimin karşısında ayağa kalkıp sorulara yanıt vermek değişik bir duyguymuş. Bu arada, bazı meslektaşlarımızın tutuklanarak cezaevine konmaları, devlet belgelerini yayımladıkları için hapis cezasına çarptırılmaları, uzun tutukluluk süreleri bir başka ciddi kaygı kaynağıdır.

Türkiye'de sorunun bir boyutu halen yürürlükte olan ve gazetecilerin kolaylıkla yargılanabilmelerini mümkün kılan mevzuattır. Ayrıca, bazı savcıların ve hakimlerin zaten sınırlayıcı olan mevzuatı katı bir şekilde tefsir ederek hareket etmeleri gazetecilerin işini iyice zorlaştırmaktadır. Örneğin bugün Doğan Medya Grubu hakkında terörü desteklediği iddiasıyla yedi aydır yürütülmekte olan bir soruşturma söz konusudur. Sonuçta, bütün bu uygulamalar bir araya geldiğinde ifade özgürlüğü üzerinde belirgin bir caydırıcı etki (chilling effect) yaratmaktadır.

Ben Türkiye'nin en büyük medya grubunun en büyük gazetesinin genel yayın yönetmeni olarak görev yapıyorum. Bir genel yayın yönetmeninin duruşu her şeyden önce arkasındaki yayıncının iradesinin de bir yansımasıdır. Bu görevimi yürütebildiysem, bu, büyük ölçüde arkamdaki irade sayesinde mümkün olmuştur.

Bizim Doğan Grubu olarak bağımsız gazeteciliğimizi sürdürmemiz Türkiye'de ifade özgürlüğünün, basın özgürlüğünün en önemli güvencelerinden biridir. Biz sadece işimizi yapmak istiyoruz ve evrensel ölçülerde yapmak istiyoruz. Grup olarak özellikle 2009 sonrasında bunun için büyük bedeller ödedik, ödemeye devam ediyoruz. Gazetemizin uğradığı saldırılar bu bedellerin küçük bir parçasıdır. Grubumuzun karşılaştığı haksız uygulamaların listesi uzundur, ancak bugün burada kendi meselelerimizi sıralamam doğru olmaz. Her halükarda bugün almakta olduğum ödül, benim ve meslektaşlarımın bağımsız gazetecilik hedefi doğrultusunda yolumuza devam etmemiz için büyük bir teşvik olacaktır.

Bu vesileyle ifade özgürlüğü ödülü için Deutche Welle Yönetim Kurulu'na bir kez daha teşekkür ediyorum. Bu ödülü alırken halen dünyanın dört bir tarafında demir parmaklıklar arkasında özgürlüklerinden yoksun bırakılmış olan ya da yargılama tehdidi ya da muhtelif baskı yöntemleriyle korkutulan, sindirilmeye çalışılan bütün meslektaşlarıma dayanışma duygularımı göndermek istiyorum.

Bu ödüllerin en büyük anlamı aslında alan şahıs ve kurumların ötesinde demokrasinin en hayati öğelerinden biri olan ifade özgürlüğü idealinin yüceltilmesine sağladıkları katkıdır. Bugün hepimizin burada ifade özgürlüğünü desteklemek üzere bir araya gelmiş olmamız bile yeteri kadar anlamlıdır. Bizlerin ifade özgürlüğü idealini yaşatma kararlılığını sürdürmemiz, bu özgürlükten korkanlara, onu ortadan kaldırmaya çalışanlara verilecek en etkili yanıttır.

Sözlerime son verirken 1915 olaylarını soykırım olarak kabul eden bir tasarının Alman parlamentosunca kabul edilmesinin Türkiye'de yarattığı derin hayal kırıklığını da dile getirmeme izin verin. Türk halkının çoğunluğu tarafından haksız ve kabul edilemez görülmektedir. Benim hislerim de farklı değil. Evet, iki komşu ulus arasında bir uzlaşma ihtiyacı var. Ancak Alman Parlamentosu Bundestag tarafından kabul edilen türde bir karar, bu çabalar üzerinde ters bir etki yaratacaktır. Bu kararın Türkiye ve Almanya ilişkilerine olumsuz etkide bulunacağını ve bu ilişkiyi daha da karmaşıklaştıracağını da söylemeliyim.

Hukukçu Olmayan Bir Vatandaşın Gözüyle

Türkiye'de Basın Özgürlüğü

Türkiye'de hukuk sisteminin kendisine aynayı çevirmesi gerekir. Çünkü mahkeme kararlarından şüphe duyan, yargının bağımsızlığını yitirdiği şikâyeti en çok hukukçulardan gelmektedir

Prof. Dr. İsmail Tufan

Basın özgürlüğü Türkiye'nin en köklü sorunları arasındaki yerini onlarca yıldır korumaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti "hukuk" devletidir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının çoğu bu tanımın anlamını bugün söyleyecek durumda değildir. Fakat her gün basın özgürlüğü üzerine bir şeyler okuyor ve/veya işitiyoruz. Çoğumuz "basında" çıkan haberlerden, makalelerden, köşe yazılarından basın özgürlüğü üzerine fikir ediniyor, ama basının kamuoyunu ne kadar doğru bilgilendirdiğini sormuyoruz.

Şu da Türkiye'nin bir gerçeğidir: Basın özgürlüğü başkadır, basının özgürlüğü tamamen başka! Basının tarafsızlığını yitirdiği, belli bir siyasi görüşün veya siyasi partinin emrine girdiği -ki bu hem iktidar hem muhalefet partileri açısındanher dönem için söylenebilir. Basına yandaşlık sirayet etmiştir. Bu olgu reddedilse de basının taraf olduğuna işaret eden pek çok gösterge vardır. Basının özgürlüğü, tarafsızlığı veya yandaşlığı, basının kendisinin çözüme kavuşturması gereken bir sorundur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS; alm. EMRK) üzerine bilgiler Carl Sortorius'un (2014) Alman hukukçular tarafından standart kabul edilen Anayasa Yasaları ve İdari Yasalar (Verfassungs-und Varwaltungsgesetze) adlı yasa metinlerini içeren eserinden alınmıştır ve 15 Mayıs 2014 tarihindeki son durumu kapsamaktadır.

AİHS Madde 10 "Görüşlerin İfade Özgürlüğü" başlığını taşımaktadır (Sortorius 2014). Buna göre:

(1) Her ferdin kendi görüşlerini ifade özgürlüğü vardır. Bu hak, ifade özgürlüğünü ve kurumların müdahalesi olmadan bilgi ve düşüncelerin ülke sınırları gözetilmeksizin alınabileceğini ve birey tarafından yayılmasının devam ettirilebileceğini belirtir. Ancak bu yasa maddesi devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerinden onay mevzuatı koşulunu yerine getirmelerine engel teşkil etmez.

(2) Bu özgürlüğün uygulanması görev ve sorumluluklarla bağlantılıdır. Bu yüzden bu özgürlük, yasaların öngördüğü ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliği, düzeni korumak veya suçlardan korunmak, sağlığı veya ahlakı korumak, başkalarının itibarını veya haklarını korumak, gizli bilgilerin yayılmasını önlemek veya otoritenin ve mahkemelerin tarafsızlığını korumak için gereken usul şartları, koşullar, sınırlamalar veya ceza tehdidi altında bulunabilir.

Türkiye'nin; AİHS'i kabul etmiş demokratik bir hukuk devleti olarak, belirtilen Sözleşme/yasa maddelerine uymak zorunluluğu vardır.

Özgür Gündem Gazetesi'nde nöbetçi genel yayın yönetmenliği yaptıkları için haklarında soruşturma açılan gazeteciler ifadeye çağırılıyor. Yıldırım Türker, Nadire Mater ve Tuğrul Eryılmaz (fotoğraftakiler) 27 Haziran 2016 günü Faruk Balıkçı ile birlikte ifade vermeye gittiler.

İç hukukumuzda kanun hükmünde olan bu yasa maddeleri devletlerin Anayasalarında yeniden dile getirilmektedir. Örneğin Almanya Anayasası 1. madde, 18. fıkrasında şöyle der:

Kim ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü, akademik özgürlüğü, dernek özgürlüğünü, mektup, posta ve telekomünikasyon özgürlüğünü veya iltica yasasını; özgürlükçü demokrasi temel düzene karşı açtığı savaşta istismar ederse, temel hakları yok eder.

Basın özgürlüğü; görüşlerin ifade özgürlüğüne dayanmaktadır. Böylece demokrasinin temel sütunlarından birini meydana getirmektedir. Ancak görüşlerin ifade özgürlüğü, kimseye sınırsız olarak tanınmış bir özgürlük olmayıp, bu özgürlükten faydalananlara görevler ve sorumluluklar yüklemektedir. Demokrasiyi tehdit eden ifade özgürlüğünden söz etmek mümkün değildir.

İfade Özgürlüğü, Görevler, Sorumluluklar ve Sorunlar

İfade özgürlüğü, dolayısıyla bunun bir parçası olan basın özgürlüğü, yasalarla belirlenmiş olsa da, yoruma açık bir kavramdır. Hukukun kanaate dayalı özellikleri, kavramlarını belirsiz, silik ve tartışılır hale getirmektedir. Bunun örneklerini kriminalite ve suç kuramları ve tartışmalarında görmekteyiz (Lamnek 1977, 1998, 2007, 2008). Ceza Hukuku'nun suç kavramıyla sosyolojik suç kuramları arasındaki tezatlıklar, aynı şekilde özgürlük, basın özgürlüğü gibi kavramlarda da geçerliliğini sürdürmektedir.

Demokratikleşme süreci sürekli kesintiye uğrayan, nüfusunun önemli bir kısmının eğitim düzeyi düşük olan ve yarı feodal koşulların egemenliği altındaki toplumlarda ifade veya basın özgürlüğü, iyice silik hale gelmekte, siyasi polemiklerin konusu olmakta ve basının kendi içindeki tarafsızlık ilkesiyle bağdaşmayan eğilimlerle birlikte yok olma riski ile karşı karşıya kalmaktadır.

Bu bağlamda, sosyal medyaya yapılan müdahaleler akla gelen ilk örnekler olmaktadır. Bu örneklerde ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların haklılığı basında farklı görüşlerin ortaya atılmasına yol açmıştır. Bu farklı değerlendirmeler basın özgürlüğünün bir göstergesi olarak da kabul edilebilir. Ancak basının tarafsızlığını yitirdiği ve taraf olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Türkiye'de her şeye rağmen bilgi ve düşünceler internet üzerinden ülke sınırlarının ötesine taşacak şekilde alınabilmekte ve yayılabilmektedir. Zaman zaman devletin veya hükümetin sosyal medya üzerindeki sınırlayıcı operasyonları rahatsız etse de, bunun sadece Türkiye ile sınırlı olmadığı da bellidir. Öte yandan özellikle sosyal medyada sınırsız bilgi paylaşımının ardında anti-demokratik emeller yattığı da görülmüştür. Başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerin görünüşte ifade özgürlüğünün göstergesi olarak kabul edilen sosyal medyada paylaşılan haberlerin yanı sıra, mektup, posta ve telekomünikasyon özgürlüğüne dışarıdan müdahale ederek, bunları deldikleri de ortaya çıkmıştır. Ülkelerin gizli istihbarat örgütlerinin ifade özgürlüğünden yararlanarak, bunları okudukları, biriktirdikleri, kayda geçtikleri de artık bilinmektedir. Wikileaks ve diğerleri bu bağlamda son yıllarda öne çıkan kavramlardır.

Karanlık, dipsiz kuyuya benzeyen, anlamı anlaşılamamış demokrasi kavramıyla yetişmiş olan nesillerin en büyük sorunu, sözde talep ettiği demokratlığı kendisinin uygulayamamasıdır. Bunun da örnekleri ülkemizde çoktur. Parti Genel başkanlarından milletvekillerine, oradan sadece vatandaşa kadar göstermelik demokrasi veya sözde demokratlar, Türkiye'de sırf basın özgürlüğünün değil, aksine her türlü demokratik özgürlüğün temel sorununu teşkil etmektedir. Sade dokunulmazlık kavramını anımsamak bile yeterlidir.

Hukuk Devletinin temeli olduğunu, basın özgürlüğünden insan hak ve özgürlüklerinin sarsılmaz taşıyıcı sütunu olduğunu iddia eden Hukuk da kendi içinde bir bütün olarak görünmemektedir. Hukuk devletinde, Hukuk ve Adalet sistemleri çatırdıyorsa, basın özgürlüğünün elden gittiği feryatlarının bir anlamı kalır mı? Türkiye'de en çok konuşulan konu basın özgürlüğü değildir, en çok hukukun her dönemde tartışıldığı gibi, hükümet edenlerinin güdümüne girdiği konuşulmaktadır. Bu tartışmalar şu tecrübeyi doğurmuştur. Hukuk bağımlı hale gelirse, basın özgürlüğü dâhil, hiçbir demokratik özgürlük garanti altında değildir.

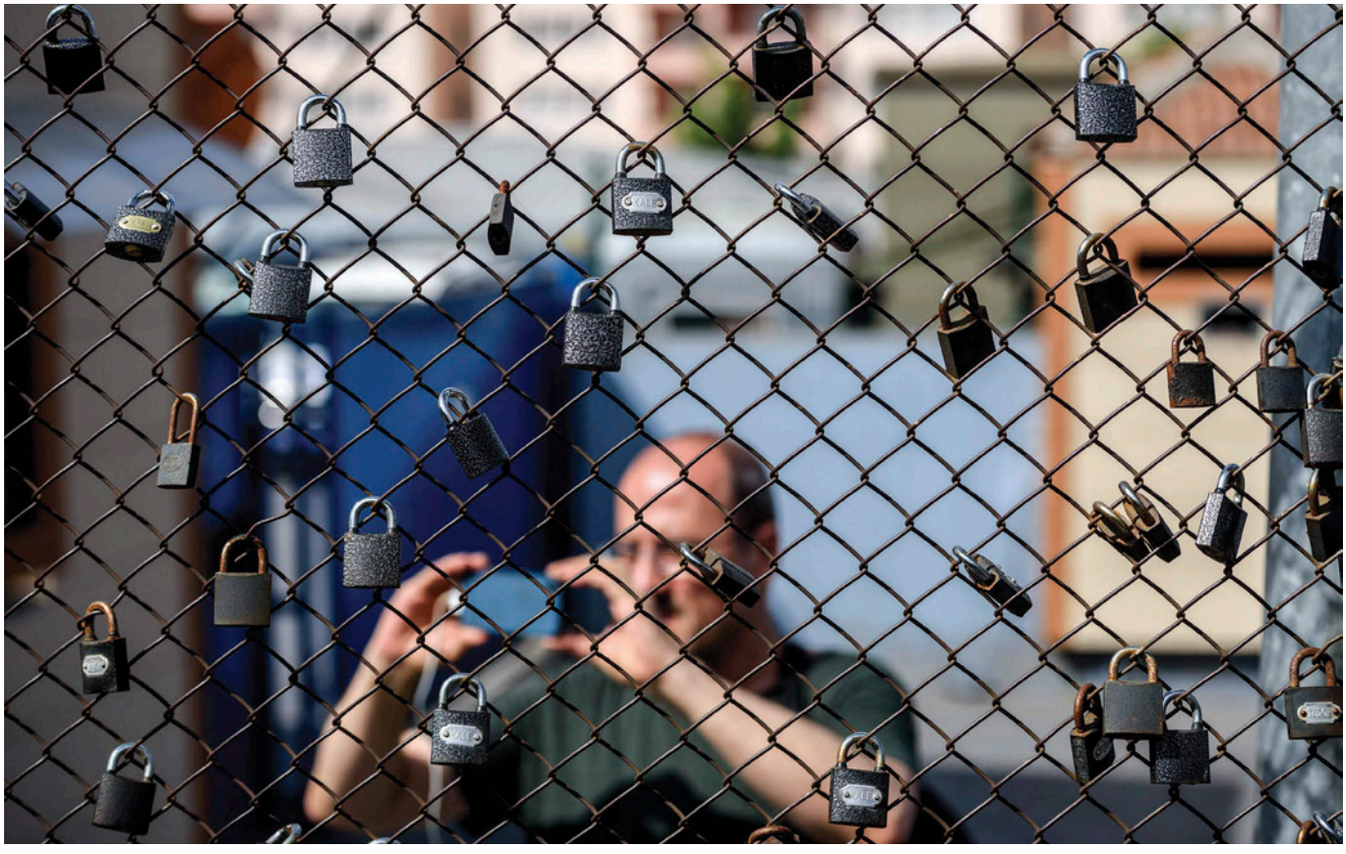
İnsan Hukukçu Olunca Özgürlük Hayranı Olmaz

Türk kamuoyunda yaratılmaya çalışılan algılardan biri sanki hukukçuların bu ülkenin yegâne özgürlük savunucuları olduğudur. İlk önce şunun idrak edilmesi önemlidir: Demokrasi ve özgürlük hayranlığı, üniversitede hukuk öğretimiyle birlikte başlamaz. Demokrasi ve özgürlük, öncelikle eğitim meselesidir. Dolayısıyla Pedagojiye burada en büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. Hukuk öğretimine başlayan bir gencin, çocukluktan başlayarak hem ailede hem de okulda, demokrat olarak eğitilmesi gerekir.

Basın özgürlüğü başkadır, basının özgürlüğü tamamen başka. Parti Genel başkanlarından milletvekillerine, oradan sadece vatandaşa kadar göstermelik demokrasi veya sözde demokratlar, Türkiye'de sırf basın özgürlüğünün değil, aksine her türlü demokratik özgürlüğün temel sorununu teşkil etmektedir. Sadece dokunulmazlık kavramını anımsamak bile yeterlidir

Yönetim ve eğitim biçimleri ve bireysel davranışlar arasındaki bağlantılar pek çok pedagojik deney ve araştırmayla kanıtlanmıştır. Otoriter, sosyal uyumlu veya demokratik eğitim stiline göre yetişmiş olan insan gruplarının sosyal davranışları, randımanı ve grubun duygusal atmosferi değişmektedir. Kurt Lewin'in alan kuramında, bireysel davranışlar birbirinden bağımsız olarak değil, aksine birbirine dinamik ilişkilerle bağlı olarak incelenir (Langmaack 2009, Schmidt-Grunert 2009, Pousset 2011).

Türkiye'nin eğitim ve öğretim modelleri çağdaş değildir. Her ne kadar bu alanda karar vericilerin zaman zaman yaptıkları konuşmalarda, eğitimde olumlu gelişmeler olduğunu, ama öğretimde hala eksiklerimizin bulunduğunu tespit etseler de, eğitim ve öğretim sistemlerimizden çıkan insan kalitesinin düşük olduğunun çoğunluk farkındadır. Bunun en son

Metris Cezaevi önü, 24 Haziran 2016. Tahliye olanların dolap kilitlerini astıkları tel örgü. Erol Önderoğlu, Ahmet Nesin ve Şebnem Korur-Fincancı tutuklanmasını protesto amaçlı Metris Cezaevi önünde yapılan basın toplantısından.

örneği, bu makalenin kaleme alınmasından bir süre önce bir üniversitede Rektör Yardımcılığı görevini yürüten bir profesörün "cehalet" üzerine övgüler yağdırması ve cahilliği, bu ülkenin kurtuluşu olarak ilan etmesinde yaşanmıştır. Bir televizyon programında söylediği sözleri ifade özgürlüğü olarak kabul edebileceğimiz gibi böyle kişilerin ifade özgürlüğünü istismar ederek ülke ve toplum çıkarlarına aykırı hareket ettiğini, dolayısıyla ifade özgürlüğünün sınırlarını aşarak, ulusal güvenliği, ulusal düzeni ve ulusal ahlakı tehdit ettiğini, okumuş insanların itibarını ve haklarını zedelediğini; dolayısıyla suç işlediğini kabul edebiliriz.

Sonuç

Demokrasi ve özgürlük hukukla başlamaz. Hukuk, demokrasinin ve özgürlüğün uygulanmasına, korunmasına ve devam ettirilmesine yardımcı olan bir araçtır. Yasalar, insanlar için insanlar tarafından yapılır. Yasaları hazırlayan ve adalet sisteminin aktörleri demokrat değilse, hukuk anlamı olmayan, sadece kendi varlığında gerekçe gören bir siteme dönüşmektedir. Türkiye'de hukuk sisteminin kendisine aynayı çevirmesi gerekir. Çünkü mahkeme kararlarından şüphe duyan, yargının bağımsızlığını yitirdiği şikâyeti en çok hukukçulardan gelmektedir.

Türkiye'de en çok konuşulan konu basın özgürlüğü değildir, en çok hukukun her dönemde tartışıldığı gibi, hükümet edenlerinin güdümüne girdiği konuşulmaktadır

Demokratikleşmenin devamı ve kendini savunabilen demokrasinin yaratılabilmesi için eğitim ve öğretim sistemlerinin demokratik insan üreten sitemlere dönüştürülmeleri şarttır. Başkalarından demokratlık talep edip, kendisi demokratlığı rafa kaldıran insanlarla demokrasi ne yaratılabilir, ne de ayakta tutulabilir. Demokrasiyi odak noktaya koyan eğitim ve öğretime her dönemde ihtiyaç duyduk ve hala ihtiyacımız vardır.

Basın özgürlüğü, özgürlüğün bir parçasıdır. Kendini özgür zanneden veya özgür olduğunu iddia eden basın, özgür basın demek değildir. Türkiye'de basın, özgür olduğunun delillerini henüz ortaya koyamamıştır. Bir taraftan büyük iş ihalelerine katılan, diğer taraftan özgür basın olduğu iddiasıyla ortaya çıkan medya ile bu iş başarılamaz.

Türkiye Cumhuriyeti, her şeye rağmen AİHS'nin altına koyduğu imzaya sadık kalmalı, bugünkü koşullar altında demokrasiyi en iyi şekilde sürdürmenin yollarını aramalı ve geriden gelen nesilleri demokrat insanlar olarak eğitmeyi başarmalıdır. Bu hepimiz için en anlamlı, adil ve akıllı bir yol olacaktır.

KAYNAKÇA

Lamnek , S. (2008). Theorien abweichenden Verhaltens II: "Moderne" Ansätze, 3.Aufl. Paderborn: Wilhelm Fink Verlag.

Lamnek, S. (1977). Kriminalitätstheorien - kritisch. Anomie und Labeling im Vergleich . München: keine Angabe über Verlag.

LAMNEK, S. (1998). Kriminalität. B. SCHÄFERS, & W. ZAPF içinde, Handwörterbuch zur Gesellschaft Deutschlands. (s. 382-393). Opladen: Leske + Budrich.

Lamnek, S. (2007). Theorien anweichenden Verhaltens I: "Klassische" Ansätze, 8.Aufl. Paderborn: Wilhelm Fink Verlag.

Langmaack, B. (2009). Themenzentrierte Interaktion, 4.Aufl. Weinheim, Basel: PVU, Beltz.

Pousset, R. (2011). Handwörterbuch für Erzieherinnen und Erzieher, 3.Aufl. . Berlin: Cornelsen.

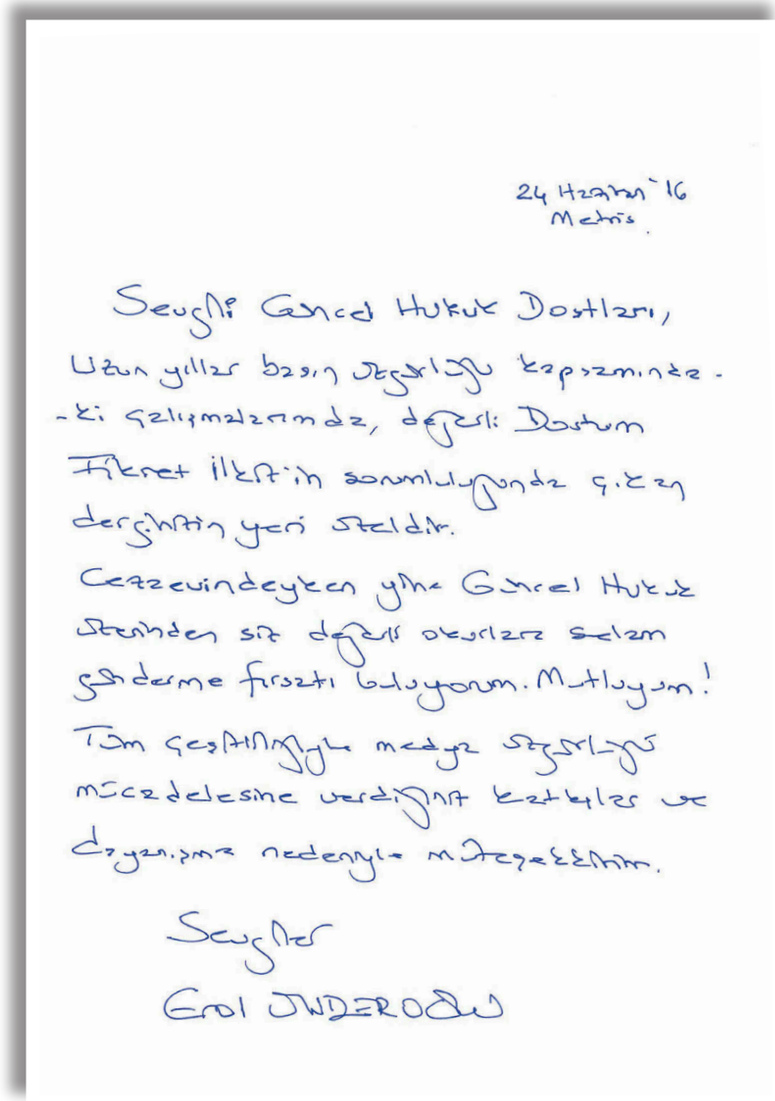
Schmidt-Grundert, B. (2009). Soziale Arbeit mit Gruppen, 3.Aufl. . Freiburg: Lambertus.

Sortorius, C. (2014). Verfassungs- und Verwaltungsgesetze. Textsammlung. . München: Beck.

Bu Yazının Başlığı Yok

Metris cezaevinden yazan gazeteci Erol Önderoğlu "mutluyum" diyor...

Fikret İlkiz

24 Haziran '16
Metris

Sevgili Güncel Hukuk Dostları,

Uzun yıllar basın özgürlüğü kapsamında-ki çalışmalarımda, değerli Dostum Fikret İlkiz'in sorumluluğunda çıkan derginiz yeni adresidir.

Cezaevindeyken yine Güncel Hukuk üzerinden siz değerli okurlara selam gönderme fırsatı buluyorum. Mutluyum! Tüm çeşitliliğiyle medya özgürlüğü mücadelesine verdiğiniz tüm katkılar ve dayanışma nedeniyle mutluyum.

Saygılar
Erol ÖNDEROĞLU

20 Haziran 2016 günü tutuklanan Önderoğlu cezaevinden selam gönderdi.

Korur-Fincancı, Önderoğlu ve Nesin hakkında verilen tutuklama kararı, götürüldükleri Metris Cezaevi önünde protesto edildi. 24 Haziran 2016.

Özgür Gündem Gazetesi ile dayanışma için bir günlük genel yayın yönetmenliği yaptıklarından dolayı İstanbul Cumhuriyet Savcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosuna çağrılanların "Terör Örgüt Propagandası Yapmak suçundan" ifadeleri alındı. Cumhuriyet Savcısı Eşref Durmuş; 20.06.2016 tarih ve 2016/(225-226-227) soruşturma sayılı yazılarıyla birlikte şüphelileri "tutuklama istemiyle" ve "mevcutlu olarak" Sulh Ceza Hâkime gönderdi.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başkanı Şebnem Korur Fincancı, Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) temsilcisi gazeteci Erol Önderoğlu, gazeteci/yazar Ahmet Aziz Nesin İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliğinde görevli Hâkim Bekir Altun'un kararı ile 20.06.2016 tarihinde tutuklandılar ve cezaevine kapatıldılar.

Tutuklama gerekçesi basit... Kuvvetli suç şüphesi var(mış)! Suç işledikleri hakkında somut deliller var(mış)! Basın yayın yoluyla işlendiği için cezası çok(muş)... Şüphelilerin tutuklanmasına engel bir hal yok(muş), tutuklanabilirler(miş). İş önemli bir iş, engel de yok o zaman tutuklama daha iyi olacak(mış)! Dahası var... Soruşturma konusu suç ve bu şüpheliler bakımından Anayasa'daki "ölçülülük" ilkesi hiç uygun düşmeyecek ve adli kontrol uygulaması yetersiz kalacak(mış). Zaten tutuklamak daha ölçülü olacak; o zaman ver tutuklama kararını şüpheliler gitsin yatsın cezaevine...

> Tutuksuz yargılama yapamıyor musunuz? Yapamıyorlar demek...

20 Haziran Pazartesi günü sorgu yapıp hemen tutuklama kararı verildi, 21 Haziran Salı günü haklarında iddianame düzenlendi ve ceza davası açıldı. Neden tutukladınız o zaman?

Dönelim "tutuklama" ve "ölçülülük" arasındaki ilişkiye... Anayasa'nın 13. maddesinden bahsediliyor tutuklama kararlarında. Temel hak ve hürriyetler özlerine dokunulmaksızın

yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Öze dokunma yasağı vardır ve ölçülülükten anlaşılması gereken budur... Sınırlandırma, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Anayasa'ya göre; suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunanlar, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir (AY. m.19.)

Asıl ölçülülük budur ve başta adalete sonra hukuka uygunluk gerekir.

Kaçmayacak, delilleri yani gazeteyi değiştirme olanakları bulunmayan ve sadece "dayanışma" için yayın yönetmenliği görevi yapmaktan dolayı verildiği açık olan tutuklama kararı, ölçülülük ilkesine aykırıdır.

Tutuksuz yargılama yapamıyor musunuz? Yapamıyorlar demek...

Aklıma geldi, Faruk Erem Hoca adaletin psikolojisinden söz etmiş ve üzerine kitap yazmıştı, kırk yıl önce... Şöyle açıklıyordu psikoloji ile adalet arasındaki ilişkileri... Adalet psikolojisi ceza hukukunun yardımcısıdır. Ceza hukuku insanı tanımak ve insan ruhunun en derin köşelerine sızmak zorundadır. Çünkü suç köklerini insan ruhunun derinliklerinden alan, bir hadisenin "fiil" halinde dış âleme yansımasıdır. Sayın Erem Hocamızın görüşleriyle; "Ceza yargıcı, kanunun ihlal edilmiş olmasını müşahede ile iktifa ederek kanunu uygulayan bir makine değildir. Yargıç halen ceza adaletinin tahakkuku için, duygulu ve düşünceli bir vasıta sayılmaktadır. (...) "Hüküm" delile dayanmalıdır. Bir hadisenin "aşikâr" olması delil sayılmaz. Bir kimse için "aşikâr" sayılan bir hadise diğer bir şahıs için aşikâr olmayabilir".(...) Yargıç "insiyaki hüküm"lerden kaçınmalıdır. İnsiyaki hüküm, delile ve delillerin münakaşasına ve objektif olarak değerlendirilmesine dayanmayan, yargıcın genel inançlarına (siyasi, ahlaki inançlar gibi) ve ekseriya sempati ve antipati duygularına isnat eden hükümlerdir"

Kırk yıl önce adalet psikolojisi hakkındaki görüşleriyle yolumuzu aydınlatan Sayın Prof. Dr. Faruk Erem'in kitaplarını da okumayanların, daha doğrusu artık hiç kitap ve hatta kanunları bile okumayanların yarattığı hukuk ve adaletin hiç kimseye hayrı dokunmuyor, nerde kaldı adaletin psikolojisini hayata geçirmek. Adaletin nafile ve acıklı hali bu yüzdendir.

Bu sonuçları hep birlikte yarattık ve hep birlikte olup bitenlerden sorumluyuz. Her şey gözümüzün önünde oldu, sesimizi çıkarmadık. Kimseden hesap sormadık, sesimizi yükseltmedik, karşı çıkmadık... Kişi olarak böyle düşünüyorum ve kendini sorumlu hisseden yargıçların, savcıların, avukatların hissiyatlarını bu gün paylaşmam sorunu çözmüyor...

Kanunları bile okumayanların yarattığı hukuk ve adaletin hiç kimseye hayrı dokunmuyor, nerde kaldı adaletin psikolojisini hayata geçirmek. Adaletin nafile ve acıklı hali bu yüzdendir

Dayanışmamız eksikti, yoktu. Böylece siyasal iktidarın kolaylıkla hâkim olduğu "yargının bağımsızlığı" mevhumunda taş üstünde taş kalmadı.

Artık yargıçlar "insiyaki hüküm"lerden kaçınmıyorlar... Şüpheliler için en basit tutuklama kararlarının hükümleri bile yargıçların "sempati" ve "antipati" duygularına isnat eder nitelikte. Adaletin psikolojisi bozuk mu bozuk...

Basın özgürlüğü adına yargının bu hali üzüntü verici olmaktan çıkmıştır artık endişe vericidir.

Sadece haber vermek göreviyle görevli gazetecilerin korunmasını sağlayan basın özgürlüğü değil, korunması gereken haber alma ve gerçekleri öğrenme hakkına sahip olan herkesin ifade özgürlüğü tehdit altındadır.

Hapishaneler, "askıya alınmış haklar düzeni" kurar. Kapatmanın yani kişiyi cezalandırmak amacıyla hapse atmanın tarihi kapitalizmin tarihine koşuttur. "Hapishane, başlı başına bir şiddet kurumudur. Şiddet hem kapatılana yöneliktir, hem de (henüz) kapatılmamış olanlara, topluma. (...) Şiddet, kapatılmanın ta kendisidir."

Dayanışma... Ne kadar önemli ne kadar güçlü bir kelime... Şimdi gazeteciler Özgür Gündem gazetesi etrafında "basın özgürlüğü için" direniyorlar, dayanışıyorlar. Gazetecilikten gelen güçlerini kullanarak, gazetenin genel yayın yönetmenliğini yapıyorlar, tutuklanıyorlar, haklarında iddianameler düzenleniyor, ceza ile tehdit ediliyorlar ama yola devam diyorlar...

Üzüntüm, meslektaşlarım ile birlikte cezaevinde ziyaret ettiğimiz dostumuz, arkadaşımız ve müvekkilimiz Erol Önderoğlu'nu hapishanede bırakıp çıktık. O orada kaldı. Basın özgürlüğü için verdiği dayanışmaya katkı için onun hapisliğini paylaşarak belki bir günlüğüne onun adına vekâleten hapis yatabilir miydim acaba? Avukatlık işe yaramadı, cezaevinden çıkaramadık, belki bu dayanışma işe yarardı!

Dayanışma ve herkesin ifade özgürlüğünün korunması amacıyla basın özgürlüğüne dair bir yazı yazmak üzere Güncel Hukuk dergisinde aynı sayfayı gazeteci Erol Önderoğlu ile paylaşmak da belki bir dayanışma ve bir teselli sayılabilir!

Erol Önderoğlu tutuklandı ama basın özgürlüğü ve dayanışma adına "mutluyum" diyor.

Şebnem Korur Fincancı "...ben cezaevinde olmaktan onur duyarım bu dönemde. İnadına gülmek, inadına iyi olmak gerek." diyor, sadece adresi zorla değiştirildi, hapishanede!

Ahmet Nesin hiç farklı düşünmüyor. Adalet üzerine çalışıyor, araştırıyor, notlar alıyor.

Üçü de gururlu ve onurlu bir dayanışma içindeler. Duvarları değil, bizleri çok önemsiyorlar.

Biz "dışarıdakilerin" gururu ve onurunu böylece koruyan, düşündükleri ve söyledikleri gibi yaşayan, tutuklu üç kişi ile birlikte dayanışmak ve onur duymak için inadına gülmek ve inadına iyi olmaktır işimiz... Gülümseyin!

Dünyanın Her Yerinde Hak Arama Çabası Yeni Şiddetler Doğuruyor

"Kadın hareketi dev gibi bir iş başarmış; kadınlara şiddeti tanımlayabilmiş, şiddete boyun eğmemeleri gerektiğini anlatabilmiş. Kadınlar bunu fark etmişler ve kabul etmeyeceğiz artık diyorlar, adını koyuyorlar"

Begüm Baki

Diyarbakır'da KAMER'in kurucusu Nebahat Akkoç'la bir araya geldik. 1990'lı yılların yoğun şiddet ortamında kurulan ve 2005 yılında vakıf statüsü kazanan KAMER bugün Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bulunan 23 ilde kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalarına devam ediyor. Nebahat Akkoç aynı zamanda ifade özgürlüğü ihlali, kocasının öldürülmesi ve gözaltılarda yaşadığı işkencelerden dolayı AİHM'de davaları olan bir isim. Akkoç Davası olarak geçen bu dava Türkiye'den AİHM'e yapılan ilk başvuru olma özelliği taşıyor. Nebahat Akkoç'la kadın çalışmalarına yönelişini, KAMER'in kuruluşunu ve kadınların mücadelesini konuştuk.

90'lı yıllardaki şiddet ortamında KAMER nasıl bir süreçle kuruldu?

Herkesin KAMER'e başlama sürecinde farklı bir hikâyesi vardır. Benim şiddetle ilgili bu kadar farkındalık yaşamam 90'lı yıllarda buradaki genel siyasal şiddet olaylarıyla ilgili oldu. Hukuk yolları o dönem o kadar tıkandı ki... O zaman İnsan Hakları Derneği'nin Genel Yönetim Kurulu üyesiyim, Fevzi Veznedaroğlu, Sevtap Yokuş birlikte çalışıyoruz. O zaman iç hukukta hiçbir haksızlığın hesabını soramıyorduk. Ben O zamana kadar AİHM'e bireysel başvuru hakkında pek bir şey bilmiyordum. Bir gün arkadaşlarım Essex Üniversitesi'nden Kevin Boyle'u "Diyarbakır'a çağıralım" dediler. Büyük bir sinema salonu kiraladık. Kevin Boyle gelecek, bize bireysel başvuru nasıl yapılır, AİHM nedir ne değildir anlatacak. Hukukçular elbette biliyor ama ben sendikacıydım o zaman, benim gibi insanlar pek de bilmiyordu. Gerekli hazırlıklar yapıldı. Toplantı günü evimden çıktım, yolda 100'e yakın polis, asker gördüm. O kadar büyük güvenlik önlemleri alınmış ki bu toplantı için. AİHM sürecinin ne kadar önemli olduğunu, bu toplantının ne kadar dikkatle yapılması gerektiğini o günden sonra öğrendik. Az katılım oldu ama çok güzel bir konferans oldu, Boyle bize Latin Amerika kökenli siyahi bir Avrupalının ayrımcılıkla ilgili bireysel başvurusunu anlattı. O zaman ben aynı zamanda sendika başkanıyım. Öğretmenler öldürülüyor; benim sendikacılık dönemimde 16 arkadaşım öldürüldü. Hemen ertesi gün bir başvuru formu edinip, "öğretmenler öldürülüyor, can güvenliğimiz yok" diye Kasım 1992'de AİHM'e ilk başvuruyu yaptım. Meğer o Türkiye'den AİHM'e yapılan ilk başvuruymuş. Ondan sonra hayatım değişti, tehditler almaya başladım. Sendikacılık dönemimde öldürülen son öğretmen, benim kocam oldu. 92 Kasım'da biz başvuruyu yapıyoruz, 93 Ocak'ta benim kocam öldürülüyor. Aradaki üç ay hayatım cehenneme döndü, sürekli tehditler... Yas dönemi geçtikten sonra hemen faili meçhul kalan cinayetle ilgili başvurumu da yaptım. Ondan sonra sürekli gözaltına alınmaya başlandım. Ondan sonra, ilki 94 Şubat'ta olmak üzere sürekli gözaltına alınmaya başlandım. Her bir gözaltı süreci cehennem gibiydi, işkenceler falan. İçeride söylenen tek şey var: "Sen Türkiye'yi şikayet ettin, AİHM'den davanı çekeceksin!"

Yaşadığınız işkenceler şiddetle mücadelenizi nasıl etkiledi?

İşkence dönemlerinde şiddetin insanları onursuzlaştırdığını, özgüvenleri kırdığını, herhangi bir şeyi kabul ettirebilmek için nasıl çok kullanıldığını, nasıl sıradanlaştığını görmüş ve yaşamış oldum. O işkence dolu gözaltıların birinde "Ben şiddet ve kadınlar üzerine çalışacağım" dedim. Kadınlar dememin de bir sebebi var. 17-18 erkekle birlikte gidiyoruz, onlar başka türlü bir muamele görüyor, ben başka türlü. Neyse, karar verdim ve çıktım. Bütün arkadaşlarıma "Ben başka bir işe konsantre ola-

Kadınlar akın akın geliyordu. 2000 yılında hesaplamadığımız şekilde üç ile yayılmıştık. O kadar çok başvuru geliyordu ki bizim gücümüz yetmiyordu, para pul yok. Üstelik biz de daha öğreniyoruz. Hiç büyümeye niyetimiz yok ama öyle yakıcı başvurular geliyor ki destek olmasan kadının hayatına bir şey olacak

mam, kadın çalışması yapacağım artık" dedim. Kadın ve şiddet meselesi çok buluşuyor kafamda çünkü bana göre şiddetin en normalleştiği, en sıradanlaştığı, en fazla olağanlaşıp kabul edildiği hatta takdir edildiği yer, evin içi ve kadına yönelik şiddet. Zaten şiddeti görerek, şiddet kültürüyle büyümüş çocuklar da şiddetin uygulayıcıları, savunucuları olacaklar. Şiddet hayatımıza oradan giriyor. Öyle çok inandım ki buna, hakikaten bütün işlerimden ayrıldım. Şiddet canımı yaktı ama önce benim fark etmemi sağladı. Sonra tabii insan hayatındaki diğer olaylarla bağlantılarını kuruyor, meğer bunun sebebi şiddetmiş diyebiliyor. 23 yıl öğretmenlik yaptım, 10 yılı dağ başı köylerinde geçti. O kadınlar demek ki şiddet nedeniyle böyleydi; o çocuk bunu anlatmıştı, demek ki bu yüzdendi... 1980'de kocam içeride tutuklu, ben kapıdayım, kadınlar bana ne hikâyeler anlattılar, onların hepsi aklımda duruyormuş. Tüm bunlar aklıma geldi. Hepsi birleşince önce bir acı çekiyorsun, bütün kimliklerini sorguluyorsun, yer çekimi kalmıyor, savrulmaya başlıyorsun. Benim hayatımda 1994 ile KAMER'in somutlaştığı 1997 yılına kadar geçen süre çok acı bir dönemdi. O dönem, bütün bunları fark ettiğim, evirip çevirdiğim, yerleştirmeye çalıştığım, kimliksizleştiğim, karmakarışık bir dönem. Benim için hikâyesi budur KAMER'in.

KAMER'in ilk yılları... Çatışmalar nasıl etkiliyordu kadınları? O döneme yönelik tespitleriniz nelerdi?

1996 yılında Doğu ve Güneydoğu'da 19 il vardı. 19 ilin kır ve kentlerinde çalışılan bir araştırmanın ortağı olduk. Kadınların durumunu tespit etmeye yönelik bir çalışmaydı. Kadınların yüzde 95'i şiddeti kadın olmanın doğal bir sonucu olarak algılıyordu hatta o kadar normalleştirerek konuşuyorlardı ki "Kadınsan oluyor, bir tokattan ne olacak. Adam dövüyor da seviyor da" diyorlardı. Yüzde 5'i ise farkında ama "yapacak hiçbir şey yok" diyordu, çaresizlik duygusu hakimdi. Çok da haklılardı, biz İnsan Hakları Derneği'nde çalışırken bir kadın ağzı, gözü dağılmış bir şekilde gelmişti, o zamanki aklımızla "Git kardeşim, senin burada işin yok" demiştik. O dönem çok yakıcı bir savaş var, bize aile içi şiddet normal geliyor. Bu çalışmadan iki sonuç çıkardık. Birincisi, kadınlar şiddetin ne olduğunun farkında değiller, şiddetle ilgili bir farkındalık yaratmak lazım. Bunun altını açarsak; şiddetin ne olduğunu iyice tanımlamamız, kadınlara hiç kimsenin hiçbir sebeple bir diğerine şiddet uygulama hakkı olmadığını çok iyi anlatmamız lazım, şiddetin olumsuz etkilerini iyi fark etmeleri lazım... Şiddetle ilgili farkındalık birincisi. İkincisi, şiddet yaşadığı zaman ne olacak? Bizim ona destek olmamız lazım. Hayatlarına dokunup bir farkındalık yaratıyorsan onun gereğini yapman lazım. Dolayısıyla bu iki işi yaparak başladık; farkındalık çalışmaları o zaman başladı, gelişerek yerelleşerek devam etti. O zaman tek merkezdik ve Diyarbakır için yetiyordu ama bağımsız bir kadın kuruluşu olmamız çok ilgi çekti. Çünkü o dönemde burada siyah ve beyaz var, gri diye bir şey yaşayamaz. Biz bağımsız bir kadın kuruluşuyuz, düşünsel olarak kadınlardan yana, insan haklarından yana taraf olsak da örgütsel, ideolojik, düşünsel olarak bağımsızız. Biz bu yemeği kendimiz pişireceğiz, tuzunu da biberini de biz kararlaştırırız.

Nebahat Akkoç

Bağımsız bir kadın kuruluşu olarak KAMER'in diğer illere yayılması nasıl oldu?

Kadınlar akın akın geliyordu. 2000 yılında hesaplamadığımız şekilde üç ile yayılmıştık. O kadar çok başvuru geliyordu ki bizim gücümüz yetmiyordu, para yok pul yok. Üstelik biz de daha öğreniyoruz. Hiç büyümeye niyetimiz yok ama öyle yakıcı başvurular geliyor ki destek olmasan kadının hayatına bir şey olacak.

O dönemde en çok yaşam hakkı tehdit edilen kadınlar mı başvuruyordu?

Evet, öyle olduğu için duyarsız kalamadık. Şöyle devam ettik o dönem: Diyelim ki bir kadın bize şiddet yüzünden başvurdu, sonra biz onunla bildiğimiz her şeyi paylaştık, o biraz biraz yol aldı. Sonra sen de kendi ilinde çalış artık dedik. Biz de senin gibi şiddetle başladık, kurtulmadık, hepimiz hala şiddetimizle uğraşıyoruz, dedik. Bir yöntem geliştirdik. Gittiğimiz her ilde bu farkındalık gruplarından yaptık. Kendi gönüllülerimizi nasıl belirliyorsak aynı yöntemi gittiğimiz illerde uyguladık. İyi gittiğini gördük. Gidip gelmek, o farkındalık çalışmalarına destek vermek kişiyi yorsa da Diyarbakır ekibi rahatladı ve daha derin bir çalışma yapmaya başladı. Bir süre sonra çatışmaların devam ettiği ortamda zor da olsa, 23 ilde KAMER açmış olduk. Sonra da büyük bir değerlendirme yaptık. Bir baktık ki; orta gelir ve ekonomik düzeyde insanlar bize daha çok gelmiş. Bu bizi rahatsız etti, çünkü dezavantajlı, yoksul, eğitim hakkını kullanmamış kadınlara yeterince ulaşamadığımızı gördük.

Birçok röportajınızda yoksulluğun şiddeti gizlediğini söylüyorsunuz. Bu ilişkiyi biraz açar mısınız?

Ben yoksulluğun bu boyutuyla kadın çalışmaları içinde tanıştım. Hiç kimsenin hedef grubu olmayan insanlar var, hiçbir sivil toplumun konusu bile olamıyorlar. O kadar büyük bir yoksulluk var ki kadınlarla konuştuğumuz zaman "Akşam ne yiyeceğim ben" diye soruyor; "Evde ekmek olsa adam beni dövmez. Aç kalıyoruz, o da iş bulamıyor, sofraya tekme vuruyor" diyor. Biz oradan da kadın ve insan hakları anlatmayı becerdik, oraya uygun bir dil geliştirdik. Dedik ki; Sen de açsın o da aç, üstelik de geleneksel olarak eve bir şey getirmek onun görevi, asıl kızması gereken sen iken eve ekmek getiremeyince niye seni dövüyor, burada bir terslik yok mu? Buralardan girerek farkındalık yaratmaya çalıştık. Asla şiddeti konuşmak istemiyorlar. Yoksulluk öyle bir şiddet ki, öyle can yakıyor ki, imkânımız varsa önce bunu biraz hafifletelim, diğerini sonra

konuşuruz diyorlar. Bizim görüştüğümüz o büyük kesim -ki şimdiye kadar 5-6 yüz bin kadınla görüştük- hepsi yoksulluk sınırının altında, açlık sınırına yakın ya da açlık sınırının altında yaşıyorlar. Yoksulluk varken şiddet yok edilemez; kadına yönelik şiddeti konuşmaya sıra gelmiyor. Konuşacak dil bulamıyorsun. Kanun falan anlatmaya kalkamazsın, yok böyle bir şey.

O da yavrusunun karnını doyurmak peşinde, çok içgüdüsel bir şey aslında...

Öyle içgüdüsel ki bu son hendek olaylarında kadınlar öldürüldü ilk zamanlar. Bence o kadınlar yine kadınlık görevleri nedeniyle kafalarını uzattılar, yemek bulmak için. Hiçbir şey kalmamıştı. Elektrik yok, çocuklar üşüyor, tüp bitmiş. Bizden böyle destek isteyenler de çok oldu. "Ne yiyeceğiz, ne içeceğiz?" diyorlar. Bence o ihtiyaçlar nedeniyle, işin ciddiyetini anlamadan kendini dışarıya atanlar kurşunlara hedef oldu. Hepsi de çoluk çocuk sahibi kadınlardı. Kadınlık rolü öyle içselleştirilmiş bir rol ki onu yerine getirmek için kendi hak ve hukukları bir yana, o geleneksel rolü yerine getirmek için göze alamayacakları bir şey yok çünkü yavrular aç, üşüyorlar, hastalar... Dolayısıyla bu duruyorken bir kadınla, kadına yönelik şiddeti konuşacak dili bulamıyorsun.

90'lar geçti, çözüm süreci ve ardından 2015'te başlayan sokağa çıkma yasakları ve şimdi...

Biz bile olacakların bu boyutunu kestiremedik. Bu olayların hiçbiri bir anda çıkmadı, ön hazırlıklar vardı ve biz onları görüyorduk. O kadar yakıcı bir şiddet oldu ki... Biz hep tedbirler alarak çalıştık. Seneye 20. yılımızı kutlayacağız. 20 senedir biz bu bölgede çalışıyoruz ve savaş hiç bitmedi, küçük küçük dönemler var çözüm süreci, demokratikleşme falan. Onun dışında sürekli çatışma ortamında çalıştık. Çok şükrediyorum buna ki biz hiç bu sebeple zarar görmedik. Hep ortamı koklayarak hareket ettik. Mesela sokak çalışmalarını derhal erteleyebiliriz, iptal edebiliriz. Dışarıdaki şiddetten zarar görmeden çalışmamız lazım. Bu sene de böyle yaptık ama baştan boyutlarını kestirebildik ve hazırlandık dersem doğru olmaz. Bu kadar yanı başımızda, evimizin içinde, sokağın önünde olacağını ve bu kadar büyük bir nüfusun birden bire evsiz kalacağını hiç kestiremedik. Evleri bombalananlardan değildik ama bizim ekibin yarısı Sur'da oturuyordu ve bizim bir işyerimiz Sur'da. Bizim çocuklarımız orada kaldılar günlerce; tüpümüz bitti, ne yiyip ne içeceğiz diyen bizim personelimizdi. Bu, öyle bir travma ki ortam hala normalleşmediği için yıllar sonra ortaya çıkacak.

İlk etkiler ne oldu?

Binlerce insan işsiz kaldı. Çok büyük bir maddi zarar oldu; bence Diyarbakır ekonomik olarak 20 yıl geriye gitti. Biz çöktük çünkü biz çalışmalarımızın yüzde 10-20'sini Hasanpaşa Hanı'ndan karşılarken para alamadığımız gibi, dört-beş çalışanımızı da işsiz bırakmamak için onlara ücret ödemeye devam ettik çünkü yoksulluk nedir biliyoruz ve o çocukların evlerinin tek geliri bu. Çok vahimdi. Çocukların psikolojisi bozuldu, altını ıslatmaya başlayan çok sayıda çocuk gördük, dili tutulan çocuklar gördük. Bizim tespit ettiğimiz 100 ailemiz var. Bu aileler genellikle partilerde kayıtları olmayan, daha tarafsız durmuş, dolayısıyla yardımlara kendileri ulaşamayan aileler. Aslında 350 lira gibi bir kira yardımı birkaç ay verildi, ardından aksamalar başladı. Bunun üzerinde bazı sorunlar çıktı, yerelde yaşamayınca bunlar görülmüyor. Kira yardımının aksaması çok büyük bir

> Türkiye'nin yasalarına Suriyeliler mi entegre olacak yoksa biz mi Suriyelilere benzeyeceğiz? Bence karşılıklı bir etkileşim olacak. Laiklik tartışmaları başladığı zaman benim aklıma ilk gelen kadınlar ve çok eşlilik oluyor. Ne olacak bilmiyorum; hukukçuların bu konuda çok çalışması lazım

meseleydi çünkü bu sefer ev sahipleriyle kiracılar birbirleriyle kavga etmeye başladılar. Zaten Diyarbakır'da ev kiraları yüzde yüz arttı, yeni bir para kazanma yolu buldu ev sahipleri. Sonra depozito ve peşin kira istemeye başladılar, hepsi değil ama birçoğu bunu yaptı. Bunları karşılayıp evine girmiş bir insan iki ay kira veremeyince gerginlikler başladı. Ankara'da katıldığımız iki toplantıda bu durumları anlattık, bundan sonra yerel halk arasında kavga başlayacağını söyledik. Bence devlet de boyutunu çok planlayamadı. Şiddetin bu kadar büyüyeceğini, bu kadar insanın evsiz barksız kalacağını planlamamışlardı, onlara hızlı destek sağlayabilecekleri bir sistemleri yoktu. Ama sonra birkaç aylık bir bocalamanın ardından sistem kuruldu, herkes düzenli olarak kira yardımını alıyor. Şu anda imara açılan yerler kapalı, yıkımlar yapılıyor, insanlar hala şoktalar, acılar yaşıyorlar. Evinin ne olduğunu bilmeyen, izin alıp girince apartmanın yerinde olmadığını gören insanlar var.

Sur'da 90'larda zorunlu göçle gelen insanlar yaşıyor...

90'lar için geri dönüşle ilgili yapılan araştırmalardan bir kısmına katıldığımız zaman, geri dönmek istemeyenlerin çoğunlukla kadınlar olduğunu tespit etmiştik. Çünkü köyde, kadınların şehirde yakalamış oldukları o kadın kadına ilişkileri geliştirebilecekleri, farkındalık yaşayabilecekleri ortamları yok. Köye giderlerse büyük aile olarak yaşamak zorunda kalıyorlar. Genç kadınların pek dönmek istemediğini tespit etmiştik ama şimdi başka bir şey görüyoruz. Şimdi Sur'a gelenler, bu darbeyi yiyenler zaten o dönemin göç edenleri. Zaten iyileşmemiş bir yaranın üzerine yeni bir yara açıldı, bu çok kötü tabii. Zaten biz göç etmiştik, zaten bizim evimiz yakılmıştı diye anlatıyorlar.

KAMER'in mülteci kadınlara yönelik nasıl çalışmaları var? Mülteci kadınlar hayatlarını nasıl kurmaya çalışıyor?

Bu sene için, 2015'in yarısı ve 2016'da birden bire onlar bizim önceliğimizi kaybettiler, ikinci sırada kaldılar fakat onlarla ilgili planlarımız vardı ve devam ediyordu. İlk yıllar insani yardım planladık, onlar da çok yaralılar, çok acılılar. Biz mültecilerle nasıl çalışılacağına dair yöntem oluşturmaya çalışıyoruz. Bu yöntemi oluştururken Avrupa'ya göç etmiş Türkiyeli kadınların deneyimlerinden yararlanıyoruz. Onların orada yaşadıkları neydi, neyi eksik yaptılar, ne onlara fazla geldi gibi sorularla onların deneyimlerini tartışarak yöntem bulmaya çalıştık. En son ortaya çıkan yöntem şu; bizim yoksul ailelere yaptığımız hane ziyaretlerini Suriyeli kadınlar için de yapıyoruz ama çok sayıda değil, herkesin kapısını da çalalım diye değil. Belirli bir örneklem çıkıyor, onun üzerinden dolaşıyoruz. Her ilde 200 haneye gidip -her hane bir aile değil; bazen beş aile çıkıyor- hem bir profil alalım, hem ihtiyaçları tespit edelim hem de onlar içinde gerçekten öğrenmeye açık, seyahat özgürlüğü olan, kendi ülkesindeyken kadın çalışmalarına, insan hakları çalışmalarına ilgi duymuş kadınlar varsa onları seçelim, onlarla ilerleriz. Beş ilde böyle bir çalışma yaptık, bin kişilik bir veri var elimizde, raporu yazılıyor. Her ilden seçtiğimiz 20-25 kadınının Türkçe okuma yazma öğrenmelerini sağlayalım dedik. Bizim ekibimizin içinde yer alan Türkçe konuşabilen, Türkçe okuyup yazan 115 Suriyeli kadın var. Sonra onlardan ekipler kurup kendi sorunlarıyla on-

Hasanpaşa Hanı'nın avlusunda bulunan Avlu Cafe 2010 yılından bu yana KAMER tarafından işletiliyor.

ların baş etmesini sağlayalım, biz de yanlarında olalım çünkü bize Avrupalı Türkiyelilerden gelen en büyük şikayet, "Bizim sorunlarımızı çözmek için bize dışarıdan bakan, üstten bakan, dilimizi, kültürümüzü bilmeyen Avrupalı insanlar çalışıyor" idi. Bu tespitten yola çıkarak yaptık ve çok iyi gidiyor bu yöntem. Antep'te ve Urfa'da tam zamanlı bizimle çalışan iki arkadaşımız var. Yöntem bu, iyi midir? Zamanla göreceğiz.

Şiddet gören bir mülteci kadın size başvurabiliyor. Hukuki zorluklar yaşanıyor mu?

Bir örnekle anlatayım; çok fazla şiddet yaşamış bir Suriyeli kadın bize başvuruyor. Biz de onu dinleyip, isteklerini görüp harekete geçtik. Kendisi bir adamın resmi üçüncü karısı; adam bu üç kadından bir tanesini seçmiş, alıp Avrupa'ya gitmek istiyor. Avrupa'ya iki eşle giremiyor, Türkiye'ye bir şekilde girmişler. Diğer ikisini ise Türkiye'de bırakmak istemiyor, namus saydığı için "Siz Suriye'ye döneceksiniz" diyor. Kadınlar da dönmek istemiyor, bunun üzerine onlara şiddet uyguluyor. Her şey yapılmış ama uzaklaştırma kararı alınamamış mesela. Avukatların aktardığına göre yaklaşmama kararı çıkartılmış ama Türkiye'deki kadınlar için alınan koruma kararı gibi bir karar çıkmamış. Ne yapılacağı da bilinemiyor. Önümüzde dev gibi bir sorun var. Türkiye'de çok eşlilik yasak ve onlar buraya gelince bizim hukukumuz onlar için de geçerli oluyor. Bu adamlar dört resmi eşle gelmişler, ne olacak? Türkiye yarın onlara "Birini seç, onu kabul ederim" mi diyecek? Diğerlerini ne yapacak, Suriye'ye mi gönderecek? Diyelim ki; Adam dört resmi nikâhlı, birkaç tane de nikâhsız eşleriyle geliyor, bir cemaat gibi. Birini eş diye yazdırıyor, diğer iki tanesini kardeşi diye, soyadları da aynı, zaten o curcuna içerisinde çok da incelenmiyor. Çocuk doğuyor, babası kim diye ararken ortaya çıkıyor ki sınırdan geçerken kardeşi olarak yazdırmış. Böyle derya gibi sorun çıkacak ve Türkiye bu sorunlarla nasıl baş edecek bilmiyorum. Türkiye'nin yasalarına Suriyeliler mi entegre olacak yoksa biz mi Suriyelilere benzeyeceğiz? Bence karşılıklı bir etkileşim olacak. Laiklik tartışmaları başladığı zaman benim aklıma ilk gelen kadınlar ve çok eşlilik oluyor. Ne olacak bilmiyorum; hukukçuların bu konuda çok çalışması lazım.

Yasaların uygulanışını, Hükümetin muhafazakârlaşma politikası dâhilinde kadını sürekli aile içinde tanımlamasını ve kadınların mücadelesini değerlendirir misiniz?

Bizim başladığımız yıllarda öncelikli sorunumuz yasalardı, çaresiz kalıyorduk. Mesela tecavüzcü erkek kadınla evlendiği zaman hapisten çıkıyordu. Buna töre denmesi benim çok sinirlerimi bozuyor. Çünkü bu resmi olarak yasada vardı. Namus saikiyle işlenen cinayetlere indirim yapılması Türk Ceza Kanunu'nda vardı, adına töre cinayeti dediler, daralttılar, indirgediler sanki kültürlere ait bir sorunmuş gibi yaklaştılar; bunları kısmen aştık. Daha eskiye gidersek seks işçisi bir kadına tecavüz cezasız kalıyordu. Garip yerlerden geçtik. Ben, bu bütünlüğü kaybetmeden düşünülmesi gerektiğini savunanlardanım. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) 2008 araştırmasına göre 10 kadından 8'i artık şiddeti kabul etmiyor. 2009'da Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat'ın çalışmasına göre 10 kadından 9'u "şiddeti kabul etmeyeceğiz" diyor. En büyük mesafeyi kadınların şiddet konusundaki farkındalıklarını sağlayarak yine biz kat etmişiz. Sorunun sahibi bunu sorun olarak görmüyorsa sen ne yapabilirsin ki? Dolayısıyla kadın hareketi dev gibi bir iş başarmış; kadınlara şiddeti tanımlayabilmiş, şiddete boyun eğmemeleri gerektiğini anlatabilmiş. Kadınlar bunu fark etmişler ve kabul etmeyeceğiz artık diyorlar, adını koyuyorlar. İkinci soru "Şiddet yaşayan kadınlar destek alabiliyorlar mı?". "Hayır" cevabı yüzde 75'e çıkıyor. Neden? "Korku" yüzde 60 çıkıyor. Bu o kadar vahim ki... Biz bu çatışmalarda korktuğumuz zaman eve koşuyorduk; evden başka gidecek yerin yok ki. Kadınlar farkındalık yaşadı; bu farkındalık, şiddetin görünürlüğünü artırıyor, kadınlar hak aramaya başlıyor. Dünyanın her yerinde hak arama çabası, yeni şiddetler doğuruyor. Bu yüzden kadın, koruma kararı aldırınca öldürülüyor; boşandığı için öldürülüyor; boşanıp başka bir adamla beraber olduğu için öldürülüyor. Hâlbuki hakkını kullanmaya başlamış. Büyük oranda şiddet görünür olmaya başlıyor, doğal olarak görünür oldukça da şiddet bir oranda daha çok artıyor. Dolayısıyla iki teori de doğru; ama esas olan hala görünmeyen yüzde 50 oranında şiddet olduğu. Hiç kimse önümüzdeki yıllarda şiddetin oranını az ölçmemizi beklemesin, biz o oranı fazla ölçtükçe mutlu oluyoruz. Daha görünür oluyor çünkü biliyoruz ki biz hepimiz şiddet yaşadık. Diğer kadınlar niye yaşamasın ki? Ben kadın hareketinin enerjisinin kaybolmaması açısından bardağın dolu tarafından bakmak gerektiğini düşünüyorum. Yoksa ben kendim kişisel olarak da enerjimi kaybediyorum. Ben emek verdim ve karşılığını da alıyorum. Eğer bütün bu kanunları çıkaran gücün gerçekten eşitlikten yana ortaya koyacağı net bir siyasi iradesi yoksa iki adım ileri, bir adım geri gidersin. Yaşadığımız tam olarak budur. Ben bu kanalları kaybetmemenin çok kıymetli olduğunu düşünüyorum; Ankara'daki tüm toplantılara katılırım. Şiddet İzleme Komite'sinin üyesiyim, resmi kurumlarla ilişkileri sürdürmek için çaba harcarım. Onlara her seferinde dilim ne kadar yetiyorsa anlatıyorum çünkü benim sürekli sert, eleştirel dil kullanarak bu ilişkileri koparmak gibi bir lüksüm olmadığını düşünüyorum. Sahada bir kadın ölmek üzereyken ben Ankara'yı arayabilirim, bir sürü kapıyı açabilirim, bu ilişkiyi tutmaya çalışıyorum. Ancak bu, siyasi iradeyi onadığım anlamına gelmiyor. Ben fark ettirmek üzere içeriden muhalefet etmeyi seçenlerdenim.

Bir kadın ölmek üzereyken ben Ankara'yı arayabilirim, bir sürü kapıyı açabilirim, bu ilişkiyi tutmaya çalışıyorum. Ancak bu, siyasi iradeyi onadığım anlamına gelmiyor. Ben fark ettirmek üzere içeriden muhalefet etmeyi seçenlerdenim

İstinaf ve Pusu Atan Riskler

İstinafın ödev tanımına sadakati veya yetkilerini kıskançlıkla koruması, Yargıtay'ın serzeniş ve sızlanmaya neden olan ilk ve ara derece yargısına ilgisini bertaraf edebilir

Hilmi Şeker
Yargıç / İstanbul

İstinaf, hem gerçeklik hem de hukuki denetim işlevi üstlenen bir hibrit mahkeme veya muhakemedir. Denetleyerek yargılamak, yargılayarak denetlemek onu öncül ve ardılından ayıran özelliğidir. Gerçeklik ile hukuki denetim yargısı arasında takrip üzerinden gelişen yarışı, politik iradenin bu mahkemelerden beklentisi tayin eder. Saf bir istinaf, gerçeklik kaygısı yüksek, yargılayarak denetlemeyi misyon edinirken, seyreltilmiş istinaf, gerçeklik yargısının payını, hukuki denetim yararına olabildiğince genişleten bir istinaf formuna tekabül eder. Buradan bakıldığında, istinafın seçilmiş görülemezlik sebeplerini nitel ve nicel sebeplere yaslayarak çoğaltmakla dengeyi görece gerçeklik yargısı aleyhine bozduğunu söyleyebiliriz. Duruşma yapma marjının 353 ve öncesi sebeplerin bakiyesine yaslanması ya da usul ağırlıklı nedencelerle tahdit edilmesi, sebeplerle daraltılmış bir yargılama zorunluluğuna tekabül eder. Uygulamanın duruşma yasağının kapsamını genişletme potansiyeli istinafın hesaba katması gereken bir parametredir.

Saf bir istinaf, gerçeklik kaygısı yüksek, yargılayarak denetlemeyi misyon edinirken, seyreltilmiş istinaf, gerçeklik yargısının payını, hukuki denetim yararına olabildiğince genişleten bir istinaf formuna tekabül eder

Duruşma hakkı, her zamanki gibi görecelidir. Onu göreceli kılan standartlarla kısıtlanan enerjisidir. Mazeret bildirmeden ve giderleri finanse etmeden duruşmaya katılmamak yoklukta karar sebebidir. Tahkikatın, duruşma hakkına muhtaç olduğu hallerle mahdut olmak üzere yargılamaya özürsüz katılmamak, istinaf başvurusunun reddi sebebidir. Bu oldukça katı bir yaptırımdır. İlkinde istinaf mevcutlarla sınırlı bir hüküm inşa ederken, duruşma hakkına icabet etmemek usuli red nedenidir. Duruşmaya mazeretsiz gelmemek, çekinik kalmak nevi şahsına münhasır bir feragat biçimi olarak betimlenmektedir. Duruşmaya mazeretsiz katılmamak sistemin, AİHS' in duruşma hakkından feragate ilişkin paradigmasına açıktan meydan okuyan bir okuma ve eyleme biçimidir.

Duruşma hakkının mazerete sığınma olanağı, mazereti istinaf duruşmasının gözdesine dönüştürür. Pratiğin mazeret gerekçeleri üretme, gösterme ve servis etmedeki kayıtsızlık, yetersizlik ve başarısızlıkları başvuruyu bu konuda dikkatli olmaya, hatta habis alışkanlıklarıyla tez elden vedalaşmaya icbar eder (Mazeret için bkz. İlkeler Işığında Ön İnceleme Kurumu, Hilmi Şeker, İstanbul Barosu, İstanbul 2012).

İşin başında Yargıtay'ın iş cetveli ve ilke kararına öykünme eğilimi, gerçeklik yargısının başarı şansını azaltmaktadır. Raportör ve tetkik hâkimlik kurumundan yoksunluk, iş potansiyeli-yargıç sayısı-makul süre ve adalet talebi arasındaki rekabetin insaf sınırını zorlayacağını göstermektedir. Gerçeklik yargısının istisnai olmasının, dörtlü potansiyelin yarattığı riskle ittifak etmesi, gerçeklik yargısının objektif ve sübjektif sınırlarında denetlenemeyen eylemli bir daralmaya yol açacağı beklenmektedir. Daralan bant; seyreltilmiş istinafı, içtihat ve tecrübelerle sığlaştırılmış, yolunmuş ve yozlaştırılmış bir istinafa dönüştürmeye aday izlenimi yaratmaktadır. İşgücünün zayıflığı, adlileşen sistemle işbirliği yapma gizil gücü her daim yedektedir. Amilin uyanması veya harekete geçmesi, bir asır önceki deneyimin yinelenmesine neden olma gücü yabana atılmamalıdır. Bölge sayısının azalması, coğrafi sınırın genişlemesi, adlileşme ile geliştirdiği işbirliği, sistemin, işleyişi ve moral gücü üzerindeki başat bir baskıdır. Basıncın azalması istinaf hudutlarının olabildiğince daralması, alt yapısı tahkim edilmiş ve sayıları makul seviyeye çıkarılmış mahkemelerin ihdasıyla mümkün olabilir.

Yargı sistemimiz, olay yargısı ile zaman arasındaki tercihini ikincisinden yana kullanmayı yeğler. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı'nın, 5.1.4

sırasına belirginleşen bu akıl, istinafın gerçeklik yargısı/olay mahkemesi ile makul sürede yargılama arasındaki soluksuz yarışı, hızlı/seri bir yargılamadan yana kullanıldığına delalet eder. Makul sürede yargılama ideali, deontolojik kaygılar ile teleolojik endişe arasındaki yarışın görece deontoloji yararına sonuçlandığı manasına gelir. Öteki deyişle, istinaf sisteminin güçlendirilmiş bir gerçeği arama ajanda ve formuna sahip olmadığını söylemek mümkün.

Dolayısıyla mahkemenin kuruluş felsefesinin olası başvuruların gerçeklik yargısı beklentisini karşılayan güçlü bir çözüm olmadığının ayırdında olmak gerekir. O halde başvurunun akıl haritası, tüm enerjisini ilk derece yargısına ayırması, ilk derece mahkemesinin kusurlarıyla mutlaka duruşma aracılığıyla baş etmeyi unutması gerekir. Hükmün deontolojiden aldığı eksiksiz bir lojistikle adalet talebine yerinde ve zamanında yanıt araması, hakkaniyete uygun bir yargılamayla çözüm üretmesi yasamanın umar ve meramıdır.

Mahkemenin uzun süre AB'ye girişi yavaşlatan eşiğin bir bileşeni olması, politik iradeyi bu eşiği kesin şekilde aşmaya zorladı. Zamanla yarışın yarattığı riskleri unutan yaklaşım, hız-zaman-kütle ilişkisini gözden kaçırdı. Bu zaaf, alt yapı ve organizasyon eksiklerini anımsatan direnç noktalarına rağmen atamaları gerçekleştirdi. Mahkeme kuruldu ancak, tamamlanmamış mekan istinaf sakinlerini, denetlemekle ödevli olduğu mahkemenin sığınak, arşiv ve asma katında konuşlanmaya icbar etti. Yarı aydınlık mekanların yarattığı psikolojiden yargılama ve hükmün etkilenme olasılığı, yargılama anlayışını duruşmayla özdeşleştiren aklın hesaba katmadığı, Japon Kaizen yapı modelini kahreden bir veri olarak üzerine düşeni yaptı.

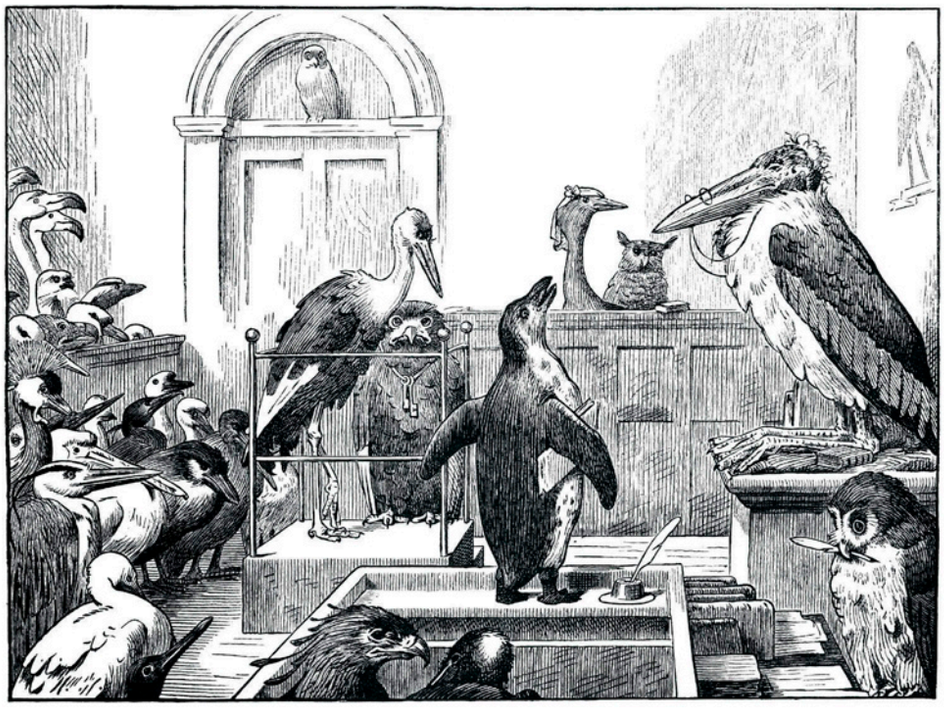
Hatırı sayılır yargıç kitlesinin sistemden erken çekilerek atıl vaziyette tutulmasının makul sürede yargılama, usul ekonomisi ve yargı bütçesi üzerindeki külfeti istatistiklerin dikkatinden kaçmayacaktır. Özellikle makul süreye aykırı yargılamadan ötürü adli sicili kabarık olan bir sistemin, sınır ötesi şikayetlere beklediği kozu elden kolaylıkla teslim etmesi tartışılması gereken bir başka defodur.

Adliyenin kuytu ve koyaklarına yerleşen İstinaf mahkemesi, mühendislik ve mimari engelleri ardına alarak, hiç beklenmedik şekilde başvuru ile mahkeme arasına erişimi güçleştirecek bir bariyere dönüşmesi muhtemeldir. Bu durumun geçici olması, fiili imkansızlık adalete erişimin tolare edeceği bir özür olmaktan uzaktır.

Personelin çok özel nitelikteki bu yargılama departmanıyla uyumunu sağlayacak niteliklerle ne denli bağdaşır olduğu belirsizliğini korumaktadır. Atama ile göreve başlama arasındaki yarım yılı bulan sürenin yarattığı motivasyon kaybına, eklenen oryantasyon yetersizliği yurttaşın adalet talebi üzerindeki baskısını artıracaktır.

UYAP'ın yargılama sevdası ve yargılamayı sevk ve idare tutkusu mekan değiştirmektedir. Elektronik iş dağıtımının yargısal yetkileri gasp etmeye hazırlanması, bağımsızlığı tehdit eden genetiğinden ötürü yabana atılmaması gereken bir kalkışma biçimidir. Buton ve pencerelerin usulle uyumsuzluğunu giderecek teknik altyapının zayıflığı, istinaf yargısının örtülü ve inceltilmiş tekniklerle UYAP'ca teslim alınması manasına gelir. UYAP' ın idare tarafından işletilmesi ve idarenin sistemin inceliklerine egemen olması, bağımsızlık UYAP ilişkisinin ajandasına alması gereken bir meseledir.

İstinaf mahkemesi başkanının idari işlevinin, yargısal role başat hale getirilmesi, söz gelimi dosya okuma ödevinin dillendirilmemesi, incelemenin takdir marjına havale edilmesi, iş dağıtımında mutlak yetkilerle donatılması katı hiyerarşik ilişki inşasına verilen güçlü destektir. Toplu mahkemelerin genetiğiyle uyumsuz bakış açısı, başkan ile üyeler arasındaki yargıçlık ortak paydasını gölgede bırakmakla yetinmeyecek, adalet talebinin, yargıç katındaki diyalektiğinden beklentisini büyük ölçüde berhava edecektir. Karşı oy ve direnme kültürünün emekleyemediği bir sistemin, mutlak başkanlıkla ittifakı diyalogu

monoloğa indirgeme gizil gücüne sahiptir. Dahası hiyerarşik bu form, tekçi bir yaklaşımı mahkemeye dayatıp, hükmün çoğulcu kaynaktan beslenme ihtimalini güvence olmaktan çıkararak, kişisel insaf ve tercihlere terk edecektir.

Yargıç bağımsızlığı açısından ciddi bir soruna tekabül eden bu ahval, bağımsızlığın mahkeme içi düzenleme ve pratiklerle sömürülmesine neden olma potansiyeli ağırlık kazanmaktadır. Yasamanın başkana verilen görevleri görece sıraladıktan sonra, son bentle yasanın tevdi ettiği başkaca yetkileri kullanmaya cevaz vermesi, başı sonu belirsiz bir yetkinin sömürüye amade edildiği manasına gelir. Başkanın, sınırları zorlayacak bir maksimum güce ulaşmasının yetki aşımıyla yapacağı dirsek temasının yargı bağımsızlığı ve iş barışı üzerindeki küllenmiş basıncının hesaplara dahil edilmesi gerekir.

İstinaf yargısı varlığını kendisinden önceki yargının yapmış olduğu usul ve esasa yönelik hataları belirlemek, sağaltmak veya sağaltılması için ait olduğu mahkemeye iade etmekle mahduttur. Sistem, istinafın görülebilirliği için kendine has eşikler inşa etmiştir. Eşiği: görülebilirlik testini aşmayan bir başvurunun usul ve esastan tartışılmasına izin vermeyen özgün bariyer olarak betimlemek mümkündür. Görülebilir nitelikteki başvuruların sayılı kusurlara sahip olması, başvurunun her istediğinde esastan tartışılmasını önlemektedir. Oldukça yüksek sayılan ve tutulan bu eşiğin aşılması, başvurunun esastan tartışılmasına olanak ve kolaylık sağlamaktadır.

Başvurunun yazgısını belirleyen hiç kuşkusuz gerekçelerdir. Öteki deyişle denetim, kural olarak başvuru nedenleriyle bağlı ve sınırlıdır. İstinaf sebeplerinin somut olayda gerçekleşip gerçekleşmediğini öteki deyişle maddi hukuk kuralına aykırı davranma, hatalı sonuca ulaşma veya usul kurallarına aykırılığın mevcudiyetinin sınanmasında başat rol oynayan hiç kuşkusuz nedencelerle donatılan gerekçelerdir. Dikkate alınmak isteyen bir başvuru, kendisini yeterince temellendirmek, somut nedencelerle donatmak mecburiyetindedir.

Burada temellendirme yekdiğerinden bağımsız iki rol üstlenir. Bunlardan ilki istinaf yargısının görev tanımını belirlemek ve sınırlandırmak ikincisi ise, yerel mahkeme karar ve işlemlerine yönelik nedenleri gerekçelerle tahkim etmektir. Gerekçe ikna etmek, inandırmayı ve kabul edilebilirlikle ibralaşmayı sağlayan eşsiz buluştur. (bkz. Esbab-ı Mucibe'den Retoriğe Hukukta Gerekçe, Hilmi Şeker, Beta, İstanbul 2010) Burada gerekçe, istinafı inandırmaya, ikna etmeye özgülenen bir rol ve işlev üstlenmektedir. Gerekçe tahmin edilmeyecek denli tayin edicidir artık. Sıradan gerekçesiz ve dayanaksız bir dilekçenin kaideten istinaf sürecini başlatması imkansızdır. Gerekçesiz istinaf ayrıksıdır. İstisna ile temin edilmek istenen, kamusal beklentilerin sineye çekmekte güçlük çektiği veya tolare edemediği usul ve esasa ilişkin hataları seçerek, ayıklamak sisteme entegre edilmelerini önlemektir. Defolarla her yerde, zamandan ayrık olarak mücadele etmek, istinaf yargısının misyonu olmakla birlikte, başvurunun salt bu göreve bel bağlayarak, temellendirme görevinden kaçınmasının yaratacağı hayal kırıklığını akılda tutmak gerekir.

> Makul sürede yargılama ideali, deontolojik kaygılar ile teleolojik endişe arasındaki yarışın görece deontoloji yararına sonuçlandığı manasına gelir. Öteki deyişle, istinaf sisteminin güçlendirilmiş bir gerçeği arama ajanda ve formuna sahip olmadığını söylemek mümkün

Başvurunun temellendirme yükümlülüğünü yerine getirmesi veya azaltmaması, mahkemelerin gerekçe ile ilgili ödev ve edimlerini vaktiyle ve tam olarak yerine getirmelerine bağlıdır. Gerekçeli karar tebliğ edilmeden bireyin başvuruya zorlanması, adil yargılanmanın hazmedemeyeceği ve hazzedemeyeceği ağır bir ihlaldir. İhlali ağırlaştıran, gerekçeye yaslanmak zorunda olan veya gerekçelere dayanarak istinafa gidecek olanları, zor ve meşakkatli yolculuğunda gerekçesiz yani bir başına bırakarak, savunma hakkından ve kanun yolundan mahrum eden yanıdır.

İstinafın özel ve genel koşullarla kabul edilebilirlik eşiğinin dörtlü bariyerle (344, 346, 351, 352) yükseltilmesine, gerekçeli başvuru zorunluluğu (342/2/e) ilave edildiğinde ortaya, epey tahkim edilmiş ve yükseltilmiş bir eşiğe ulaşıldığının gözden kaçırılmaması gerekir. Enine ve boyuna hacim kazanan bu girişin beklentilerini karşılamayan bir başvurunun esasa ilişkin özlemleriyle buluşması beklenmemelidir. Bu eş zamanlı olarak, kalite ve kantite yarışının başlangıcına tekabül eder. Dahası erişim hakkı ile eşiği vücuda getiren akıl arasındaki yarışın galibini, aklı başında kendini meşru, makul, hukuki ve doyurucu gerekçelerle bezeyen başvuru dilekçesi tayin edecektir. Bu birçok başvurunun istinafı denemeden önce gözetmesi ve yabana atmaması gereken bir hüsnü kabul sebebidir. Seyreltilmiş istinaf, eşik üzerinden daraltılmış bir istinafla buluştuğunda, istinafın

deontolojik ve teleolojik umarlara verilen güçlü yanıt olmak yerine, erişimi hatırı sayılır şekilde güçleştiren bir denetim ve muhakeme dizgesi inşa ettiğinin bilinmesi gerekir.

İstinaf taraf usul işlemlerini değil, mahkemenin yargılarken yaptığı etik, deontolojik ve usul hatalarıyla, gerçeklik yargısının defoları üzerine inşa edilir. Dolayısıyla başvuru kendi kusurundan neşet etmeyen, salt mahkemenin yaptığı hataları istinafa konu etmelidir. Başvurunun kendi hatalarını sömürmesi veya bir başkasına ciro ederek istinaftan yararlanması, denetim ve yargılama derecesinin büyüteç altına alması gereken ciddi bir kusur motifidir.

Yasa yapıcının kesinleşme sınırını, nicel ve nitel açıdan makul tutması (341), erişim hakkının hoş göreceği bir tasarruftur. Nicelik sınırının 25.000 TL ile tahdit edilmesi (341) kontrol edilemeyen enflasyon gözetildiğinde görece anlamlı gelebilir. Salt adalet beklentisi baz alındığında, ekonomik göstergelerin belirlediği bu eşiğin erişim hakkıyla hepten bağdaştığını söylemek güçtür. Rakamın iki katına çıkarılma olasılığın tahakkuk etmesi halinde- ki bu olasılık dillendirilmektedir-, erişim ile eşiği ören düzenin beklentileri arasındaki temadi çekişmenin düelloyla sonuçlanması ihtimal dahilidir. Eşiğin yükselmesi, davaların ömrünün azalması ölçüsünde, bazı davaların gerçeklik yargısından beklentilerine hayal kırıklığı yaşatabilir. Eşiğin tırmanmayı seçmesi, davaların özellikle istinaf ve öncesi mekanizma tarafından sonlandırılması arzusunun tezahür şeklidir. Zamanın imzasını taşıyan her eşik, gerçeklik yargısından görece feragat anlamına geldiğini bir yerlere kazımak gerekir.

> Hatırı sayılır yargıç kitlesinin sistemden erken çekilerek atıl vaziyette tutulmasının makul sürede yargılama, usul ekonomisi ve yargı bütçesi üzerindeki külfeti istatistiklerin dikkatinden kaçmayacaktır

İstinaf yargısı dinlenmemiş ve yargılanmamışı yargılama, dahası ilk derece yargısını ikame yeri değildir. Kendisini olgu, zaman, diyalog ve diyalektikle sınırlayan bu yargılama ve denetleme formu, dava konusunun revizyonunu soğuk karşılar. Objektif ve sübjektif sınırlarla burada kaideten oynama olanağı bulunmadığı gibi, delillerin tekamülü, yenilenmesi, yinelenmesi ve servisi istisnalarla mahduttur. Buradan bakıldığında yanlarla ve yargılamanın uyanık kalması, kötü niyetle etkin mücadeleye hazır bir takvim, zula ve özene sahip olmalıdır. Gösterilmemiş bir kanıt veya tanıtın burada sahne alması, HMK istisnai delil argümanıyla sınırlıdır. İstinafı ilk derece yargısıyla ispat sahası üzerinden özdeşleştirme girişiminin kendine yönelme ya da örtülü öz tasfiye olduğunu unutmamak gerekir.

Doğrudanlık ve yoğunluk ilkesinden ödün her yargılama dolayısıyla istinafın malum ve maruf zaafıdır. Zayıflığı yaratan hiç kuşkusuz doğrudan muhakemeye, delillere ilişmeye izin vermeyen ve duyuları körelten daraltılmış coğrafi alanlardır. Alanın büyümesiyle doğru orantılı olarak adli yardımlaşma talep etmek ve yargı diplomasisini hareketlendirme ihtimali çoğalacaktır. Bu delillere erişip ona egemen olmayı engellediği gibi, yanların delillerle temas kurma ve çelişmeli yargı ilkesini, oracıkta bizzat tahakkuk ve uygulama kabiliyetini kısmak ve ortadan kaldırmak manasına gelir. Çelişmeli yargı ilkesi, eşitliğin ima yoluyla vücuda getirdiği aparat, ispat sahasının şah damarı, çürütme, sınama olanağı, gerçek ve doğruya erişimin eşsiz buluşudur. Bundan yoksun kalan bir gerçeklik yargısının istinaf olma potansiyeli, koşut şekilde daralacağı ve azalacağı muhakkaktır.

Görev tanımının birden çok mahkeme tarafından üleşilme mecburiyetinin içtihat çelişkisine neden olacağına ilişkin söylem, karnından konuşmaya müptela güruhun endişesidir. Tikeli, çoğulu özümsememiş, aynılık ve benzerlikten ötesini tatmamış tekçiliğin, en büyük endişesi içtihat farklılığının statükoyu tuz buz etme, örseleme potansiyelidir. Sistem çoğulcu yargı ile hukuki güvenlik arasındaki rekabeti sevk ve idare kültüründen ne yazık ki mahrumdur. Anılan yetmezlik istinaf yargısının yazgısını belirleyen, yarınını bekleyen ciddi bir meseledir. Yasama teorik beklentilere yanıt vererek, hukuki güvenlik, belirlilik veya kazanılmış hak ilkesini tahkim ve tatmin edecek makul önlemler almıştır. Tedbir, sürprizleri göğüsleyecek öneriler vaad etmekle birlikte, çoğulculuğun, tekçilikle kapışmasını içine içtihadı alacak denli genişletmesi masumiyetten uzak, tanıdık bir sorundur.

Mimari yapılanma, gerçeklik yargısı ile istinaf ilişkisinden bihaber yükselmektedir. Savcılığın mekanın odağına taht kurması, dijital fırsatları değerlendirerek jenerik avantajlar peşinde koşması "mekan-bağımsızlık" çekişmesinin ıssız bir köşede boş hayaller kurduğuna delalet eder. Yargılama ihtiyacı, müzakere gereksinimi ve bu işleri yürütecek ortam ve donanımdan mahrum bir ard alanın vücuda getirdiği kusur setinden istinafın nasibini almaması imkansızdır. Dahası daralan bant, kişi başına düşen dosya ve adlileşen toplumun kıskacındaki istinafın fobilerine yenilmesi, stres ve bunalıma girmesi ırak değildir. İstinafın, politik hedefine ulaşmak için optimum koşullara haiz olduğunu, yargıcın yeti, yetenek ve deneyiminin enfeksiyon riski yüksek bu sendromla tek başına mücadele etmeye muktedir olduğunu söylemek, saflığın dayattığı iyimserliktir.

Sonuç

İstinaf yargısı yaşayarak öğrenmek üzere yola çıktı. İşleyişin başlangıçtan etkilenme potansiyeli güçlüdür. İhtilaf rezervinin bilirkişi ve arabulucu gibi yedeklerle eritilme hedefine eklenen istinaf yargısı geçici bir rahatlama yaratsa da zincirlerinden kopan adlileşme zapt edilmediği müddetçe muvaffakiyeti hayaldir. Bu hayalin seraba dönüşmemesi, görece dillendirilen eleştirilerin karşılanmasına bağlıdır. İnsan-kaynak ve malzeme üçlüsünün, yetersizlikte akıl ve gramer birliği yapmasına seyirci kalmak, umarlara hayal kırıklığı yaşatma ihtimalini canlı tutar.

Göreli istinafın, eylemli uygulamalarla salt hukuki denetim yargısına dönüşmesi sürpriz değildir. İstinaf mahkemesinin yargılamaktan kaçınması veya çekinik davranması, Yargıtay'ı öncellerinin rol ve işlevini temellük etmeye özendirerek, küllenmiş alışkanlığını alevlendirebilir. İstinafın ödev tanımına sadakati veya yetkilerini kıskançlıkla koruması, Yargıtay'ın serzeniş ve sızlanmaya neden olan ilk ve ara derece yargısına ilgisini bertaraf edebilir.

Prematüre bilinç ve alt yapı yetersizliğinin, yozlaştırma kültürüyle dostluğuna, mitos geleneğini eklemesi istinaf yargısını tuşa getirebilir. Bu bir bakıma Yargıtay'dan rol çalmak veya öykünerek Yargıtaylaşmak demektir.

Türk ve Alman İstinaf Sistemlerine İlişkin Bazı Saptamalar

Aynı nüfusa sahip Almanya ve Türkiye karşılaştırıldığında şu çarpıcı sonuca ulaşmak mümkündür: 20 Temmuz 2016 itibariyle Türkiye'de faaliyete geçecek bölge adliye mahkemesi sayısı yedidir. 2016 yılı itibarıyla Almanya'da istinaf incelemesi yapan mahkeme sayısı ise, 193'tür

Prof. Dr. Nevhis Deren-Yıldırım
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

Ülkemizde 1879-1924 yılları arasında faaliyet gösteren istinaf mahkemeleri, 20 Temmuz 2016 tarihinden itibaren "Bölge Adliye Mahkemesi" adıyla yedi ilde istinaf incelemesi yapmaya başlayacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde korunan adil yargılanma hakkının yerine getirilmesi bakımından ülkemizde istinaf mahkemelerince yapılacak incelemenin evrensel standartlara uygun olması gerekir. Çalışmamızda Alman Hukuku ile Türk Hukuku'nda istinaf modellerini birbiriyle karşılaştırarak kamuoyunun beklentilerine uygun bir kanun yolu incelemesi yapılıp yapılamayacağını ortaya koymaya gayret edeceğiz.

İstinaf Mahkemelerinin Sayısı ve İstinaf İncelemesinin Kalitesi Sorunu

Ülkemizde Bölge Adliye Mahkemelerine ilişkin düzenlemelerden ilki, 26.09.2004 tarih ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'dur. 5235 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi, bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde Adalet Bakanlığı'nın bölge adliye mahkemelerini kurmasını öngörüyordu.

Aynı Kanun'un yürürlük tarihi 1 Nisan 2005 olarak saptanmıştı. Kanun koyucu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hazırlanıp yürürlüğe sokulmasından yıllar önce Bölge Adliye Mahkemesinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri hakkındaki Kanun'un parlamentoda kabulünü sağlamasından ötürü HUMK döneminde istinaf incelemesine geçilmesi için "5236 sayılı Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunu" hazırlanmıştır. 5236 sayılı Kanun'un 22. maddesi yürürlük tarihini 1 Nisan 2005 olarak da düzenlemiş, söz konusu kanunun en geç yürürlüğe girme tarihi ise 1 Nisan 2007 olarak öngörülmüş, daha sonra bu tarih 1.6.2007 olarak değiştirilmiş ve nihayet 5.6.2007 tarihli Resmi Gazete ile Bölge Adliye Mahkemelerinin kuruluşu ve yargı çevreleri ilan edilmişti.

5235 sayılı Kanun'un 25. maddesi, bölge adliye mahkemelerinin, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulacağını düzenlemekte idi. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun görüşü çerçevesinde Adalet Bakanlığı, 17 Mayıs 2007 tarihinde bölge adliye mahkemelerinin İstanbul, Bursa, İzmir, Konya, Adana, Ankara, Samsun, Erzurum ve Diyarbakır'da kurulmasını öngörmüş, daha sonra altı ilde daha bölge adliye mahkemesinin kurulmasına karar vermiştir. Bu altı il sırasıyla Van, Antalya, Gaziantep, Kayseri, Sakarya, Trabzon idi. 2011 yılında ise, 15 Bölge Adliye Mahkemesi'ne başsavcı atanmıştır.

Ancak 28 Şubat 2016 tarihinde yapılan HSYK Genel Kurulu, 20 Temmuz 2016 tarihinde faaliyete başlayacak bölge adliye mahkemelerinin sayısını 15'ten 7'ye indirmiştir.

Almanya ile karşılaştırıldığında Türkiye'de istinaf incelemesinin yedi ilde kurulan bölge adliye mahkemesinde gerçekleşmesi bu kanun yolu incelemesinin niteliğini de etkileyen bir sorun olarak görülmelidir. Alman Medeni Usul Kanunu § 519/I uyarınca, istinaf dilekçesi "istinaf mahkemesi"ne (iudex ad quem) yöneltilmelidir. Sulh mahkemelerinin kararlarına karşı onun yargı çevresindeki asliye mahkemesine (Alman Mahkeme Teşkilat Kanunu § 72 I, II); asliye mahkemelerinin kararlarına karşı ise, onun bağlı olduğu eyalet mahkemesine (Oberlandesgericht) başvurmak gerekmektedir (Alman Mahkeme Teşkilatı Kanunu § 119/I).

Almanya'da eyalet mahkemelerinin sayısı toplam 24'tür. 24 Eyalet Mahkemesi, bütün federal eyaletlere dağılmıştır, ancak bazı eyaletlerde iş yoğunluğundan ötürü birden fazla Eyalet Mahkemesi kurulmuştur.

Münih Eyalet Mahkemesi

Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti'nde ise, halen üç, Berlin'de ise beş Eyalet Mahkemesi mevcuttur. En çok iş yoğunluğunun olduğu Eyalet Mahkemesi, Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki Hamm Eyalet Mahkemesi'dir. Hamm Eyalet Mahkemesi yılda ortalama 160.000 istinaf incelemesi yapmakta,

bunu 105.000 istinaf incelemesi ile Münih Eyalet Mahkemesi izlemektedir.

Sulh mahkemesi kararlarına yönelik istinaf incelemesini gerçekleştiren Alman asliye mahkemelerinin sayısı ise, 115'dir. Hemen hemen aynı nüfusa sahip iki ülke karşılaştırıldığında şu çarpıcı sonuca ulaşmak mümkündür:

20 Temmuz 2016 itibariyle Türkiye'de faaliyete geçecek bölge adliye mahkemesi sayısı yedidir. 2016 yılı itibarıyla Almanya'da istinaf incelemesi yapan mahkeme sayısı ise, 193'dür (115 Asliye Mahkemesi; 24 Eyalet Mahkemesi).

Resmi Gazete ile önce 15 ilde kurulduğu ilan edilen bölge adliye mahkemelerinin sayısının 7'ye indirilmesi, istinaf incelemesinin kalitesini de etkileyecek bir unsurdur.

İstinaf Süresi ve Gerekçelendirme

Alman Medeni Usul Kanunu § 517 uyarınca istinaf süresi bir aydır. Bu süre, gerekçeli kararın tamamını içeren hükmün tebliğinden itibaren başlar ve en geç kararın tefhim tarihinden beş ay geçmekle son bulur. Eski hale getirme talebinde bulunma imkanı vardır. Alman Usul Kanunu § 520 II 1, istinaf başvurusu dışında istinafın gerekçelendirilmesi süresini de ayrıca düzenlemektedir. Bu süre, gerekçeli kararın tamamının tebliğinden itibaren iki aydır ve söz konusu süre en geç kararın tefhiminden itibaren beş ay geçmekle son bulur.

Görüldüğü üzere, Alman kanun koyucu, istinafa başvuru süresi ile istinafı gerekçelendirme süresini birbirinden ayrı tutmuş, taraflara istinaf dilekçesinde gerekçeyi bir aylık istinaf süresi içinde şeklen bildirip, sonradan ayrıntılı gerekçeyi ayrı bir dilekçe ile mahkemeye ibraz etme imkanı tanımış ve gerekçelendirme süresini daha da uzun tutmuştur (Geniş bilgi için: Schilken, E., Zivilprozessrecht, 7. Auflage, 2014, Rdnr. 897 vd.).

HUMK'da değişiklik yapan kanun tasarılarında 30 gün olarak belirlenen istinafa başvuru süresi, 5236 sayılı Kanun'da 15 güne indirildi. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu da istinaf süresini iki hafta olarak belirlemiştir (HMK m.345). İki haftalık süre ilamın usulen taraflardan birine tebliğinden itibaren başlamaktadır. İstinaf yoluna başvuru süresine ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır. Sürelerin gün olarak hesaplanmayıp, hafta olarak saptanmış olması, Türk Hukuku'nda istinaf süresinin kısa olmasından kaynaklanacak sorunlara çare olmamaktadır.

Alman ve Türk Hukuku'ndaki istinaf süresine ilişkin düzenlemeler birbiriyle karşılaştırıldığında şu çarpıcı sonuçlara varmak mümkündür.

Türk Hukuku'nda -Alman Hukuku'nun aksine- istinaf süresi ile istinafın gerekçelendirilmesi süresi ayrı ayrı düzenlenmemiş, sadece istinafa başvuru süresi düzenlenmiştir.

Türk Hukuku'nda istinaf süresi ilamın her bir tarafa tebliğinden itibaren iki haftadır.

Her iki hukuk düzeninde de istinafın gerekçelendirilmesi zorunludur. (Geniş bilgi için bkz: Deren-Yıldırım, N., İstinafın Gerekçelendirilmesi ve İstinaf sebepleri, Seliçi'ye Armağan, Ankara 2006, s.693 vd.). Diğer bir anlatımla, istinaf başvurusunda bulunan taraf, istinaf sebeplerini istinaf dilekçesinde göstermekle yükümlüdür. İstinaf davacısı, hükmün hukuka aykırılığını istinaf sebebi olarak göstermek isterse, hukuka aykırılığa yol açan durumu açıklamalıdır. Söz konusu istinaf sebebinde üç sorunun cevaplandırılması gerekir. (Deren-Yıldırım, N in: Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul 2009, § 39a) Bunlar sırası ile, hangi hukuk kurallarının olaya uygulanabileceği, ne zaman hükme uygulanması gerekli hukuk kuralının ihlal edildiği ve nihayet hukuk kuralının ihlalinin hangi süreçte iptali istenen hükme etkili olduğudur (Geniş bilgi için bkz: Rimmelspacher, B., Die Berufungsgründe im reformierten Zivilprozess, NJW 2002, s.1897 vd.).

Tarafların ve Avukatların Sınırlı İstinaf Sistemi Karşısındaki Durumları

İstinaf, genel anlamda, tam istinaf ve sınırlı istinaf olarak ikiye ayrılır (Geniş bilgi için bkz: Deren-Yıldırım, N, Teksif İlkesi Açısından İstinaf, in: İstinaf Muhakemeleri (Uluslararası Toplantı 7-8 Mart 2003, TBB Yayın, Ankara 2003, s.267 vd.; ayrıca Yıldırım, M. Kamil, Hukuk Devletinin Gereği İstinaf, İstanbul 2000, s.1 vd.). Tam istinafı kabul eden sistemde, ikinci derece yargılama tümüyle yeni bir usul kesiti iken; sınırlı istinafta istinafın işlevi, ilk derece mahkemesince verilen kararın ondan daha nitelikli bir mahkeme tarafından kontrolünden ibarettir.

Alman Hukukunda 1.1.2002 tarihinde Alman Medeni Usul Kanunu değişikliğine kadar tam istinaf sistemi geçerli iken, değişiklik sonrasında Alman istinaf mahkemeleri ikinci derece olay mahkemesi olmaktan çıkarılmış, artık hüküm mahkemesinin kontrolü ile gelinen mahkemelere dönüşmüşlerdir.

Türk Hukuku'nda da, sınırlı istinaf yeğlenmiş, yeni vakıa getirme yasağı kabul edilmiştir. HMK m.357, yapılamayacak işler arasında ilk derece mahkemesinde resen göz önünde tutulacaklar dışında ileri sürülmeyen itiraz ve savunmaların dermeyanını saymaktadır, yine yeni delillere de dayanılamaz.

Buradan çıkacak sonuç şudur: istinaf mahkemelerinin kurulması, Türk Hukuku'nda dava malzemesinin sunulmasındaki ağırlığın bölge adliye mahkemelerine kaymasına yol açmayacaktır. Yeni vakıa ve delilin bölge adliye mahkemesi önüne getirilmesi, ancak taraf usul muamelesinin süresinde yapılmamasında tarafın kusurunun olmadığı durumlarda kabul edilmektedir.

Kısaca, tarafın; hakim veya hasım ya da objektif bir imkansızlık sebebinden ötürü ilk derece mahkemesi önündeki yargılamada engellendiği durumların dışında taraf usul muamelelerini bölge adliye mahkemesi önünde tamamlanması söz konusu olmayacaktır. Özellikle, avukatların bu yasağın bilincinde olmaları gerekir. İstinaf, esas itibariyle mahkemelerin usul muamelelerindeki hataların kontrolüne yöneliktir.

KAYNAKÇA

Lamnek , S. (2008). Theorien abweichenden Verhaltens II: "Moderne" Ansätze, 3.Aufl. Paderborn: Wilhelm Fink Verlag.

Lamnek, S. (1977). Kriminalitätstheorien - kritisch. Anomie und Labeling im Vergleich . München: keine Angabe über Verlag.

LAMNEK, S. (1998). Kriminalität. B. SCHÄFERS, & W. ZAPF içinde, Handwörterbuch zur Gesellschaft Deutschlands. (s. 382-393). Opladen: Leske + Budrich.

Lamnek, S. (2007). Theorien anweichenden Verhaltens I: "Klassische" Ansätze, 8.Aufl. Paderborn: Wilhelm Fink Verlag.

Langmaack, B. (2009). Themenzentrierte Interaktion, 4.Aufl. Weinheim, Basel: PVU, Beltz.

Pousset, R. (2011). Handwörterbuch für Erzieherinnen und Erzieher, 3.Aufl. . Berlin: Cornelsen.

Schmidt-Grundert, B. (2009). Soziale Arbeit mit Gruppen, 3.Aufl. . Freiburg: Lambertus.

Sortorius, C. (2014). Verfassungs- und Verwaltungsgesetze. Tektsammlung. . München: Beck.

Kanunyolunun Yıldızı İstinaf

İstinaf yargılaması ilk derece mahkemesinin usuli işlemleri bakımından hatalarını kontrol eden bir ikinci derece yargılamasıdır. Türk yargı sistemine girmesi ile üç dereceli yargılamada Yargıtay'ın iş yükünün azalması sonucunda içtihat mahkemesi işlevi daha öne çıkacaktır

Prof. Dr. Kamil Yıldırım
Marmara Üniversitesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı

Medeni yargılamada kural olarak taraflar vakıaları ve delilleri sunar, hâkim hayat olayına hukuku uygular. Uyuşmazlık konusu hayat olayı genellikle geçmişte yaşanmıştır. Hâkim bu ihtilaflı olayı yeniden canlandırır, inşa eder; tahkikat ve ispat faaliyeti buna hizmet eder. Hâkimin, haklı bir karar vermesi, fiili mesele ve hukuki meselenin doğru bir şekilde tespiti ve değerlendirilmesine bağlıdır.

Verilen hükmü (nihai kararı) beğenmeyen taraf/taraflar (davacı ve davalı) bu hükmü bertaraf ettirmek, iptal ettirmek amacıyla kanunyoluna başvurabilir. Dereceli yargılama hukuk devleti ilkesinin gereğidir.

Hukuk Devletinde bireye tanınan, adaleti temin talebi, adil ve doğru bir yargılamayı gerektirmektedir. Mahkemenin hem doğru hem de haklı karar vermesi amacı taşıması ona uygun bir kanunyolu sisteminin inşasını zorunlu kılmaktadır.

Hükme temel vakıaların tespiti, hukuk kurallarının yorum ve uygulanmasında hata ve eksiklik bulunması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Mukayeseli hukukta ilk derece ve üst derece mahkemeleri ile iki dereceli yargılama yolunun açık tutulması esastır. Üst mahkeme, istinaf adıyla da anılmaktadır.

Medeni Usulün gerçeklik temelinde hukukun tanınması ve tespiti amacına göre yargılamanın denetimi ilk derece mahkemesinin nihai kararı fiili ve hukuki mesele yönünden yapılabilir. Somut olaya uygulanacak hukuk kuralının tespit edilip edilmediğinin denetimi ve bu hukuk kuralının vakıalara doğru uygulanıp uygulanmadığının denetimi söz konusudur. Bireyin sübjektif hakkının korunması çerçevesinde kanun yoluna başvuru imkanı tanınmıştır. Ayrıca Kanun Yolları (istinaf ve temyiz) hukuki barış ve hukuki güvenliğin sağlanması, nihayet objektif hukukun tespiti amaçlarına da hizmet eder. Günümüzde istinaf mahkemesi daha ziyade bir kontrol mahkemesidir, ilk derece mahkemesi kararlarının isabetli olup olmadığını denetler. Tarihi gelişim olarak istinafın kökü Roma Hukukunda Appellatio kurumuna dayanmaktadır. Erteleyici ve aktarıcı etkiyi bünyesinde barındırmaktadır. İstinaf mahkemesi ilk derece mahkemesi kararını incelemesi sonucunda onama, bozma (iptal) veya düzeltme kararı verir.

Türk hukukunda Cumhuriyet döneminde, başlangıçta istinaf derecesi kurulamamış, üst mahkeme olarak Yargıtay istinafın görevlerini de üstlenmiştir. Ancak özellikle iş yükü nedeniyle ve bununla bağlantılı olarak yargıda kalite sorunu kapsamında Yargıtay aşaması hep gündemde olmuştur. Avrupa Birliği Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Hukuki Ve Ticari Davalarda Temyiz Sistemleri Ve Usulleri İşlerinin Geliştirilmesi Hakkındaki 1995/5 Sayılı Tavsiye Kararında" 1 Kasım 1988'de yürürlüğe girmiş olan Ek 7. Protokol'e atıfla, ceza hukuku bakımından sağlanan kanunyolu garantisinin hukuk davalarında tanınmamasının hukuki boşluk yarattığı ve tüm ilk derece mahkemesi kararlarının kanunyolu denetiminden geçmesi gerektiği ifade edilmiştir. 1995/5 sayılı Tavsiye Kararında kanunyolu hakkında getirilebilecek sınırlamalara da değinilmiştir.

Türk Medeni Usul Hukukunda 1927 yılında kabul edilen 1086 sayılı HUMK'da kanun yolları temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi, kanun yararına temyiz'den ibaretti. İstinaf kurumu yoktu. Kanunyolu çeşitliliği istinafı düzenleyen 26.9.2004 tarihli 5235 ve 5236 sayılı kanunlar ile oluşmuştur. İstinaf Türk Kanunyolu sistemine dâhil edilirken, karar düzeltme yolunun kaldırılması öngörülmüş ve temyiz kurumu da yeniden düzenlenmişti. Daha sonra 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı HMK içerisine istinafa ilişkin düzenlemeler monte edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemelerinin istinaf derecesi olarak çalışmasına ise 20 Temmuz 2016 tarihinde başlanacaktır. Türkiye'de coğrafi açıdan 7 Bölgede kurulan Bölge Adliye Mahkemelerinin sorunlu olduğu görülmektedir. Örneğin Marmara bölgesinde İstanbul BAM, sınır illerin yanı sıra Adapazarı, Bursa, Edirne Mahkemeleri için de istinaf derecesidir, ve 37 hukuk ve 23 ceza dairesi ile çalışmaya başlayacaktır. Eyalet sisteminin olduğu Federal Almanya'da ilk derece Sulh Mahkemesi ise, onun kararlarını aynı yerdeki Asliye Mahkemesi istinaf olarak inceler, denetler.

> İstinaf ile üst mahkemeye, ilk derece mahkemesinin nihai kararı üzerine sadece bozma veya onama kararı değil, yanı sıra yeniden yargılama ile karar verme imkânı da tanınmıştır

HMK'da İstinaf Kanunyolu hakkında aşağıdaki açıklamalar yapılabilir.

Genel olarak HMK olağan ve olağanüstü nitelikte kanunyollarına sahiptir. Kanunyolları istinaf, temyiz ve kanun yararına temyiz olarak işlev görecektir.

Türk Hukukunda İstinafın Özellikleri

İstinaf aktarıcı etkiyi ve erteleyici etkiyi haiz (devolutiv, suspensiv) olağan bir kanunyoludur; İstinaf yeni vakıa getirilmesini sınırlamış olmakla sınırlı bir kanunyoludur. İstinaf ile üst mahkemeye, ilk derece mahkemesinin nihai kararı üzerine sadece bozma veya onama kararı (kassatorisch) değil, yanı sıra yeniden yargılama ile karar verme imkânı da tanınmıştır. (reformatorisch), Mukayeseli hukukta bir kanunyolunda aktarıcı ve erteleyici etki varsa, bu etkiler ona olağan kanunyolu niteliğini kazandırmaktadır.

Sınırlı istinaf modeli, tam istinafın karşıtıdır, alternatifidir. Sınırlı istinaf modelleri sınırlamanın yoğunluğuna göre ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türk modeli yeni vakıa getirme yasağını benimsemiştir. Ancak yeni vakıa getirme yasağının en katı şekilde uygulandığı Avusturya Hukukunda dahi istinaf sebebinin dayandırıldığı vakıa ve delillerin ibrazı yasak kapsamında değildir.

Sınırlı istinafta istinafın işlevi, ilk derece mahkemesince verilen kararın ondan daha nitelikli bir mahkeme tarafından kontrolüdür. Geniş istinafta ise daha nitelikli ve daha elverişli bir hüküm elde edilmesi hedeflenmiştir. Burada yalnız kontrol ile yetinilmeyerek istinaf mahkemesine getirilen yeni vakıa ve deliller veya yeni hukuki değerlendirmeler sonucunda daha elverişli hüküm elde edilmeye çalışılacaktır. Nitekim HMK m.357/f.1: "...bölge adliye mahkemesince resen göz önünde tutulacaklar dışında ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenilmez, yeni delillere dayanılmaz..." ibaresi yer almaktadır. Sınırlı istinafta, istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesinin tespitleri ile bağlı tutulmakta ve kararını ilk derece mahkemesince toplanan dava malzemesine dayandırmaktadır. Sınırlı istinaf konusu, ilk derece mahkemesi hâkimin altlama faaliyeti, onun dava malzemesine yönelik değerlendirmesi ve nihayet hukuk normlarının vakıalara altlanmasının kanuna uygunluğunun denetlenmesidir (Revisio in iure et in facto). Sınırlı istinaf ile somut olay adaletinin gerçekleştirilmesi arasında bağ ne olmalıdır sorusu bakımından, vakıalara ilişkin hatalar ile hukuki hatalar ayrımı gözetildiğinde, o istinaf sisteminde somut olay adaletinin arka plana atıldığı olumsuz bir durum olarak açıklanmaktadır. (Deren-Yıldırım, Kanunyollarına Dair Bazı Düşünceler, Türkiye Barolar Birliği, İzmir 2007, s.11).

İstinafın (İptalin, Kaldırmanın) Konusu

Kural olarak nihai kararların -nizalı veya nizasız kazada verilmiş olsun, usulden veya esastan verilmiş olsun- istinafı kabildir (HMK m.341). İsviçre'de (Art 308/I ZPO) kararın olağan veya basit yargılamada verilmiş olması da bir rol oynamaz. Türk hukukunda HMK m.341/II uyarınca mal varlığına ilişkin davalarda belli bir para sınırının üzerinde (günümüzde 1.500 TL) istinafa müsaade edilir. Mukayeseli hukukta ise düşük değerli ihtilaflar için de kanun yolu açık tutulmuştur. Örneğin İsviçre'de (Art 319 vd ZPO Beschwerde) Almanya'da değere bağlı istinaf yanında kabule bağlı istinaf ilkesi de geçerlidir. Hukuki ihtilafta emsal olma potansiyeli mevcutsa değere bakılmaksızın üst mahkemeye konu intikal ettirilmektedir (§ 511/II/2 ZPO). Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin 1986 yılındaki kararı da sorun teşkil etmektedir. Anayasa mahkemesi temyiz yolu hakkında sınırlamanın kamu yararına yönelik olduğu, hak arama hürriyetinin kamu yararı dikkate alınarak sınırlanabileceği gerekçesini kullanmıştır.

İstinaf Sebepleri

İlk derece mahkemesinde yargılama malzemesi teşkil etmiş olan hukukun uygulanması ve vakıa (hayat olayı) tespitidir. İstinaf başvurusu üzerine yargılama malzemesi tarafın istinaf sebepleri çerçevesinde incelenecektir. HMK m.355 uyarınca sadece kamu düzenini ilgilendiren hususlarda sebeple bağlı olmadan resen inceleme yapılacaktır. İstinaf sebeplerinin istinaf dilekçesinde çok özenli bir şekilde gösterilmesi ve gerekçenin de belirtilmesi gerekir. Bu hususlardaki eksiklik istinaf başvurusunun reddine yol açacaktır. İki haftalık istinaf başvuru süresi içinde istinaf sebeplerinin tek tek gösterilmesi çoğu olayda güçlük arzedecektir, avukatla takip edilen davalarda da istinaf talebinin reddi ihtimali yüksektir.

İstinaf Başvurusu, İstinafa Cevap ve Katılma Yoluyla İstinaf

İlk derece mahkemesi nihai kararının tebliğinden itibaren iki hafta içinde yazılı dilekçe ile istinaf başvurusu yapılmalıdır "HMK m.343" istinaf dilekçesinde kararın özeti, başvuru sebepleri ve gerekçeler gösterilmelidir, dilekçede m.342'de sayılan diğer hususlar yanında talep sonucu da yer almalıdır. İstinaf dilekçesi (ki sebepler ve gerekçeleri içermektedir) hasma tebliğ olunur. O da iki haftalık sürede cevap dilekçesi verebilir. (HMK m.347)

Tebliğ ile başlayan cevap süresini geçirmiş olan hasım katılma yoluyla istinafa başvurabilir (HMK m.348). Katılma yoluyla istinaf, istinaf davalısının istinafla iptali istenen kararın lehine değiştirilmesine fırsat verir (bu durumda aleyhe bozma yasağı delinmektedir).

Yeni Vakıa Getirme Yasağı

İstinaf yargılamasında kural olarak yeni vakıa getirmek yasaktır (HMK m.357/f.1) . Bu konu yukarıda anlatılan sınırlı istinaf modeliyle irtibatlıdır.

Erteleyici Etki

İstinaf dilekçesinin kapsamı ile sınırlı olmak üzere hükmün kesinleşmesini erteler. Bu kanunyollarında tipik bir etkidir, kanunyoluna olağan nitelik kazandırmaktadır. Türk hukukunda istinafa başvuru kararın icrasını ertelemez. (HMK 350/f.1) Fıkra 2'deki durumlarda kanunyolu derecesi nihai kararın icrasını da erteler kişiler ve aile hukukuna ve ayni haklara ilişkin kararlarda icra için kesinleşmeyi aramaktadır. İnşai hükümlerde de kesinleşmeden icra söz konusu değildir. Mukayeseli hukukta kural olarak istinaf başvurusu icrayı etkilemez; geçici icra kurumu da söz konusudur. İsviçre'de istinaf derece mahkemesi derhal icraya izin verebilir, bu bağlamda gerektiğinde koruyucu tedbirlere ve teminata da hükmedebilir.

İstinaf İncelemesi ve Karar

Ön İnceleme (HMK 352) Davada esasa girilmesini önleyen usuli engeller (örneğin başvuru şartları, süresi yönünden) hak-

kında kural olarak dosya üzerinde resen inceleme yapılacaktır (Akkaya, s.240 vd.). Ön incelemede kabule şayanlık şartlarından biri eksik olduğu belirlenirse, istinaf mahkemesi duruma göre başvurunun usulden reddine veya dosyanın ilgili daireye gönderilmesine veya başvurunun yapılmamış sayılmasına karar verilir.

İnceleme (Tahkikat-HMK m.354) Bu aşamada istinaf talebinin haklı olup olmadığı incelenir.

Duruşma. Mahkeme somut olayda tahkikatın duruşmalı olarak yapılıp yapılmayacağını m.353'deki faraziyeleri dikkate alarak, takdir edecektir. Tahkikatın tamamlanması tarafların açıklama yapmasını lüzumlu kılıyorsa, mahkeme duruşma yapmaktan kaçınamaz. Duruşma, doğrudanlık -sözlülük- hukuki dinlenilme hakkı esasları çerçevesinde yapılarak usulün amacına uygun bir sonuca ulaşılabilecektir. İstinaf mahkemesi vakıa tespitinde hata, noksanlık, delillerin değerlendirilmesinde hata tespit ederse, delillerin yeniden incelenmesi gerektiği kanaatindeyse duruşma açmalıdır (Akkaya, s.308).

Türk hukukunda istinafa başvuru kararın icrasını ertelemez

Türk hukukunda "duruşma yapılmadan verilecek kararlar" başlıklı 353. Maddenin 353/I b altbent 2 ve 3'te şu düzenlemeler yer almaktadır:

"...b. Aşağıdaki durumlarda davanın esası ile ilgili olarak:

1. İncelenen mahkeme kararının usul veya esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşıldığı takdirde başvurunun esastan reddine,

2. Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde veya kararın gerekçesinde hata edilmiş ise düzelterek yeniden esas hakkında,

3. Yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların tamamlanmasından sonra yeniden esas hakkında, duruşma yapılmadan karar verir.

Almanya da İstinaf mahkemesi ilk derece mahkemesi kararını incelemesi sonucunda onama, bozma (iptal) veya düzeltme kararı verir (Gilles, Rechtsmittel im Zivilprozess, 1972, s.206).

Mehaz İsviçre'de İstinaf mahkemesi üç türlü karar verebilir:

a) iptali istenmiş olan kararı onar, (HMK m.353/f.I b alt bent 1 uyarınca başvurunun esastan reddi kararı)

b) istinaf davacısının talebi doğrultusunda kararı iptal ile yeni karar verir (HMK m.356: "353. maddede belirtilen haller dışında inceleme duruşmalı olarak yapılır") Yukarıdaki iki hal de kural durumdur, zira ilk derece mahkemesi kural olarak vakıaları ve hukuki durumu doğru şekilde ele almıştır.

c) kararı iptal (bozma) ile dosyayı ilgili mahkemeye gönderir (HMK m.353/I a alt bent 1-6).

İsviçre'de dosyayı ilk dereceye geri gönderme istisnadır. ZPO Art.318 I c bendi uyarınca ilk derece kararının iptali ile dosyanın gönderilmesi şu iki şarttan birinin varlığı halinde mümkündür: Davanın önemli bir kısmı hakkında karar verilmemişse veya hayat olayının önemli bir kısmının tahkikatında eksiklik söz konusu ise bu şartlarda istinaf mahkemesi dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderir. Bu bir istisna kuralıdır.

Sonuç

Mukayeseli hukukta medeni yargılamada dereceli yargılamada egemen kanun yolu istinaftır.

Türk hukukunda da bireyin sübjektif haklarının etkin korunması medeni usulün ve kanun yolunun amacıdır. Türk hukukunda istinafın kabul edilmiş olması olumlu bir gelişmedir.

Medeni yargılamada doğru ve haklı karar elde etme amacı karşısında zaman ve paranın önemi bir biriyle çelişmektedir. Türk kanunkoyucu istinafta hızlı yargılamayı ön planda tutmuş, yeni vakıa getirmeyi yasaklamıştır. Bir sınırlı istinaf modeli benimsenmiştir.

Türk hukukunda avukatla temsil mecburiyeti bulunmamaktadır. İstinaf başvuru dilekçesinde, istinaf sebeplerinin ve gerekçelerinin kararın hangi kısımlarının iptali isteniyorsa bunun sebeplerinin ayrı ayrı gerekçeleriyle iki haftalık kısa sürede gösterilmesi mecburiyeti, hukuki himaye talep eden taraflar ve varsa avukatları için önemli bir handikaptır.

İstinaf yargılaması ilk derece mahkemesinin usuli işlemleri bakımından hatalarını kontrol eden bir ikinci derece yargılamasıdır. Türk yargı sistemine girmesi ile üç dereceli yargılamada Yargıtay'ın iş yükünün azalması sonucunda içtihat mahkemesi işlevi daha öne çıkacaktır.

İstinaf sayesinde uygulamada görevsizlik ve yetkisizlik kararları hızla sonuçlandırılacaktır, istinaf derecesinde tahkikatlık dosya oranı yaklaşık yüzde 25 civarında olacaktır. Bu dosyalar yönünden yargılama ilk derece ve Yargıtay'dan oluşan eski iki dereceli sisteme göre üç derecede süre bakımından nispeten uzayacaktır.

İstinaf mahkemesi (bölge adliye mahkemesi) yargı çevresindeki uzak şehirlerde verilmiş yerel mahkeme kararlarının denetiminde, bozmadan sonra tahkikatta duruşma açtığında, talimat, istinabe yolunu kullanılmasında zorluk yaşanacağı tahmin edilmektedir. İstinafın özellikle delillerin değerlendirilmesi ve altlamadaki hataların kontrolü bakımından önemi vardır. İstinafın ne oranda bireye etkin hukuki himaye sağladığına bakmak lazımdır.

Kanunyolunun amacının salt kamu yararı ile açıklanması bugünkü yargılama anlayışı ile uyuşmamaktadır.

Değere bağlı istinafın tek filtre olarak öngörülmüş olması nedeniyle malvarlığına ilişkin düşük değerli ihtilafların istinafa götürülememesi bireyin hukuki himaye talebini sınırlayıcı bir durum arz etmektedir. Adli kaynakların sınırlı oluşu ile etkin hukuki himaye ve hukukun gelişimi gerilim ilişkisi içerisindedir. Mukayeseli hukukta hukuki ihtilaf emsal potansiyeli taşıyorsa izne veya kabule bağlı istinaf veya temyiz sistemi geçerlidir.

KAYNAKÇA

M. K. Yıldırım, Hukuk Devletinin Gereği: İstinaf, 2000; Arslan/Yılmaz/Taşpınar, Medeni Usul Hukuku, 2016, s.580; Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, 16. Aufl. 2009, sh.931 vd.; Akkaya, Medeni Usul Hukukunda İstinaf, s.44 dn.60.

Gaul, Yargılamanın Amacı, çev: N. Deren Yıldırım), in: İlkeler Işığı Altında Medeni Yargılama Hukuku (derl. M.K. Yıldırım) 7. Bası İstanbul 2012, s.77 vd.

N. Deren-Yıldırım, Teksif İlkesi Açısından İstinaf, İstinaf Mahkemeleri, Barolar Birliği Yayını Uluslar arası Toplantı, Ankara 2003, s.268 vd.; Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Bası, İstanbul 2008, s.509.

Deren-Yıldırım, Kanunyollarına Dair Bazı Düşünceler, Türkiye Barolar Birliği, İzmir 2007, s, 16.: "vakıa getirme yasağı hiçbir hukuk sisteminde olmadığı kadar sert kaleme alınmıştır. İstinaf sebebinin dayandırıldığı vakıa ve delillerin ibrazına izin vermeye bir sınırlı istinaf modeli bireyin subjektif haklarının korunmasını sağlamaz." Doktrinde Akkaya, Geniş, dar ve karma kanunyolu ayrımı bakımından Avusturya hukukuna göre daha esnek bir dar istinaf modelinin benimsendiği kanısındadır. (Akkaya, s.103 dipnot 183'te Deren-Yıldırım'ın Kanun Yollarına Dair Bazı Düşünceler adlı makalesine atıf yapmıştır.).

Bazı özel kanunlarda süre daha kısadır ve tefhimle de başlayabilmektedir. Örneğin, İş Mahkemesi Kanunu m.8 f.2 ye göre karar yüze karşı verilmişse süre 8 gündür.

İnsancıllık ve Çağdaşlık

Bir altın gibi saklı tutulan ve bir birey olarak insanın toplum karşısındaki koruyucusu olan hümanizma er ya da geç ortaya çıkacaktır

Osip Mandelstam*

Çeviren ve uyarlayanlar: Av. Ebru Demiralp - Arş. Gör. Duru Yavan

Toplumsal yapının oluşturulmasında insanı bir tuğla veya çimento olarak kullanmak ve bu yapıyı insan için değil, insandan başlayarak oluşturmak gerektiği dile getirilmektedir. Buna göre, toplumsal yapının ölçeği insanoğludur. Bu yapı bazen saldırganlaşmakta ve ihtişamını insanoğlunun küçük düşürülmesi ve hiçliğiyle beslemektedir.

Asurlu tutsaklar kralın ayakları altında civcivler gibi öterlerdi. İnsanoğluna düşman olan Devlet erkinin somutlaşmış hali olarak, uzun mızraklı savaşçılar, bağlanmış Pigmeleri öldürürlerdi. Mısırlılar, insan kitlesine eksik olmaması gereken ve hangi miktarda olursa olsun sağlanması gereken bir malzemeymiş gibi davranırlardı. Bunun dışında bir başka toplumsal yapı daha bulunmaktadır. Bu yapının ölçeği de, ölçüsü de insanoğludur. Ancak bu yapı, insanoğlundan yola çıkarak değil, insanoğlu için yükselen, heybetini kişiyi hiçe sayarak değil; ona yararlı olacak şekilde gereksinimini karşılayarak ihtişamını kurar.

Varlığı git gide belirginleşen bu toplumsal yapıya ait şekillerin anıtsallığını herkes hissediyor. Dağı henüz göremiyoruz fakat gölgesi şimdiden üzerimizde. XIX. yüzyıl kanunlarının insanoğlunu eşitlemesine alışık olsak da, toplumsal hayatın heybetli şekillerine alışık değiliz ve bu gölgenin içerisinde, gölgenin ne olduğunu bilmeden, ürkmüş ve şaşkın bir biçimde ilerliyoruz. Bu gölge, gecenin devasa kanadı mı yoksa doğduğumuz ve geri dönmemiz gereken şehrin gölgesi mi bilemiyoruz.

Basit bilimsel miktarlar da insanoğluna düşman durumdadır. İlgimizi çeken yeni toplumsal piramit değil, toplumsal biçimdir. İçinde yaşadığımız bu toplumsal biçim, ağırlık ve güçlerin serbest oyunu olup her şeyin rasyonel ve toplumsal olduğu ve bütün tarafların birbirine seslendikleri mimari bir orman olarak tasarlanmış, kalın ve karmaşık bir insan topluluğudur.

İnsanoğlunun acil ve üstün gereksinimleri, bu karmaşık insan topluluğunun devasa ve heybetli düzeninin özüdür. Bu düzeni oluşturan sosyal yapının reddi halinde insanoğlunun evi niteliğinde olan sosyal yapı yıkılacaktır.

Toplumsal bir kalkınmanın gerçekleşeceği beklentisiyle ve sarsıntılarla gergin geçen XIX. yüzyıl süresince geçmişin reddi, hukuk hayatını etkilemiştir. Bunun sonucu olarak karmaşık dünya birdenbire ortaya çıkmıştır.

Son birkaç kuşağın yarattığı hukuksal eserin gücü, var olma sebebi olan ve uğruna çaba sarf ettiği şeyi korumaya yetmeyecektir. Bu eser, kısır ve safsatalı bir gevezelik olarak kalacaktır.

İnsan haklarına ilişkin hiçbir yasa, mülkiyet veya dokunulmazlık ilkesi insanoğlunun yerleşimini daha iyi güvence altına almaya yeterli olamaz ve yerleşim yerlerini felaketten kurtaramaz.

Toplumsal hayatın gittikçe daha fazla var olan heybeti, bu yapının görevi ile belirlenmektedir. Bu görev, insanoğlunun özgürlük çemberini dünyanın sınırlarına kadar genişleterek, kişisel ocak ateşinin alevini, evrensel alevin boyutlarına getirmek için üfleyerek, insanın gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla dünya çapındaki ekonomiyi evrensel yerleşme ilkesi üzerine kurmaktır.

Ossip Mandelstam'ın Gulag'ta çekilen fotoğrafı, 1934.

Bunu anlamayanlar için gelecek, korkunç ve soğuktur. Fakat geleceğin iç sıcaklığı; rasyonalizmin, mülkiyetin ve idealizmin sıcaklığı, çağdaş hümanizm için bugünün ateşidir.

Geleceğin toplumsal yapısının temeli hümanist olmazsa, bu toplum, insanı, tıpkı Asur ve Babil'de olduğu gibi ezer.

Hümanizm değerlerinin tıpkı kullanımdan kaldırılmışçasına ve gizlenmişçesine azalması hiç de kötüye işaret değildir. Hümanist değerler ortadan kaybolmamış, saklanmıştır. Ancak bu değerler, tıpkı saklı tutulan altın gibi, çağdaş Avrupa'daki düşüncelerin dolaşımını sağlamaktadır. Ayrıca bunlar, düşüncelerin akımını da yönetmektedirler.

Bir altın gibi saklı tutulan ve bir birey olarak insanın toplum karşısındaki koruyucusu olan hümanizma er ya da geç ortaya çıkacaktır.

** Akmeist şiir okulunun kurucularından Yahudi asıllı Rus şair ve denemeci Osip Emilyevich Mandelstam, Stalin hakkında yazdığı "Stalin Epigram" isimli eleştirel şiiri sebebiyle sürgüne gönderilmiş ve sürgünde hayatını kaybetmiştir. (1891-1938)*

Safe Harbor II İçin Verilen Süre Doldu

Gizlilik Kalkanı Anlaşmasının İçerisinde Neler Var?

Safe Harbor'da elde edilemeyen "yeterli korumanın" yerine geçecek olan Gizlilik Kalkanı ile sağlanıp sağlanamayacağı özellikle Avrupa'daki veri koruma uzmanlarınca soru işaretleriyle karşılanıyor. Önümüzdeki dönemde Gizlilik Kalkanı da yerine geçtiği Safe Harbor kadar tartışılacağı benziyor

Merve Gözüküçük

Latin Amerika için İleri İletişim Çalışmaları Merkezi'nde Wikileaks kurucusu Julian Assange bir video konferans verdi. 23 Haziran 2016. Kito, Ekvator.

Ekim ayında, ABD ve Avrupa Birliği arasındaki veri transferini düzenleyen Safe Harbor rejimi Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından verilen bir karar ile iptal edildi. Avrupalı vatandaşların verilerini Amerika Birleşik Devletleri'ne aktarılabilmeleri için hukuki zemin niteliği teşkil eden Safe Harbor Rejiminin iptal edilmesi, Avrupa'da faaliyet gösteren Amerikalı şirketleri tedirgin etti. İptal kararından sonra, Avrupa Birliği'nde kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatta yer alan hakların daha etkin bir şekilde kullanılması için danışma kurulu olarak çalışan Madde 29 Çalışma Grubu ("Çalışma Grubu"), yaptığı açıklamada, üye devlet ve kuruluşlarına, Amerika Birleşik Devletleri yetkilileri ile birlikte, temel haklara zarar vermeksizin veri transferinin gerçekleşmesini sağlayacak politik, hukuki ve teknik bir çözüm yolu bulma çağrısı yaptı.

Çalışma Grubu, Avrupa nezdinde güvensiz üçüncü ülke statüsünde olan ülkelere doğru veri transferinde kullanılan alternatif sözleşme mekanizmalarında kullanılan Standart Sözleşme Maddeleri ve Bağlayıcı Şirket Kuralları (sırasıyla "Standart Contractual Clause" ve "Binding Coprate Rule") gibi sözleşmelerin veri transferi için kullanılabilir olduğunu, ancak bu sözleşmeler kapsamındaki transferlerde de veri koruma otoritelerinin süreçlere ilişkin inceleme hakkının devam ettiğini belirtti. Açıklamada, Ocak 2016 sonuna kadar bir çözümde uzlaşılamaması halinde, Amerikalı şirketlerin faaliyetlerine ilişkin değerlendirmenin Avrupa Birliği üye devletlerindeki Veri Koruma Otoriteleri'nin düzenleme ve kararlarına bırakılacağı söyleniyordu.

> Gizlilik Kalkanı temel olarak Safe Harbor kararıyla paralel şekilde, sertifikasyon ve gizlilik prensiplerine uyum yaklaşımlarını öngörmektedir. Anlaşma, üçüncü taraflarla veri paylaşımına katı kısıtlamalar getirmektedir. Katılan şirketlerin anlaşmayla uyumlu bir gizlilik politikası geliştirmesi gerekmektedir

ABD-AB Gizlilik Kalkanı Sözleşmesi

Safe Harbor Anlaşmasının iptal edilmesi sonrasında, Çalışma Grubunun çağrısı uyarınca 15 Ekim'de Başkan Yardımcısı

Ansip ile Komisyon Üyeleri Oettinger ve Jourová, kararın açık ve standart şekilde yorumlanmasını ve veri aktarma için kullanabilecekleri araçlar konusunda daha fazla netlik talep eden iş ve sanayi temsilcileriyle bir araya geldi. 6 Kasım'da Komisyon, karar uyarınca yeni bir çerçeve uygulamaya konulana kadar transatlantik veri aktarımı imkânlarına ilişkin şirketler için bir rehber yayımladı. 2 Aralık'ta ise Komisyon Üyeleri Heyeti müzakerelerdeki ilerlemeyi görüştü. Komisyon Üyesi Jourová'ya ABD ile müzakereleri yenilenmiş ve güvenli bir çerçevede yürütme yetkisi verilmiştir. Bu doğrultuda Avrupa Komisyonu ve Amerika Ticaret Bakanlığı arasında görüşmeler düzenlenmiştir.

Avrupa Komisyonu, Adalet ve Tüketici Haklarından Sorumlu Komisyon Üyesi Vera Jourova ile Amerikan Ticaret Bakanı Penny Pritzker arasında siyasi bir anlaşmaya varıldığını 2 Şubat'ta yayınladığı basın açıklaması ile duyurdu. Çerçevesi çizilen Gizlilik Kalkanı'nın (Privacy Shield) üç ay içerisinde resmi bir taslağının oluşturulması öngörüldü. Safe Harbor yerine geçerek, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki transatlantik veri aktarımını düzenleyecek olan bu anlaşma, daha önce Safe Harbor'a tabi olan birçok şirket için büyük önem arz etmekteydi. Öncelikle Gizlilik Kalkanı'nın taslağı kamuoyu ile paylaşılmamış, söz konusu anlaşmanın bazı detayları yüksek önem seviyesinde basına açıklanmıştı. Bu gizlilik başta Çalışma Grubu olmak üzere konu ile ilgili gerek sektördeki paydaşlar tarafından gerekse bu konuda çalışan uzmanlarca eşleştirilmişti.

29 Şubat'ta ise beklenen detaylar Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan bir açıklamayla birlikte yayımlandı. Yayınlanan belgelerle birlikte anlaşmaya dair detaylar daha net biçimde ortaya konulmuş oldu ancak "kalkanın" içerik ve niteliğine ilişkin yeni tartışmalar başladı. Amerikan şirketlerinin Avrupa Birliği'nden veri transferini düzenleyecek ve izleyecek mekanizmalara ilişkin bilgiler de yayınlanan belgenin içerikleri arasında bulunuyor. Gizlilik Kalkanı'nın uygulanması için öncelikle üye devletlerin ve Çalışma Grubunun görüşlerini bildirmesi ve akabinde Komisyon'un "yeterlilik kararını" kabul etmesi gerekmekteydi. Söz konusu yeterlilik kararının taslağı ise 29 Şubat'ta yayımlanan dokümanlar arasında yer almaktadır.

Gizlilik Kalkanı Neleri Koruyor?

Gizlilik Kalkanı temel olarak Safe Harbor kararı ile paralel şekilde, sertifikasyon ve gizlilik prensiplerine uyum yaklaşımlarını öngörmektedir. Anlaşma, üçüncü taraflarla veri paylaşımına katı kısıtlamalar getirmektedir. Katılan şirketlerin anlaşmayla uyumlu bir gizlilik politikası geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca verilerinin Amerikan şirketleri tarafından kötüye kullanıldığını savunan Avrupa Birliği vatandaşlarına yasal başvuru yolları için genişletilmiş haklar tesis edilmiştir. Şirketlerden ise anlaşmaya uyduklarını göstermeleri için yıllık sertifika süreçlerinden geçmeleri beklenmektedir. Avrupalı ve Amerikan yetkililerinin, anlaşmanın uygulamasını değerlendirmek amacıyla her yıl bir kez bir araya gelmeleri öngörülmüştür. İlk toplantının Haziran 2017'de düzenlenmesi beklenmektedir.

Avrupa Komisyonu, anlaşmaya ilişkin bir yeterlilik kararı yayınlayarak anlaşmaya rızası olduğunu gösterdi. Avrupa Birliği, mart ayı içerisinde ayrı bir belge yayınlamış ve ABD'ye yerel gizlilik koruma araçlarını geliştirmesi için çağrıda bulunmuştu. Gizlilik Kalkanı Anlaşması hayata geçirilmeden önce ulusal veri koruma kurumları ve AB üye devletlerinden temsilciler bir araya gelecek ve son bir görüşme daha gerçekleştirecek.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yolu, Amerikan şirketleri, müşterilerinin şikayetlerini ücretsiz olarak iletebilmeleri için bağımsız bir uyuşmazlık çözüm organını göstermek zorundadır. Seçilen uyuşmazlık çözüm mercii şirketin internet sitesinde yayınlanmalı ve söz konusu mekanizmanın işlevselliği ve uygunluğu Ticaret Bakanlığınca denetlenmelidir

ABD Ticaret Bakanı Pritzker ise, açıklamasında; Güvenlik Kalkanı Anlaşmasının Atlantik'in iki yakasındaki işletmeler için önemli bir başarı olduğunu, binlerce Avrupalı ve Amerikalı işletme ile milyonlarca kişinin anlaşma sayesinde çevrimiçi hizmetlere erişiminin sağlanacağını ve bunun dijital ekonominin büyümesine yardımcı olacağını belirtmiştir.

Bireylerin kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin şikayetlerini iletebilecekleri merciler ve başvuru yolları bu anlaşma ile çizilmiştir. Bireyler,

- Doğrudan ilgili şirkete başvurabilir, başvuru şirket tarafından 45 gün içerisinde cevaplanmalıdır,
- Yerel veri koruma otoritesine başvurabilir. Başvuruyu alan veri koruma otoritesi, şikayeti Ticaret Bakanlığına ya da Ticaret Bakanlığının çözüm için uygun olmaması halinde Federal Ticaret Komisyonuna iletir. Söz konusu başvuru 90 gün içerisinde cevaplanmalıdır.
- Alternatif uyuşmazlık çözüm yolu, Amerikan şirketleri, müşterilerinin şikayetlerini ücretsiz olarak iletebilmeleri için bağımsız bir uyuşmazlık çözüm organını göstermek zorundadır. Seçilen uyuşmazlık çözüm mercii şirketin internet sitesinde yayınlanmalı ve söz konusu mekanizmanın işlevselliği ve uygunluğu Ticaret Bakanlığınca denetlenmelidir.
- Tahkim Mekanizmasına başvurabilir, bu süreç birey ve şikayete konu şirket arasında gerçekleşmektedir.

Bununla beraber Amerika Ticaret Bakanlığı şirketlerin veri korumaya ilişkin bağlayıcı nitelikte olan taahhütlerini denetleyebilecektir. Bunlara ek olarak, şirketler ellerindeki insan kaynakları verilerinin Avrupa dışına aktarılması sırasında Avrupa Birliği Veri Koruma Otoritelerinin kararlarına uymakla yükümlü olacaktır.

Çalışma Grubu Açıklaması

Yürürlüğe girecek Gizlilik Kalkanı'na ilişkin olarak veri koruma dünyası uzmanları bazı endişeler taşımaktadır. Safe Harbor'un geçersiz kılınıp Gizlilik Kalkanı'nın onun yerine geçecek nitelikte bir anlaşma olması, kişisel verilerin AB düzenlemeleri kapsamında transfer edilen bölgede istenilen şekilde korunduğu anlamına gelmemektedir.

13 Nisan 2016 tarihinde AB Veri Koruma Direktifi kapsamında kurulan ve bağımsız olarak faaliyet gösteren 29. Madde Çalışma Grubu, Gizlilik Kalkanı hakkında bir açıklamada bulunmuştur. Çalışma Grubu'nun görüşleri bağlayıcı olmamasına rağmen kurum ve kuruluşlar tarafından etkin bir şekilde dikkate alınmaktadır. Çalışma Grubu, Safe Harbor'la kıyaslandığı takdirde, Gizlilik Kalkanı'nı ile yapılan değişikliklerde önemli derecede iyileştirmeler olduğunu belirtmiştir. Özellikle, Gizlilik Kalkanı'nda önemli terimlere yer verilmesi, zorunlu iç ve dış uyumluluk denetimlerinin getirilmesi yapılan olumlu adımlar arasında sayılmaktadır.

Çalışma Grubu verilerin ticari amaçla kullanımlarına ilişkin ve kamu otoritelerinin ABD'ye transfer edilen verilere erişimi hakkında hala büyük endişe duymaktadır. Gizlilik Kalkanı ile getirilen yeniliklerin uygulamada yeterli korumayı sağlayamayacağını düşünmektedir

Ancak bunların yanı sıra, Çalışma Grubu verilerin ticari amaçla kullanımlarına ilişkin ve kamu otoritelerinin ABD'ye transfer edilen verilere erişimi hakkında hala büyük endişe duymaktadır. Gizlilik Kalkanı ile getirilen yeniliklerin uygulamada yeterli korumayı sağlayamayacağını düşünmektedir. Ayrıca, birçok belgeden oluşan Gizlilik Kalkanı'nın yeteri kadar açık olmadığı ve ekleri ile birlikte değerlendirildiğinde tutarsızlıklara mahal verdiği anlaşılmaktadır.

Belirtilenler doğrultusunda, Çalışma Grubu Genel Veri Koruma Regülasyonu yürürlüğe girdikten sonra terminoloji açısından ve yürürlükte olan kurallar bakımından birlik sağlanması adına Gizlilik Kalkanı'nın yeniden değerlendirilmesi ve ele alınması gerektiğine değinmiştir. Çalışma Grubu AB'de yürürlükte olan veri koruma mevzuatlarında yer alan genel ilkelerin Gizlilik Kalkanı'nda aynı doğrultuda ele alınmadığını ve bu sebeple verilerin işlenmesinin amaçla sınırlanması, ölçülülük ilkesi doğrultusunda verilerin sadece gerekli olduğu süre boyunca saklanması gibi hususlarda etkin korumayı sağlayamadığı belirtilmiştir. Ayrıca, ABD'deki otoritelerin fark gözetmeden büyük miktarda veri işlenmesinin engellenmesi hakkında gerekli detaylı bilgiyi temin etmedikleri için Gizlilik Kalkanı ile istenilen korumayı sağlayamaması üzerinde durulmuştur.

Yukarıda belirtilenler ışığında, Çalışma Grubu Safe Harbor kararına nazaran Gizlilik Kalkanı ile yapılan iyileştirmelerin fakında olduğunun altını çizmiş ancak AB'de yer alan ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması ve eşdeğer korumanın sağlanması için Gizlilik Kalkanı'nın yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir.

Gizlilik Kalkanı'nın Veri Aktarımına İlişkin Olarak ABD Üzerindeki Etkileri

Avrupa Birliği'nin veri koruma ve gizlilik prensiplerine ilişkin duyduğu en büyük endişe, Edward Snowden'ın açıklamalarında da yer aldığı üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nin ölçüsüz ve sınırsız olarak AB vatandaşlarının verilerine erişim sağlamasıydı. Fakat Gizlilik Kalkanı ile Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa'ya ilk kez yazılı güvence vererek kamu kurumlarının kanunun veya milli güvenliğin gerektirdiği hallerde erişiminin ancak belirli sınırlamalara, korumalara ve çeşitli mekanizmalara tabi olarak gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Söz konusu istisnaların sadece gerekli olduğu halde ve ölçülü bir şekilde kullanılacağı belirtilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, yeni anlaşma çerçevesinde kendisine aktarılan kişisel verilere yönelik ayırt edici olmayan bir gözetimin yapılmayacağını taahhüt etmiştir. Ayrıca, Anlaşmanın uygun bir şekilde yürütüldüğünün denetlenmesi için yıllık olarak ortak bir değerlendirme yapılması öngörülmüştür.

Söz konusu ortak değerlendirme Avrupa Komisyonu ve Amerika Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülecek ve değerlendirmeye ABD ile Avrupa Veri Koruma Otoritelerinde milli istihbarat uzmanlarının katılımı sağlanacaktır.

Yeni anlaşma kapsamında verisinin mahremiyet ilkelerine aykırı şekilde kullanıldığını düşünen her bir vatandaşın başvurabileceği mekanizmalar oluşturulacaktır. Bu kapsamda yukarıda belirtilen mekanizmalara; şirketlerin şikâyetlere geri dönüş yapmaları için süre sınırlaması getirilmesi ve Avrupa Veri Koruma Otoritelerinin, şikâyetleri kamu denetçisi aracılığıyla Ticaret Bakanlığı'na veya Federal Ticaret Komisyonu'na yönlendirebilmeleri örnek olarak verilebilir. Buna ek olarak, ücretsiz alternatif çözüm yolları sağlanacak ve milli istihbarat otoritelerince gerçekleşebilecek erişimlere yapılan şikâyetler için bir şikâyet mercii oluşturulacaktır.

Uygulamada Safe Harbor'da elde edilemeyen "yeterli korumanın" yerine geçecek olan Gizlilik Kalkanı ile sağlanıp sağlanamayacağı özellikle Avrupa'daki veri koruma uzmanlarınca soru işaretleriyle karşılanıyor. Önümüzdeki dönemde Gizlilik Kalkanı da yerine geçtiği Safe Harbor kadar tartışılacağı benziyor.

PayPal Olayı Uzantısında Elektronik Para Sektörüne Bakış

PayPal olayı uzantısında (...) dijital para ve ödeme sistemleri sektörüne, yani dünya "nakitsiz hayata" doğru giderken, ülkemizdeki duruma bakacağız

Füsun Sarp Nebil

Dünyanın çeşitli ülkelerini dolaşan iki kişi 2011 yılında farklı dillerde sosyal medya hesabı açarak Paypal ile bağış kabul etti.

Geçtiğimiz günlerde Türk müşterilerine gönderdiği "PayPal olarak Türkiye'deki faaliyetlerimizi durdurduğumuzu üzülerek bildirmekteyiz"[1] şeklinde başlayan ve 6 Haziran itibariyle Türkiye'ye yönelik ödeme/tahsilat işlemlerin durdurulacağını belirten PayPal, pazarda bir dalgalanma yarattı.

Açıklamanın detaysız oluşu, sadece Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) lisans vermeyi reddettiğini bildirmesi, PayPal kullananlarda BDDK'ya yönelik kızgınlık yaratırken, kullanmayanların bazılarında ise "devlet yine bir şeyleri engellemiş" izlenimi oluşturdu. Bu nedenle de çeşitli yorumlar başladı. Bunların en komiği, olayın Bankalar Arası Kredi Kart Merkezi (BKM) tarafından Eylül 2015'de duyurulan "Troy" isimli kredi kartına bağlanmasıydı.

Neden komik diyoruz? Çünkü Troy ile PayPal, elma ile armut kıyaslamasına benziyor. Biri MasterCard ve Visa'ya alternatif olmak için yaratılmış ulusal bir kredi kart altyapısı[2], diğeri ise kredi vermeyen sadece sizin önceden yaptığınız ödemeyi harcamanıza izin veren "ön ödemeli para transfer altyapısı". Ülkemiz son yıllarda o kadar "komplo teorisi" dünyasına gömüldü ki, her şeyde asıl nedeni aramak yerine bir komploya bağlamak kolaycılığı yaygınlaştı.

Bu yazımızda, PayPal olayı uzantısında, kabulünden bir yıl sonra yürürlüğe girmek üzere 20.6.2013 kabul tarihli 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Kanunu ile ülkemizde düzenlenen ve yeni oluşmakta olan dijital para ve ödeme sistemleri sektörüne, yani dünya "nakitsiz hayata" doğru giderken, ülkemizdeki duruma bakacağız.

Nakitsiz Dünyaya Doğru

Dünya 300 yıldır kağıt para kullanıyor. Mastercard tarafından yeni yapılan bir araştırmaya göre de dünyadaki parasal işlemlerin yüzde 85'i hala nakit işlemlermiş[3]. Ama hükümetler kendilerince haklı nedenlerle nakitsiz hayata doğru yönelmiş durumda.

"Nakitsiz Hayat" dediğimiz örneğin, ödemelerin nakit para kullanmadan, dijital bir ödeme sistemi ile yapılmasıdır. Aslında plastik para denilen kredi kartlarının hayatımıza girdiği 1950'lerin sonlarından itibaren kısmen nakitsiz hayat yaşadığımız söylenebilir. Ödemelerimizin bir kısmını kredi kartları ile yapsak da araştırmanın da işaret ettiği gibi nakit hala baş çözüm. Buna karşılık "Nakitsiz Hayat" ise kimsenin ortalıkta kağıt-nakit para görmeden, tüm ödemelerin dijital yapılması, ATM'lerin yok olması anlamına geliyor.

"Nakitsiz Hayat", internetin ve sonrasında mobil şebekelerin hayatımıza getirdiği bir kavram. İnternetin hemen hemen ilk günlerinde yani 1990'ların ikinci yarısında ortaya çıkan PayPal ve benzeri dijital ödeme yöntemleri "Nakitsiz Hayat"ın ilk adımları oldu. Bugün dünyada 150 kadar dijital ödeme çeşidi var. Oysa internet öncesinde, sadece 3-4'dü; nakit, çek, senet ve kredi kart ile belki barter sayılabilirdi. Bugün bitcoin, sanal pos, paypal benzeri sistemler, temassız ödeme, dijital cüzdan, İstanbul Kart gibi pek çok ödeme çeşidi var ve yenileri de geliyor.

"Nakitsiz Hayat" devletler tarafından "kayıt dışını azalttığı", "maliyet tasarrufu yaptığı", para akışının takibinde kolaylık sağladığı gibi nedenlerle çok isteniyor ve destekleniyor.

Başka deyişle, hükümetler açısından, vergi ve diğer resmi ödemelerin daha rahat kayıt altına alınabildiği, devamlı kağıt-mürekkep vs yani para basma maliyeti olmayan -bankalar açısından da bakıldığında şubelerde eleman ve ATM tasarruf yapabilecekleri- ve terör ya da diğer illegal örgütlerin para akışını kontrol edebilecekleri, kara para aklama işlemlerini engelleyebilecekleri bir yapılanma bu "Nakitsiz Hayat".

"Nakitsiz Hayat"ın karşıtları da var. Öncelikle "kişisel gizlilik" talebinde bulunan karşıtlar, ödemelerinin hepsinin kayıt altında olmasından rahatsızlık duyuyorlar. Daha önemli bir endişe ise, "digital divide". Özellikle yaşlı ve parasal durumu zayıf insanların teknolojik ödemelere adapte olmalarının zor olacağı düşünülüyor, yine de uygulama Baltık ülkelerinde başladı bile.

PayPal Nedir ve Kim Kullanıyor?

PayPal bir çeşit ön ödemeli sistem. Bunu faturasız GSM hatlarına benzetebiliriz. Siz ya da bir başkası önce ödeme yapıyor. Sonra ödeme yapılan miktarı bu sistemin geçerli olduğu yerlerde kullanabiliyorsunuz.

PayPal'ı tasarlayan ve 1998 yılında kuran kişiler, bir fon yöneticisi olan Peter Thiel ile Ukrayna uyruklu bir mühendis olan Max Levchin idi. Amaçları ise, internetin ortaya koyduğu "No-Collar" iş kültürüne destek olmak şeklindeydi. No-Collar[4] eğitimi ya da becerisi yüksek ama işi olmayan çalışanlara verilen isim. Bir nevi freelancer. PayPal da, dünyanın her tarafındaki no-collar türü insanlarla, küçük firmaların birbirlerine ödeme yapmasına olanak verecek bir sistem olarak kuruldu. Amacı para transferlerini kolaylaştırmaktı.

Kurulduktan üç yıl sonra 2002'de eBay tarafından satın alındı. e-Bay eski CEO'su Meg Whitman (şimdi HP CEO'su), PayPal'ın hayatını üç döneme ayırıyor. İlk kurulduğu yıllarda ABD'deki e-Bay kullanıcıları hedeflenmiş, sonra ABD dışındaki e-Bay kullanıcılarına yönelinmiş. Son dönemde ise e-Bay dışına hizmet ağırlık kazanmış ve hatta 2015'de de PayPal ayrı bir şirket olarak yapılanmış.[5]

PayPal ülkemizde, yurtdışına iş yapan webmaster, grafik tasarımcı, kod yazanlar (yazılımcı), sunucu hizmeti gibi hizmet verenler ve online bahis-kumar oynayanlar tarafından kullanılıyor. Bunlar PayPal üzerinden ödeme alıyor ya da kredi kartı ile PayPal'a ödeme yapıyor. Sonra bu paraları başka işlerde kullanabiliyorlar. Ya da PayPal çıkmadan önce Türkiye'de anlaşmalı olduğu TEB üzerinden çekebiliyorlardı (asıl anlaşma Bank Paribas üzerinden).

PayPal Neden Çıktı?

Ülkemizde dijital para ve ödeme sistemleri düzenlemesi diğer ülkelere nazaran gecikmeli geldi. Bu da "No-Collar"[4] türü insanların ve bahis-kumar oynayanların PayPal'ı yüksek düzeyde kullanmalarının devamıydı.

Ancak aşağıda anlatacağımız 6493 sayılı Kanun bazı şartlar ileri sürüyor. PayPal açıklamasında BDDK'dan lisans alamadığını öne sürdü. BDDK da şartların yerine gelmediğini ve hatta alternatif çözüme de yanaşmadıklarını belirtiyor.

Oysa PayPal kendi ülkesi ABD'de dört ayrı düzenlemeye tabi[5]. Bunlar;

- Regulation E (finans endüstrisinde tüketiciyi korumaya yönelik düzenleme)
- USA Patriot Act (Vatanseverlik Kanunu)
- Truth in Lending Act (TILA) (Regulation Z - faturalamada hata, sorunların çözümü ve kart sahibinin ödemelerindeki sorumluluğunun sınırları)
- Electronic Fund Transfer (EFTA)

Diğer ülkelerde de "sunucuyu içeride bulundurma" gibi koşullara uyum göstermiş. Hatta Lüksemburg'da banka satın almış. AB, Rusya, Hindistan, Japonya ve diğerlerinde kendisine gösterilen koşullara uymuş. Yani PayPal'ın girmek istediği pazarlarda sunucu sorunu yok.

Dijital Oyun sektöründen bir uzman PayPal'ın çıkışını şöyle yorumladı; "İlk dönemde PayPal üzerinden tahsil edilen paralar ancak bankada hesap açamayacak insanlar için iyi bir seçenekti. Ama buradan tahsil edilen paraların, ancak eBay gibi ortamlarda bir şey satın almakta kullanımı sorunu vardı. Nakit tahsil edemiyordunuz. Türkiye'ye geldikten sonra ise, kredi kartların yaygınlığı ve taksit kolaylığı nedenleriyle PayPal kendi istediği pazar hacmi oluşturamayacağını gördü. Doğrusu lisansı bahane etmeleri, dünya nezdinde de 'başarısızlık' fikrini örtecek bir argüman oldu".

PayPal'ın hoşlanmadığı uygulamaları, sunucularını Türkiye'ye getirmek, dolayısıyla vergi ödemek, koruma hesabı, yurtdışı bahis sitelerine ulaşımı engellemek, terör finansmanı konusu diye yorumlayabiliriz (bu sonuncusu Türkiye'de BNP Parisbas üzerinden tahsilatı sağlayan TEB tarafından hoşlanılmayan bir özellik olarak yorumlanıyor).

6493 Sayılı Kanun ve Türkiye'deki Elektronik Para ve Ödeme Sistemleri Sektörü

Dünya hükümetleri, 2010'lardan itibaren, dijital yani bu yeni ödeme sistemlerini düzenleyen kanunlar çıkarmaya başladılar. ABD daha önce düzenlemişti. AB, Hindistan, Rusya, Japonya buna dair kanunları çıkardılar. Türkiye'de 6493 sayılı Kanun 2013'de kabul edilse de, uygulama ancak 2015 itibariyle başladı. Bu süreci "gecikmeli" şeklinde yorumlayabiliriz. Çünkü günümüzde, teknolojiler üç ay sonra eskiyor, değişiyor, güncelleniyor. Fırsatlar kaçıyor.

İnternetin gelişmesi ile birlikte, ülkemizde de bir takım para ve ödeme kurumları oluşmaya başlamıştı. Örneğin, bir ara her yerde önümüze çıkan "Fatura tahsilat ofisleri"ni hatırlayın. Onun dışında bugün lisans alan firmalar arasında, zamanında banka hesapları olmayan Kapalıçarşı'da Afrikalı öğrencilere ya da Türki Cumhuriyetlerinden gelen yardımcı kadınlara yönelik para transferi işlemi yapanlar ya da avukatların tanıtım kartı olarak başlayıp, sonrasında dava harçlarını ödemeyi de dahil eden elektronik para cinsleri bulunuyordu.

Doğru dürüst yapılırsa düzenlemenin amacı tüketiciyi korumak, pazarı oluşturmaktır. Düzenleme öncesinde ülkemizde PayPal dahil pek çok yeni ödeme sistemi (temassız ödeme, İs-

tanbul Kart vs) kullanılmaktaydı. Ancak tüketiciyi ve 2000'lerden itibaren oluşmakta olan pazarı korumak anlamında bir düzenleme yoktu.

Bu nedenle 6493 sayılı Kanun, dünya nakitsiz hayata doğru doludizgin yönelmişken önemli bir düzenleme olarak yerini aldı. İki çeşit kuruluş bu düzenlemeye tabi, "Elektronik Para" ve "Elektronik Ödeme".

6493'ün Önemli Kriterleri

6493 sayılı Kanun'da yer alan ve bizim dikkatimizi çeken kavramlar "bu tür firmaları kuracak kişilerin kimliği", "kişisel verilerin korunması", "koruma hesabı", "para akışının kontrolü". Öncelikle lisans alacak firmaların ortaklarının geçmişine bakılıyor. Bu kişilerin kara para aklama, hırsızlık ve benzeri suçlarla ilişkisinin olmaması gerekiyor.

Kişisel verileri koruma kanunu yeni çıkarıldı biliyorsunuz. "PayPal'ın kaçmasına neden oldu" iddiasına söz konusu "sunucuların Türkiye içinde olması" olayı bununla ilgili. Ama BDDK'nın kurallarına bakarsanız, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu çıkarılmadan önce de Türk vatandaşlarına yönelik olarak bankaların ve finans kurumlarının sunucularını dışarıda konumlandırmalarını yasaklamıştı. Aynı kural, üyesi olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği'nde ve Paypal'ın kendi ülkesi ABD'de ya da Japonya'da, Hindistan'da, Rusya'da da var.

Sunucuların Türkiye sınırları içinde olması bir yandan vatandaşların kişisel verileri açısından önemli ama "vergi" oluşumunu ve "para akışını" takip açısından da önemli. Fransa son bomba patlaması sonrasında "PayPal üzerinden terör örgütlerine para akışı şeklinde" bir olayla karşılaştı. Ülkemizde TEB'in sahibi olan Bank Paribas, PayPal ödemelerini yönlendiren banka olarak sıkıntı yaşadığı biliniyor.

Dolayısıyla PKK, IŞID ve benzeri terör örgütlerinin bolca bulunduğu bir coğrafyada para akışının takibi önemli bir kriter.

Ayrıca bu çok uluslu firmaların en önemli özelliklerinden birisi "vergi ödemekten kaçmak". Kendi ülkelerinde bile vergi ödemiyor olduklarını hatırlatalım. Ülkemizde de, bu firmalar genellikle kârlarını aracı ülkeye -genellikle vergilerin düşük olduğu ya da olmadığı ülke- transfer edecek faturalama sistemleri ile vergiden kaçınıyorlar. Hükümet örneğin bir rasyo yoluyla bunu düzenleyemez mi?

Diğer yandan kanundaki "koruma hesabı" önemli bir kriter. Lisans alan firmalardan birisinden örnek verelim; İstanbul Kart'a diyelim ki 50 TL ödediniz ve ilk gün 5 TL kullandınız. Kart içinde kalan 45 TL gece "koruma hesabı"na yatırılıyor. Böylece tüketicinin parası koruma altına alınıyor. Bu hesap, farklı sektörden örneklersek, geçtiğimiz günlerde üyelerinin yıllık aidatlarını aldıktan sonra kapılarını kapatan fitness merkezi gibi bir olayın önüne geçiyor.

Ayrıca elektronik para firmalarının asıl işini yapması yani ödeme fonksiyonuna odaklanması da diğer bir bileşen. Yani paradan para kazanmasının önüne geçiliyor.

Bu arada "ödeme kuruluşları" tanımının yapılması da, mağduriyetlerin önüne geçecek bir durum. Yukarıda da bahsettik, önceki yıllarda "fatura tahsilat" hizmeti veren firmalar türemişti. Bunlar örneğin Türk Telekom ve/veya İSKİ ya da Elektrik firmaları vs ile anlaşma imzalıyor ve tahsil ettikleri fatura üzerinden belli bir komisyon alıyorlardı. Ancak zaman içinde bunların bazılarının paraları vatandaştan aldıkları halde ödemeleri yapmadıkları görüldü. Şimdi bunun önüne geçmek için BDDK'dan lisanslı bir sisteme geçildi.

Bu noktada elektronik ödeme sistemleri ve para konusunda olabilecekleri daha iyi anlamak için; dünya çapındaki PayPal şikayetlerine dair bir kaç not hatırlatalım[6];

- Bazıları PayPal'ın paraları uzun tuttuğunu iddia ediyor (Ekşi Sözlük'te 3 hafta şikayeti var). Bu konuda 2011'de küçük üreticiler paralarının 90 gün tutulmasını mahkemeye taşımışlar.
- Wikileaks ve VPN firmalarının ödemelerini engellemişti. O anda hesapta bulunan paraları da vermediği iddiaları var.
- Teröristlerin para aktarımını kolaylaştırdığı iddiaları.
- İsrail karşıtı BDS France hesabını kapatması ve parasına el koyması.

Yeni Palazlanmaya Başlayan Elektronik Para ve Ödeme Sektörü

Başta yazdık, ülkemizde elektronik para ve ödeme düzenlemesi gecikmeli olarak -birçok ülke 2010'da çıkarmıştı bile- geldi. Ama uygulanması önemli. Çünkü yeni palazlanmaya çalışan bir sektörü rahatlatıyor. Rekabet kurallarını belirliyor.

Tüketici için zaman zaman önemli bir araç olan bu konuda koruma ve bazen de bankalara karşı avantaj getiriyor. Ülkemizde bankaların aldıkları ücretlerin ve faizlerin yüksekliği ne kadar şikayet konusu oluyor hepimiz biliyoruz. Bu yeni sektör, bu anlamda da bir dengeleyici durumunda.

Dünya "Nakitsiz Hayat" olayına yaklaşırken, ülkemiz oyunun dışında kalmıyor. Yani en önemli konu bu; "Para" ve "Ödeme" gibi bugünün hayat düzeninde önemli olan finansal konularda yerli çözümlerin gelişmesi lazım. Bunun da olduğunu görüyoruz.

Sırası gelmişken BKM'nin çıkarmış olduğu "TROY" kredi kartının önemini de hatırlatalım. Bu kartın kullanımının artması, MasterCard ve Visa kartlarımız üzerinden yurtdışına ödediğimiz milyarlarca TL'lik komisyonun azalması anlamına gelecektir.

Bu yazımızda Dijital Para olan Bitcoin'e hiç değinmedik. Çünkü o konu başlıbaşına bir alan. Olayın siyasi/finansal yönü bir tarafa, altyapısında kullanılan BlockChain denilen teknoloji, yavaş yavaş bankacılık sektörünü değiştiriyor. Bu kadar yazmış olalım.

1. https://www.paypal.com/tr/webapps/mpp/home target=_blank>Türkiye'deki Müşterilerimiz İçin Önemli Bilgilendirme
2. http://bkm.com.tr/en/urunler-ve-hizmetler/troy/ target=_blank>BKM / Troy
3. http://www.mastercardadvisors.com/_assets/pdf/MasterCardAdvisors-CashlessSociety.pdf target=_blank>Measuring progress toward a cashless society
4. http://bas.sagepub.com/content/22/1/53.extract target=_blank>No-Collar Workers
5. Wikipedia: PayPal
6. http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=53231 target=_blank>PayPal Yurtdışında Ne Yapıyor? ABD'de Nasıl Başladı? AB, Rusya ve Diğer Ülkelerdeki Lisansları

Pozitivizmin Kaynağı Olarak Tabii Hukuk

Hurafeden kurtulmanın yolu, (...) "hukuk nedir?" sorusuna cevap ararken irade kavramının temel öneminin farkına varmaktır

Cemal Bâli Akal

Bir tabii hukuk hurafesi olarak pozitivizmin ne olduğuna tabii hukukun içinden bakalım. İki tabii hukukçunun farklı tabii hukuk tanımları üzerinden yürüyeceğim. Bunlardan biri Modern Tabii Hukuk Kuramının Oluşumu'nun yazarı Michel Villey'nin tanımı, diğeri de Tabii Hukuk ve Tarih'in yazarı Leo Strauss'un tanımı.

Villey klasik tabii hukuk tanımını Aristoteles ve izleyicisi Tommaso d'Aquino ile sınırlar. Yalnızca bu iki düşünürün birbirlerine eklenen tabii hukuk görüşlerini gerçek bir tabii hukuk kuramı sayar. Aristoteles ve Tommaso d'Aquino hukuki bilimi "kozmik tabiat" üzerine inşa etmişlerdir. Buna göre, hukukçu hukuku tabii sosyal bütüne verilmiş bir düzeni inceleyerek keşfedebilecektir.[1] Düzen demek amaç ve bu amaç ardında düzeni kuran yaratıcı irade demektir. Düzen keşfedilebilir olduğuna göre, sonsuzca olmasa bile, insan aklı bu kuruluşun amacını da kavrayabilir. Düzenin akılla kavranabilecek bir amaca yönelerek kurulması bir başka düzenin ya da düzensizliğin olamayacağının da düşünülmesidir. Aksi halde zaten ortada akılla kavranabilecek bir şey kalmaz. Tabii hukuk kuramına yaklaşan çeşitli düşünürleri ihmal etmese de, Villey'e göre kuramın gerçek sınırlarını Aristoteles ve Tommaso d'Aquino çizdikleri için, bu çerçeve dışındaki her kuram gerçek tabii hukuktan uzaklaşma çabasının ya da hatasının ürünüdür. Villey'nin tanımında, modern tabii hukuk bu eleştiriden payını alacaktır.

Düzenin akılla kavranabilecek bir amaca yönelerek kurulması bir başka düzenin ya da düzensizliğin olamayacağının da düşünülmesidir. Aksi halde zaten ortada akılla kavranabilecek bir şey kalmaz

Strauss her tabii hukuk kuramını "insanın adaletin temellerine erişebileceği" savına dayandırırken Villey'nin tanımını tekrarlar ama onunki kadar radikal çizgiler çekmez ve klasik üç tip tabii hukuk kuramından söz eder: 1. Sokrates, Platon ve Stoacılar'ın kuramı, 2. Aristoteles'in kuramı, 3. Tommaso d'Aquino'nun kuramı. Bu kuramları, özellikle de Aristoteles'le Tommaso d'Aquino'nun kuramlarını Strauss'un nasıl ayırt ettiği üzerinde durmayacağım. Yalnızca, dar tanım karşısındaki geniş tanımın esnek sınırları içine modern tabii hukuk kuramını da aldığını ve Locke'u klasik tabii hukuk öğretisini sürdüren bir düşünür saydığını söyleyeceğim.[2] Bu iki farklı tanımın ortak özelliği, hiçbir tabii hukukçunun reddedemeyeceği gibi, bir ilk yasa yaratıcı iradenin kabulüdür.

İki tanım ve bunlara eklenen sair tabii hukukçu tanımlar Hart'ın ve Bobbio'nun geniş tabii hukuk tanımlarının içine girer: Hart pozitivizm konusundaki ilk tanımında "yasaların, kaynağını insanlarda bulan buyruklar olduğu"ndan[3] söz eder. Öyleyse, tabii hukuk görüşü "yasaların, kaynağını insanlarda bulmayan buyruklar olduğu"nu savunmalıdır. Bobbio ise pozitivizmle tabii hukuk arasındaki farkı hukukun 'yaratı' ve 'veri' diye algılanması arasındaki fark[4] olarak sunar. Yasa yaratı değil de veriyse, her şeyden önce, dünyaya ve insanlara "dışarıdan" verilmiştir.

Villey'yle Strauss'un tanımları da dâhil, bir tanımı tabii hukukçu yapan bu ortak başlangıca değindikten sonra, tanımı dar olduğu ölçüde sorunlu olan ama bir sorunu da bu nedenle anlaşılır kılan Villey'ye döneceğim. Ona göre, Aristoteles ve Tommaso d'Aquino bir kenarda tutulursa, tabii hukuk olduğu bile şüpheli modern tabii hukuk kuramı yanında, düşünce tarihinde adına rastlanılan tüm hukuk kuramcıları, ya düşünceleri çeşitli tutarsızlıklar içeren tabii hukukçulardır ya da düpedüz tabii hukuk karşıtlarıdır. Bu tabii hukuk karşıtlığının ya da Villey'e göre erken "pozitivizm"in, üstelik belirsizce değil, açıkça nerede ortaya çıktığını görmek için 4. yüzyıla, Augustinus düşüncesine bakmak yeterlidir. Augustinus "insanın tabii olarak adalete ulaşamayacağını" söylediğinde, tabii hukukun vazgeçilmez unsurları olan "düzeni, amacı ve bu amacı kavrama imkânı"nı reddettiğinden Villey'nin tabii hukuk tanımı dışında kalır. Augustinus'u izleyen

Tommaso d'Aquino'nun teoloji yazılarının İsa peygamber tarafından onaylanmasını gösteren tablo. Tablo'da Aristo ve Platon arasında tahta çıkarılmış Tommaso için yazılan Latince "BENE SCPSISTI DE ME, Thomma" sözleri "Sen Tommaso, benim hakkımda doğru yazdın" anlamına geliyor. Ressam: Benozzo Gozzoli.

ve rastgele adlarını andığım Fransiskenler, nominalistler, Duns Scotus, William of Ockham, Luther ve Calvin, reformist yöntemlerle reforma savaş açan Cizvitler, Salamanca Okulu'nun modern tabii hukukçuları, Vitoria ve hatta Locke, Jansenistler, bana kalırsa tüm Alman idealizmi... Villey'nin tabii hukukçu eleştirisinin hedefi olurlar. Aralarında birbirlerinin amansız siyasi ve düşünsel hasmı olanların da oluşturduğu listeyi sonsuzca uzatmak mümkün. Villey'nin bu aşırı dar tanımını makul bulmayanlar çıkacaktır. Ben de tabii hukuk görüşünü böyle sınırlandırmaz, kapıları modern tabii hukukçuları da oraya kabul etmek üzere, hâkim bir düşünceyi anlatmak için açardım. Ama Villey'nin görüşünü, temel bir sorunu ve yanlış anlamaları ifşa ettiği için çok işlevsel buluyorum. Tabii hukuk tanımına yakın olduğum Strauss düşüncesine göre daha işlevsel.

"Hukuk nedir?" sorusu kaynağa ilişkin bir soruysa, tabii hukukçu olan ve olmayan tanımlar bu başlangıca göre belirlenecekse, Villey'nin tabii hukuku sınırlayarak pozitivizm ya da prepozitivizm diye reddettiği görüşlerin kaynak konusunda farklı şey söyleyip söylemediklerine bakılmalı. Soru: Herhangi bir tabii düzeni ve amacını kavrama imkânını ortadan kaldırarak, "tanrısal pozitif yasa" diye adlandırılabilecek bir yasaya sonsuz itaat öneren aşırı mistik Augustinus'un ve izleyicilerinin görüşüyle Aristoteles-Tommaso d'Aquino çizgisindeki görüş

> Yasa yaratı değil de veriyse, her şeyden önce, dünyaya ve insanlara "dışarıdan" verilmiştir

arasında, yasa yaratıcı bir başlangıç iradesine gönderme yapma açısından ne fark vardır? Cevap: Hiç fark yoktur, kaynak aynı kaynaktır ve bu geniş bir tanımın tabii hukuku tabii hukuk yapan temel unsurudur. Ama Villey de, "düzen, amaç ve akıl"ı vazgeçilmez unsurlar sayıp, bunlara gönderme yapmayan bir tabii hukuk görüşünü tutarsız bularak tabii hukuk kalesinde onarılamaz bir gedik açmıştır.

Geniş bir tabii hukuk tanımı içine sokulabilecek inançlı Augustinus'un ve tüm izleyicilerinin temel iddiası, yasa yaratıcı iradenin değişmez bir tabii düzenle ve onun amacıyla sınırlanamayacağıydı. Aristotelesçi-Tommaso d'Aquinocu bir tabii düzen savı, Augustinus yandaşlarına göre, yaratıcı iradeyi kendi koyduğu yasalarla, kurduğu düzenle ve onun amacıyla sınırlayarak gerçek bir irade olmaktan çıkaran, belki de Aristotelesçi pagan bir inancın doruğu olan savdı. Yaratıcı irade, yaratıcı olduğuna göre, tabiata da, tüm yarattıklarına da, onlara verdiği buyruklara da, akla da önceldi. O pozitif buyruklara, her şeyden önce de On Emir'e, buyruk olarak kaldıkları için tartışmadan boyun eğilmeliydi. Ama yaratıcı iradenin kendi buyruklarına bağlı kaldığını sanmak haddini bilmezlikten başka şey olamazdı. Savı, Villey'nin Duns Scotus'u, Bastit'nin ise William of Ockham'ı anlatmak için verdikleri aynı örnekle açayım: Bu Fransiskenler, Tommaso d'Aquinocu geleneğin değişmez tabii yasa saydığı "öldürmeyeceksin, hırsızlık etmeyeceksin, zina yapmayacaksın" buyruklarını yorumlarken, bunlara kayıtsız şartsız uyulması gerektiğini, yine de onların asla zorunlu ve evrensel değerde olamayacaklarını söylemişlerdi. Çünkü bu, yaratıcı iradenin cinayeti, hırsızlığı, zinayı günah ya

da suç olmaktan çıkaran bir başka düzen kuramayacağını iddia etmek olurdu. Oysa hiçbir şeyle sınırlanamayacak yaratıcı irade bunu yapabilirdi ve Duns Scotus'un verdiği örneklerle yapmıştı da: Tanrı İsrailliler'in Mısır'ı terk ederken Mısırlılar'ın mallarını çalmalarını, bu hırsızlığa övgüye değer bir nitelik kazandırarak buyurmuştu. Hoşea'ya bir fahişeyle evlenme emri vermiş ve ona "böylece onu on beş şekel gümüş, bir Homer, bir letek arpa karşılığında satın aldım (Hoşea 2, 3)" dedirtmişti. Scotus'a ya da Ockham'a göre, ahlakın tamamı Tanrı'nın hikmetinden sual olmaz iradesine ya da tanrısal pozitif yasasına bağlanmıştı.[5] Örnekler tartışmaya açıktır, ama tartışılamayacak olan şudur: Yaratıcı iradenin sınırsızlığını savunan bu aşırı inançlı Fransiskenler ve aynı doğrultuda, Aristoteles-Tommaso d'Aquino çizgisi dışında düşünen tüm tabii hukukçular kritik bir sonuca varmışlardır. Kendiliğinden iyi ve kötü, doğru ve yanlış, değişmez bir Adalet anlayışı, Hakkaniyet fikri ve insan aklının bunlara ulaşma imkânı ortadan kalkmıştır. Yasa yaratıcı iradenin sınırsızlığı fikri, mutlak bir göreliliğe ve mutlaka iradeci bir göreliliğe –keyfilik de denebilir– yol açmıştır. Villey'nin, tabii hukukçulara Aristoteles-Tommaso d'Aquino çizgisini önerirken onları neye karşı uyardığı açıktır. Duns Scotus, ardından gelen William of Ockham ve benzeri Augustinus izleyicileri, gözü kara dindarlıkları ve Tanrı'ya atfettikleri sınırsız güçle, henüz 13 ve 14. yüzyıllarda tavizsizce iradeci bir pozitivizmin kusursuz temsilcileri olmuşlardır. İleride, ancak 19. yüzyılda üstelik çok farklı biçimde, önce tabii bilimleri sonra da sosyal bilimleri hedefleyerek adı konulan –ve kökleri en azından 4. yüzyıla uzanan bu Augustinusçuluk görmezden gelinerek suçlanan– "pozitivizm"den çok önce.

Kendiliğinden iyi ve kötü, doğru ve yanlış, değişmez bir Adalet anlayışı, Hakkaniyet fikri ve insan aklının bunlara ulaşma imkânı ortadan kalkmıştır

Sınırsız iradecilerin karşısında, "yarattığı yasayla sınırlanmış ılımlı irade"den yola çıkan Tommaso d'Aquino'nun yandaşı Villey, çok iyi kavradığı sorunu "bunların hiçbiri tabii hukukçu değil, hepsi 4. Yüzyıldan beri pozitivist" diyerek savmaya çalışacaktır. Ama ustalıklı yönteminin gerçeği gizlemeyi başaramadığı ortadadır. Sınırlı ya da sınırsız, aşkın bir yasa yaratıcı iradeye gönderme yapmak her tabii hukuk tanımının vazgeçilmez önceliğidir. Ve tabiatı ona atfedilen tüm anlamlarından yoksun bırakan Augustinus ve izleyicisi olan teologlar, yaratıcı sınırsız iradenin pozitif yasasına gönderme yaparken, tabii hukukçuların tümüyle karşıt saydıkları, öyle olmadığı için de "sahte bir pozitivizm"in kurucuları olmuşlardır. Villey eserinde bize şunu gösterir: Tabii hukukçuların pozitivizm diye adlandırdıkları siyasi tavır ve hukuki düşünce tabii hukuk içinde doğmuştur. Bu görüş modernitenin başlangıcında aşkın kaynağından uzaklaşarak dünyevi bir kaynağa yaklaşacak ya da bütünüyle ona bağlanacaktır. Ama sanki karşı saftaymış gibi tabii hukuktan ayrı düşünülmesi doğru değildir, mümkün de değildir. Yasa yaratma mantığı ve tekniği olan iradecilik açısından, tabii hukukçulukla iradeci pozitivizm arasında bir farklılık yoktur. Tabii hukuk konusundaki en yetkin kuramcılardan –ve de tabii hukukçulardan– biri olan Villey, kendisine rağmen, çalışmasının önemini de ortaya koyan biçimde bunu kanıtlar.

Dahası var: Villey'nin gerçek tabii hukukçu diye sunduğu Tommaso d'Aquino, modern düşünceye kazandırılırken, iradeci pozitivizmin hazırlayıcılarından birine dönüşecektir. Modernitenin başlangıcında Lombardus'un Sentencias'ını devre dışı bırakan Summa Teologica'sıyla modern hukuk müfredatına girmesinin[6] nedenlerinden biri sözleşme fikrine yakınlığı olabilir. Tommaso d'Aquino, Augustinus'u tekrarlayarak, iktidarın Tanrısal olduğunu, ama yöneticiye dolaylı yoldan verildiğini söylemişti.

Tanrı yöneticiyi yetkilendirmesi için insanları yetkilendiriyordu. Üstelik böyle kurulan şu ya da bu yönetim biçimi de insanlar tarafından belirleniyordu. 13. yüzyılda, tabii hukukla pozitif hukuk arasına insan girmişti. Sözleşme kuramının –egemenlik ve ulusal irade kurgusunun– tohumu bu düşüncede de vardı. Modern düşünürler modernitenin başlangıcında kuramın temellerini atarken, yalnızca Augustinus'u değil, Tommaso d'Aquino'yu da –İbn Rüşd ve Aristoteles'le– hatırlamışlardı. Bu yolu da izleyerek, yasa yaratıcı insan iradesini devreye sokup modern iradeci pozitivistlere dönüştüler. Pozitivist damarları güçlü Suárez'i, Hobbes'u bir yana bırakıyorum, Strauss'un klasik tabii hukukçu diye sunduğu ve insanın vazgeçilmez haklarına gönderme yapan Locke bile, sözleşmeci olduğundan, pozitivizmden bütünüyle azade olamaz. Modern tabii hukukçuların can düşmanı saydıkları iradeci pozitivistlerle sık sık buluşmalarında hiçbir kuramsal çelişki yoktur. Modernitenin bir gereğidir bu, günümüze kadar da sürer.

Gerçek bilginin önümüze koyduklarından kaçmak mümkün değil. İradeci pozitivizmi anlamanın yolu, tabii hukukun ne olduğunu iyi bilmekten geçer. Bir tabii hukuk hurafesi olarak pozitivizmi kendi sözde hakikatlerinin karşısına yerleştirenler tabii hukuk konusunda da büyük bir yanılgı içine düşmüş olabilirler. Bir hurafeyi diğeri karşıladığı için. Hurafeden kurtulmanın yolu, sahte bir "tabii hukuk-pozitivizm" tartışmasından ve ideolojik tarafgirlikten kurtulmak, "hukuk nedir?" sorusuna cevap ararken irade kavramının temel öneminin farkına varmaktır. Bir hukuk tanımı için doğru cevap, iradeci olanı olmayandan ayıran cevap olacaktır. Tabii hukukçuların iradeci olmaması işin "tabiatı" gereği mümkün değildir de, tabii hukukçu olmayanların bir kısmı, iradeci olmadıkları ölçüde, iradeci pozitivist de olmayacaklardır.

Bana kalırsa, her türlü hurafeden nefret ettikleri için yönetmek ve yönetilmekten de hoşlanmazlar.

1. Michel Villey, La formation de la pensée juridique moderne, PUF, Paris 2009, s. 243.
2. Leo Strauss, Droit naturel et histoire, Flammarion, Paris 1986, s. 37, 136, 181.
3. H. L. Hart, Essays in Jurisprudence and Philosophy, Oxford, Clarendon Press, 1983, s. 49-87.
4. Norberto Bobbio, "Kelsen ve hukukun kaynakları", çev. Bige Açımuz, Devlet Kuramı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005, s. 459-469.
5. Michel Villey, La formation de la pensée juridique moderne, PUF, Paris 2009, s. 206, 207; Michel Bastit, "Occam Guillaume", Dictionnaire de grandes oeuvres juridiques, der. Olivier Cayla ve Jean-Louis Halperin, Dalloz, Paris 2010, s. 438.
6. Cemal Bâli Akal, Modern Düşüncenin Doğuşu, Dost, Ankara 2013, s. 35.

Prof. Dr. Mustafa Dural'ın Değerli Anısına

Türk Hukuk camiasına binlerce hukukçu yetiştirmiş olan Prof. Dr. Mustafa Dural son nefesini verene kadar öğrencilerinin karşısında olmuş ve Türkiye'ye Medeni Hukuk alanında sayısız eserler kazandırmıştır

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ayar
Kadir Has Üniversitesi

Hayatını bilime adamış ve bu uğurda Türkiye'ye sayısız eserler kazandırmış olan Prof. Dr. Mustafa Dural Hocanın vefatı, ülkemiz için yeri doldurulamayacak büyük bir kayıptır. Soyu tükenmeye yüz tutmuş eski saygın bilim insanları neslinin son temsilcilerinden olan Mustafa Hocamız, akademik kimliği ve mesleki ciddiyetinin yanında her daim özenli giyim kuşamından derin entelektüel zevklerine kadar her yönü ile çevresindeki herkeste hayranlık duygusu uyandırmış bir kişilikti.

1938 yılında Adana'da doğan Prof. Dr. Mustafa Dural, 1945 yılında ailesi ile birlikte İstanbul'a yerleşmiş, orta ve lise öğrenimini Sankt Georg Avusturya Kolejinde tamamlamıştır. 1957 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine giren Prof. Dr. Mustafa Dural, 1961 yılında Fakülteden mezun olmuş ve 1962'de aynı Fakülteye Medeni Hukuk asistanı olarak atanmıştır. 1967 yılında İstanbul Üniversitesi'nde doktorasını tamamlayan Prof. Dural, Avusturya hükümetinin verdiği bursla akademik çalışma yapmak üzere Graz Üniversitesi'ne gitmiş ve orada Türk Hukukuna ilişkin birçok seminer dersi gerçekleştirmiştir. 1972 yılında doçent ünvanını alan Prof. Dural, 1979'da Profesör ünvanını almış ve 2000 yılına kadar İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi kadrosunda yer almıştır. Emekli olduktan sonra bir süre Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi akademik kadrosunda yer alan Prof. Dural, 1 Mart 2004 tarihinden itibaren vefatına kadar Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Özel Hukuk Bölüm Başkanlığı yapmış ve aynı Fakültede Medeni Hukuk dersleri vermiştir.

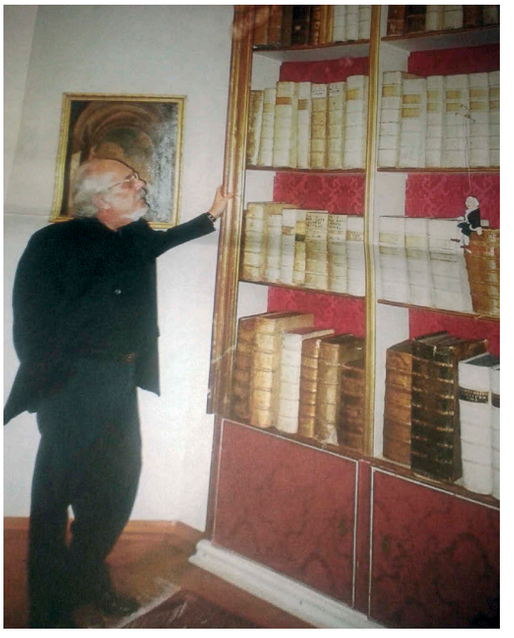
Bilindiği üzere hukukçu olma yolunda usta çırak ilişkisinin önemi büyüktür. İşte ben bu zorlu yolda Sayın Hocam Dural'ın hem öğrencisi, hem de asistanı olma şansını ve onurunu yaşadım.

Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenci olduğum ilk yıl (2000 yılı) ilk dersi kendisinden almış ve hukuk öğreniminin ciddiyetini onun ağzından çıkan ilk cümlelerden anlamıştım. Kendisinin o zaman biz öğrencilere hitaben; "Hukuk Fakültesi birinci sınıfta misafirsiniz, ikinci sınıfta bölümünüzü değiştirmek için geç kalmış sayılmazsınız, üçüncü sınıfta artık her şey için çok geç, son sınıfta ise yine misafirsiniz" sözü ülkemizdeki eğitim sisteminin öğrenciyi becerilerine göre iyi yönlendirememesi neticesinde hasbel kader bir üniversiteye girmiş gençlere uyarı niteliğindeydi.

Kendisinin kişiliği ve eserlerinden her daim öğrenilecek çok şey olacak ve Hocamızın engin birikimi ile yazdığı kitaplar gelecek yıllarda da tüm hukukçulara ve öğrencilere yol gösterecektir

2008 yılında Mustafa Hocam ile yollarımız benim akademik hayata ilk adım attığım Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tekrar kesişti ve mesleki anlamda bir başka şanslı başlangıç yapma fırsatını yakaladım. Asistanlığını yapmaya başladığım ilk günden bugüne kadar bana verdiği yetki ve yüklediği sorumluluklarla öz güvenimi geliştirmemde kendisi çok büyük rol oynamıştır. Mustafa Hocamın akademik birikiminden faydalanmak dışında, ailesine olan düşkünlüğü, öğrencilerle olan ilişkileri, benim giyim kuşamımdan, konuşurken kullandığım kelimelere kadar yapmış olduğu yapıcı eleştiriler genç bir akademisyen için paha biçilmez değerdeydi.

2016 yılının mart ayında kaybettiğimiz Mustafa Hoca'nın boşluğunu doldurmak gerçekten kolay olmayacaktır. Zira kendisi sadece Türk Hukuku bakımından değil aynı zamanda İsviçre, Avusturya ve Alman Hukukları bakımından da derin bilgi ve deneyimlere sahiptir. Yine kendisi Medeni Hukuk alanında pek az hocanın altından kalkabileceği bir hizmet olan, birden fazla alanda genel eser çıkarma üretkenliğini sergilemiştir. Bunun belki de en önemli sebebi hocamızın kendisini sadece akademiye vakfetmesidir. Bu sebeplerle kendisinin kişiliği ve eserlerinden her daim öğrenilecek çok şey olacak ve Hocamızın engin birikimi ile yazdığı kitaplar gelecek yıllarda da tüm hukukçulara ve öğrencilere yol gösterecektir.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Mevzuatının Devletlerin Koruma Yükümlülüğüne Katkısı

2003'ten bu yana Türkiye, uluslararası doğrudan yatırımları çekmede yüksek bir performans gösteriyor. Yükselmesindeki en önemli nedenlerden biri de Kanun No.4875'le önü açılan yabancı yatırım ve yatırımcılara devlet erkleri eliyle çeşitli imtiyaz, teşvik ve kolaylıkların sağlanmış olmasıdır

Av. Çiğdem Çımrın / İstanbul Barosu
İstanbul Bilgi Üniversitesi Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi

Öncelikli olarak Doğrudan Yabancı Yatırım'ın ("DYY") ne olduğunu tanımlamak gerekmektedir. Bu kavramla ilgili farklı farklı tanımlar yapılabilmekle birlikte Türkiye'deki ilgili kavrama ilişkin genel algıyı göz önünde bulundurularak DYY'yi "bir ülkenin kısa bir süre içinde kaynaklarını ve buna bağlı olarak da ekonomik gücünü etkileyebilmek için karşılığını değişik biçimlerde ileride ödemek üzere diğer ülkelerden sağladığı mali ve/veya teknolojik kaynaklardır" şeklinde tanımlayabiliriz.[1] Diğer bir ifadeyle ise Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım yapan (i) yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler, (ii) yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları, veya (iii) yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler ve uluslararası kuruluşlar tarafından Türkiye'de bir firmayı satın alma, yeni kurulacak bir Türk firması için kuruluş sermayesi sağlama ve/veya mevcut bir firmanın sermayesine katılma yollarıyla, Türkiye'ye yapılan ve teknoloji, know-how, işletmecilik bilgisi, işgücü ve yatırımcının kontrol yetkisini de kendisi ile birlikte getiren yatırımlar DYY kapsamında değerlendirilmektedir.

1954 yılında yürürlüğe giren 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, 2003 yılında yürürlüğe giren 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ("Kanun No.4875") ile yürürlükten kaldırılmıştır. Kanun No. 4875'de önceki mevzuatta ekonomide korumacı politikaların bir sonucu olan "izin" yaklaşımı terk edilerek yerine yabancı yatırımcıya yatırımını yapmasın-

Türkiye'de hem Türk Ticaret Kanunu hem de Sermaye Piyasaları Mevzuatı kapsamında iş hayatı aktörlerinin insan haklarına gerekli saygıyı göstermelerini zorlayıcı herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır

da bir nev'i esneklik sağlama amacıyla "izleme" yaklaşımının benimsendiğini görmekteyiz. Bu bağlamda, Türkiye'de yatırım yapmayı planlayan yabancı yatırımcının şirket kurmak ve yatırım yapmak için ön izin alma zorunluluğu kaldırılmış olup önceki mevzuatta yer alan şirket kuruluşu, ortaklığa katılma ve şube açma durumlarında 50.000 USD'lik asgari yabancı sermaye getirme uygulamasına da Kanun No.4875 kapsamında son verilmiştir. Böylelikle dış finansman kaynaklarının önü açılarak Türkiye'nin uluslararası piyasada ekonomik rekabet gücünün yükseltilmesi amaçlanmıştır. Küreselleşmenin etkisiyle de birlikte 2003'ten bu yana Türkiye'nin uluslararası doğrudan yatırımları çekmede yüksek bir performans gösterdiğini söylemek mümkündür. Performansın yükselmesindeki en önemli nedenlerden biri de Kanun No.4875'le önü açılan yabancı yatırım ve yatırımcılara (ve bu yatırımcıların vatandaşı oldukları ülkelere) devlet erkleri eliyle çeşitli imtiyaz, teşvik ve kolaylıkların sağlanmış olmasıdır. Bu teşviklerin en büyüğü (ve belki de bu ölçekli teşvikler kapsamında en yenisi) de Haziran 2012'de "2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları hakkında Bakanlar Kurulu Kararı" ("Karar") ve 2012/1 sayılı Tebliğ kapsamında sağlanmıştır. Bölge derecelerine göre hükümet tarafından verilen teşviklere hak kazanılabilmesi için yapılacak olan değerlendirmelerin sektörel, mali ve teknik alanları kapsayacak nitelikte olacağı belirtilmiştir. Karar çerçevesinde çevre yatırımlarının da teşvik verileceğine yer verildiğini belirtmekte fayda vardır.

Devlet eliyle yerli veya yabancı yatırımcıya sağlanmış bu kolaylıkların veya teşviklerin Birleşmiş Milletler İş Hayatı ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri ("Rehber İlkeler") kapsamında öngörülmüş olan devletlerin kendi toprakları üzerindeki bireyleri üçüncü kişiler ve şirketlerden kaynaklanan ihlallere karşı korumak mükellefiyeti bakımından ne kadar Rehber İlkeler çerçevesine oturtulabileceği büyük bir sorunsal olarak görünmektedir.

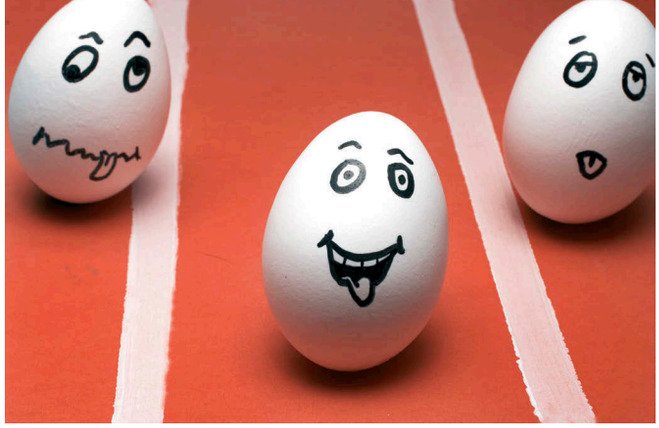
Bu yazı kapsamında takip edilmesi planlanan yöntem Rehber İlkeler'in devletin koruma yükümlülüğüne ilişkin maddelerinin genel olarak ele alarak altlarına ilgili görülen Türk mevzuat metinlerinin içeriklerinin değerlendirilmesinin yapılması şeklinde olacaktır. Bu kapsamda öncelikli olarak operasyonel ilkeler ele alınacak olup sonuç kısmında da kurucu ilkelere ilişkin kısa bir değerlendirme sunulacaktır.

3 No'lu Rehber İlke

Devletin koruma mükellefiyetine uygun davranabilmesi için genel düzenleme yapma ve politika geliştirme fonksiyonunun altı çizilmek istenmiştir. Bu kapsamda devletlerin (i) hali hazırda yürürlükte olan ve iş hayatında yer alan aktörlerin insan haklarına gerekli özeni göstermesini doğrudan veya dolaylı şekilde düzenleyen hukuki ve/veya idari araçları yaratması,

(ii) değişen iş ilişkilerinin dinamiklerine bu araçların yeterli olup olmadığının tespitini yapması,

(iii) şirketlerin kurulması ve faaliyetlerinin sürdürülmesine ilişkin kurallar koyan kanun ve düzenlemelerin bu şirketlerin insan haklarına saygılı davranması açısından yeterli etki ve yönlendirmeyi yapacak şekilde oluşturulmalarının sağlaması ve

(iv) şirketlerin finansal raporlama yükümlülükleri çerçevesinde bazı ekonomik faaliyetler nedeniyle ortaya çıkabilecek insan hakları ihlallerine ve bu ihlallerin derecelendirmelerine yer verilmesinin düzenlenmesini yapması gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye Değerlendirmesi: Türkiye'de hem Türk Ticaret Kanunu hem de Sermaye Piyasaları Mevzuatı kapsamında iş hayatı aktörlerinin insan haklarına gerekli saygıyı göstermelerini zorlayıcı herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Türkiye'nin sermaye piyasası kurulunun kendi mevzuatına tabi şirketlerin faaliyetleri bakımından herhangi bir sınır ötesi yetkisi ve/veya uygulaması bulunmamaktadır. Sadece diğer ülkelerin benzeri kuruluşlarıyla Türkiye sermaye piyasası kurulunun imzaladığı Memorandum on Understanding çerçevesinde Türkiye dışında gerçekleşen kovuşturmalarda bilgi ve belge temin etme yükümlülüğü altına girdiğini görmekteyiz.

4 No'lu Rehber İlke

Özellikle devletlerin kendilerinin sahip olduğu ve/veya kontrol ettikleri ticari işletmeler açısından insan haklarının korunması ve bu işletmelerin faaliyetleri sırasında gerekli özeni ve saygıyı göstermelerini sağlamak için devletlerin her türlü ilgili hukuki ve idari düzenlemeleri gerçekleştirme yükümlülüğünden bahsedilmiştir. Hatta bu yükümlülüğün bir adım ötesine geçilerek devletlerin kontrol ettikleri ve/veya devlet desteği almakta olan ticari işletmeler ve projeler üzerinde insan hakları ihlallerinin tespit edilebileceği bir due diligence çalışmasının yapılmasını teşvik etmeleri beklenmektedir.

Türkiye Değerlendirmesi: Giriş kısmında kısaca bahsedildiği gibi 2003 yılından bu yana Türkiye'de devlet politikalarının ana hedeflerinin daha çok yabancı yatırım ve yatırımcı çekmeye odaklanmasından dolayı birçok kanuni düzenlemenin Parlamento ve/veya Bakanlar Kurulu tarafından hızlıca bu hedef kapsamında geçirilerek yürürlüğe konmuştur. Bu kapsamda iktidar öncelikle altyapı projelerine önem vermiş ve Yap-İşlet-Devret ("YİD") modeli yolunu işleterek "kamu kurum ve kuruluşlarınca ifa edilen, ileri teknoloji veya yüksek maddi kaynak gerektiren yatırım ve hizmetlerin YİD modeli çerçevesinde yaptırılmasını sağlamak" amacıyla 3996 sayılı "Bazı Yatırım ve Hizmetlerin YİD Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun" ("Kanun No.3996") üzerinde değişiklikler yaparak daha çok yabancı şirket eliyle bu yatırım ve hizmetlerin gördürülmesine izin verip, yabancı yatırımcıya da Hazine garantisi gibi birçok güvencenin sunulduğu sözleşmeler imzalama suretiyle çok yüksek bedelli finansal yatırım gerektiren altyapı projelerin gerçekleşmesinin yolunu açmıştır.

Bunun gibi 6428 sayılı "Sağlık Bakanlığınca Kamu Özel İşbirliği Modeli ile Tesis Yaptırılması, Yenilenmesi ve Hizmet Alınması Kanun" ve Uygulama Yönetmeliği ("Sağlık PPP Kanunu") çıkarılarak kamu idareleri ile özel şirketlerin işbirliği yaparak sağlık alanında da yabancı yatırımcılara çekici gelen düzenlemeler gerçekleştirilmiş kamunun da müdahil olacağı bir sistem

Altyapı projelerinin inşaat işlerinde çalışan işçilerin kötü koşullar altında çalışması, altyapı projelerinin yapıldığı yerlerde gerekli çevresel önlemlerin alınmamasından dolayı deniz faunası dâhil (Marmaray ve Avrasya Tüneli örneklerinde olduğu gibi) birçok çevresel dokunun bozulması bu özenin gösterilmediğinin örnekleri olarak sıralanabilir

oluşturulmuştur. Bu sistemde de devam eden projeler açısından yabancı yatırımcıların Sağlık Bakanlığı ile hastane yapımı işlerinde yüklenici sıfatıyla sözleşme imzaladıklarını görmekteyiz.

Yukarıda bahsedilen her iki mevzuat kapsamında yabancı yatırımcı eliyle gerçekleştirilen projelerde devlet katılımı ve kontrolü bulunmaktadır. Ancak, ne yazık ki Türkiye'nin yasama ve yürütme organları bu projeler kapsamında özel işletmelerin faaliyetlerini gerçekleştirirken insan haklarına saygılı davranmalarını sağlayacak ve olası ihlalleri engelleyici hukuki ve idari düzenlemeyi yapmadığını ve hatta devletinde ilgili idareleri eliyle bu projeler kapsamında bilfiil çalışmalar yaparken kendisinin de insan haklarına gerekli özeni göstermediğine tanıklık ettiğimizi söylemek yanlış olmaz. Altyapı projelerinin inşaat işlerinde çalışan işçilerin kötü koşullar altında çalışması, altyapı projelerinin yapıldığı yerlerde gerekli çevresel önlemlerin alınmamasından dolayı deniz faunası dâhil (Marmaray ve Avrasya Tüneli örneklerinde olduğu gibi) birçok çevresel dokunun bozulması bu özenin gösterilmediğinin örnekleri olarak sıralanabilir. Devletin diğer yandan bu kanunlar kapsamında yaptırılan projeler açısından da özel işletmelerin insan hakları due diligence'ı gibi bir çalışma yapmalarını zorunluluk olarak ortaya koymadığı aşikârdır.

5 No'lu Rehber İlke

Ticari işletmelerin sundukları hizmetlerin insan haklarından faydalanılması kapsamında etki doğurma ihtimalinin yüksek olduğu alanlarda devletlerin bu ticari işletmelerle sözleşme yaparken veya bu hizmetlerin verilişini regüle ederken kendilerinin uluslararası insan hakları yükümlülüklerine halel gelmesini engelleyici asgari düzeyde bir gözetim ve denetim mekanizmasını yaratması gerekmektedir. Bu gerekliliğin sunuluş amacı özellikle hizmet temininin özelleştirme kapsamına alındığı işler bakımından devletin uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerinden feragat etmediğinin altını çizmek istenmesidir.

Türkiye Değerlendirmesi: 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu kapsamında Özelleştirme İdaresi üzerinden özel sektörün yönetim ve denetimine aktarılan [devlet] işletmeleri bakımından özel sektöre devletin insan hakları yükümlülüklerine riayet etmesini sağlayıcı veya diğer bir ifadeyle özelleştirme sonrası dönemde devletin devam etmekte olan bu yükümlülüklerinin uluslararası anlaşmalara ve iç hukuk düzenlemelerine uygun bir şekilde yerine getirilmesini sağlayıcı/destekleyici herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Kaldı ki özelleştirme ihaleleri açısından İdare tarafından düzenlenen ve ilgililerin ön-yeterlilik ve ihaleye hazırlık süreçlerinde yol gösterici olup ihaleye katılacak ilgililerin sunması/bulundurması/hazırlaması zorunlu tutulan bilgi/belge/çalışmaları anlatan ihale şartnamelerinde (bknz. Halk Sigorta ve Halk Emeklilik özelleştirmeleri kapsamında ilgililere dağıtılan ihale şartnameleri) ve ihale sonucunda ihaleyi kazananla imzalanan sözleşmeler (bknz. Türk Telekom özelleştirmesi kapsamında yabancı yatırımcı ile imzalanan sözleşme metni) veya bir adım daha ileri gidilerek özelleştirme sonrasında özel sektör yönetimine geçen devlet işletmelerinde deneyimlenen süreç kapsamında işbu Rehber İlkeler'de önerilen hiçbir önerinin göz önünde tutulmadığını görmekteyiz. Keza, bir üst Rehber İlke'de bahsettiğimiz Kanun No.3996 ve Sağlık PPP Kanunu kapsamında da ilgili idare ile özel sektör tarafından imzalanan işletme sözleşmelerinde (bknz. Avrasya Tüneli İşletme Sözleşmesi) de benzer bir denetim ve gözetme mekanizmasının sadece ekonomik parametreler açısından düzenlendiğini devletin uluslararası hukuk altında üstlendiği insan hakları sorumluluklarına ilişkin herhangi bir düzenlemenin olmadığını tespit edebiliriz.

6 No'lu Rehber İlke

Devletlerin bilfiil kendilerinin ticari ilişkiye girdikleri ticari işletmelerin faaliyetlerinde insan haklarına saygılı şekilde davranmasını teşvik etme yükümlülüğü bulunduğu belirtilmektedir. Bu özellikle devletlerin devlet ihtiyaçları kapsamında mal ve hizmet alımı için gerçekleştirdiği kamu ihalelerinde dikkat edilmesi gereken bir husus olarak karşımıza çıkar.

Türkiye Değerlendirmesi: 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ("Kanun No.4734") kapsamında kamu hukukuna tabi olan veya kamunun denetimi altında bulunan veyahut kamu kaynağı kullanan kamu kurum ve kuruluşlarının yapacakları ihalelerde uygulanacak esas ve usuller belirlenmektedir. Kanun No.4734 çerçevesinde Rehber İlke altında belirtilen teşvik etme yükümlülüğüne yer verilmediğini görüyoruz. Gerçekten "Temel İlkeler" başlıklı 5. madde altında idarelerin Kanun No.4734'e göre yapılacak ihalelerde, saydamlığı, rekabeti, eşit muameleyi, güvenirliği, gizliliği, kamuoyu denetimini (...) kaynakların verimli kullanılmasını sağlamakla sorumlu olduğu belirtilerek "İhaleye Katılımda Yeterlilik Kuralları" başlıklı 10. madde altında ihaleye katılan ticari işletmelerde insan haklarına saygılı bir operasyon gerçekleştirdiğini kanıtlar bir belge talep edilmeyerek ve "İsteklilerin Cezai Sorumluluğu" başlıklı 59. madde de herhangi bir insan hakları ihlalini bu kapsam içinde tutmayarak yine ilgili Rehber İlke kapsamında öngörülen teşvik yükümlülüğüne asgari düzeyde dahi olsa devlet tarafından bu kanun çıkartılırken dikkat edilmediği ortaya çıkmaktadır.

9 No'lu Rehber İlke

Devletlerin insan hakları yükümlülüklerini yerine getirebilecekleri yeterli iç politika alanını muhafaza ederek diğer dev-

Ekonomi Bakanlığı bu yabancı sermaye şirketlerinin Türkiye'de faaliyetlerini gerçekleştirirken ortaya çıkardıkları sosyal, kültürel veya çevresel etkilerden çok yatırımlarının rakamsal büyüklüğü, ay bazında Türkiye'ye ne kadar yabancı sermayenin girdiği ve çıktığı gibi konularla ilgilendiği dikkat çekmektedir

let veya özel sektörlerle olan iş ilişkileri kapsamında ekonomi politikalarını sürdürmeleri gerekmektedir. Bu alanda özellikle serbest ticaret anlaşmaları, yatırımların teşvik edilmesi ve korunmasına yönelik ikili anlaşmalara taraf olurken devletlerin üçüncü taraflarca gerçekleştirebilecek insan hakları ihlallerine karşı kendi toprakları üzerindeki bireyleri koruma görevlerini gerçekleştirebilecek yeterlilikte bir politika ve regülasyon alanının bu ikili anlaşmalar kapsamında üstlendikleri yabancı yatırımcıyı koruma görevlerini ifa ederken muhafaza edilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye Değerlendirmesi: Ekonomi Bakanlığı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından Ocak 2015 için hazırlanan uluslararası DYY verileri bülteninde ("Bülten") Ocak 2015 itibariyle Türkiye'nin 84 ülkeyle Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarının (BITs) imzalandığını ve toplamda 41.699 adet uluslararası sermayeli şirketin ülkemizde faaliyette bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Bu şirketlerin başta toptan ve perakende ticaret olmak üzere gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri ve imalat sanayi sektörlerinde faaliyette bulundukları belirtilmiştir. İlgili Bülten'de Ekonomi Bakanlığı bu yabancı sermaye şirketlerinin Türkiye'de faaliyetlerini gerçekleştirirken ortaya çıkardıkları sosyal, kültürel veya çevresel etkilerden çok yatırımlarının rakamsal büyüklüğü, ay bazında Türkiye'ye ne kadar yabancı sermayenin girdiği ve çıktığı gibi konularla ilgilendiği dikkat çekmektedir.

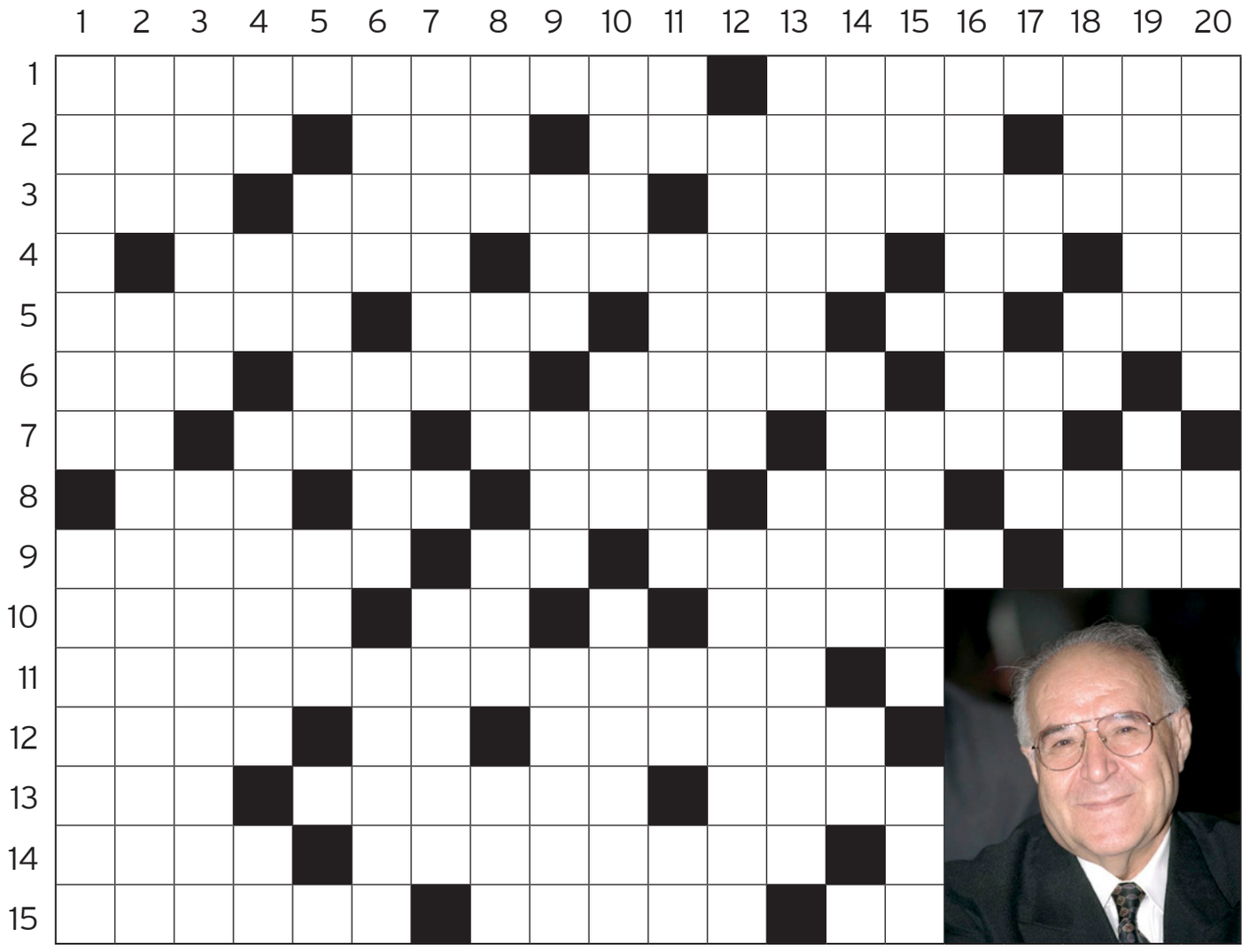
Aynı Rehber İlke kapsamında, Bülten'de belirtilen ve Türkiye'ye en çok yatırım yapan (yani yabancı sermayenin kaynağı olan) Almanya ve ABD ülkeleriyle Türkiye'nin imzaladığı BIT'leri hızlıca taradığımızda Türkiye'nin kendi vatandaşları ve şirketlerine sergilediği muameleden farklı bir muameleye anlaşmaya taraf olan diğer ülkenin Türkiye'de yatırım yapan vatandaş ve şirketlerine göstermeme yükümlülüğü altına girdiğini ve hatta ABD BIT'sinde bu kapsamın bir adım daha ilerisine gidilerek şirket tanımının kapsamının (...) kâr gayesi taşısın veya taşımasın ister özel ister kamu kuruluşu olsun denilerek şirket tanımı geniş tutulmuştur) ve dolayısıyla sağladığı korumanın daha geniş bir düzlem içinde formüle edildiğini görüyoruz. Türkiye'nin Rehber İlkeler kapsamında üstlendiği koruma yükümlülüğü kapsamında uygulamaları gerçekleştirirken yapacağı iş ve işlemlerin bu çok yoğun sermaye akışının kaynağı olan ülkelerin yatırımcıların mali çıkarlarına zarar vermesi söz konusu olduğu takdirde BIT'ler kapsamında bu kapsamı saklı tutmadığı için ciddi tazminat ödeme durumuyla karşılaşma riski vardır. Bu hem ekonomik hem de uluslararası arena da önemli bir itibar riskidir ve Türkiye'nin Rehber İlkeler'de öngörülen veya önerilen yöntemlerle yabancı yatırımcılar tarafından kendi topraklarında gerçekleştirilen insan hakları ihlallerine karşı önlemler alması açısından elini çok güçsüzleştirmektedir.

Sonuç

Kurucu ilkeler kapsamında, uluslararası hukukta devletin ülkesinde yaşayan kişilerin hak ve hürriyetlerini, üçüncü kişiler ve şirketlerden gelen ihlaller de dâhil olmak üzere, koruma, ihlal gerçekleşmişse gerekli soruşturma ve takibatı yapma, sorumluları cezalandırma, ayrıca mağdurların zarar ve kayıplarının tazminini sağlama yükümlülüğü söz konusudur. Bu yükümlülük özellikle Türkiye Anayasası'nın 90. maddesi (ilgili madde çerçevesinde 2004 değişikliğiyle birlikte temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalara üstünlük tanınmıştır) kapsamında değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak Türkiye'nin imza koyduğu uluslararası anlaşmaların kanunlarla çatışması halinde bu anlaşma metinlerine üstünlük tanınabileceği ve bu bahisle Türkiye'nin Rehber İlkeler altında üstlendiği yükümlülük oranının ilgili Anayasa hükmünün de işletilebileceği olasılığıyla daha da ciddi bir hal aldığı söylenebilir.

Gerçekten yukarıda Rehber İlkeler altında ele alınan hukuki düzenlemelerin hepsinde sadece piyasa parametreleriyle hareket edilen ve yerli ve/veya yabancı yatırımcıdan da beklentinin sadece ekonomik ve teknik yeterlilik kriterlerini sağlamasının yeterli olması beklentisini görmekteyiz. Bu yeterlilik kriterlerinden hiçbiri devletin Rehber İlkeler kapsamında üstlendiği koruma yükümlülüğünü destekleyici bir çerçeve taşımadığı gibi yeterlilik kriterlerinin yer aldığı hukuki düzenlemelerin uygulanması sırasında da ayrımcılık gibi insan hakları ihlallerinin ortaya çıkarılmasının daha da mümkün bir hal alacağı bir düzlem geliştirmektedir. Devlet bu ihlallerin önüne geçemeyerek hem uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirememiş olmakta hem de Anayasa'nın 90. maddesi kapsamında mevcut kanunların temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası anlaşmalara ayrılık teşkil etmesinden dolayı aslında "hükümsüz" olan bu DYY'ye ilişkin kanun hükümlerine öncelik tanımaya devam ederek bir Anayasa ihlaline de yol açmakta olduğu iddiası da geliştirilebilir mi diye sormadan geçemiyor insan...

1. http://arsiv.setav.org/ups/dosya/65109.pdf

SOLDAN SAĞA

1. Yedi yıl Yargıtay Ceza Dairesi üyeliği, on iki yıl Ceza Kurulu Başkanlığı, iki yıl da Yargıtay Başkanlığı yapan değerli hukukçu (resimdeki) – Hazcılık. **2**. Bir şirket sermayesinin ödenmemiş bölümünün ya da sermaye artırımında hisseye düşen artışın ödenmesi için ortaklara yapılan çağrı – Muğla'nın bir ilçesi – Vergiler – Yakup Peygamber'in eşi. **3**. Bir seslenme sözü – İkamet etme – Yalnızlık korkusu. **4**. Çalışanlara normalde kazandıklarının üstünde ekstra maddi hak verilmesi – Toplanma, birleşim – Bir soru sözü – Kuş yuvası. **5**. Kulak yıkama aleti – Banka otomatik veznesi – Fayda, çıkar – Bir strateji oyunu – Ödünç alınan ya da verilen şey. **6**. İstatiksel bir seride en çok tekrarlanan terim – Parasal – Sürgün – Bir renk. **7**. İlaç – Osmanlılarda gümrük vergisi – Cesitli maddeden yapılan yapma yüz – İtalya ve Fransa'da akan bir ırmak. **8**. Yapma, etme – Sahip – Çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa – Padişah, hükümdar – İstif. **9**. Üvey ana – Stronsiyumun simgesi – Bir tür hızlı keşif gemisi – Bulut. **10**. Ayağın yüksek olan üst bölümü – "Jet ..." (aktör) – İcazet. **11**. Marka. **12**. Ayak – Bir kan grubu – Din dışı. **13**. Cet – Ticari bir şirket türü – "... Türmen" (1998-2008 arası AİHM Yargıcı). **14**. Bir tür deniz taşımacılığı – Karakteroloji. **15**. Uzaklaşmak – Antlaşma – 3,14 sayısı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. Bir yargıçtan ya da bazen savcaı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yargı yeri – Artvin yöresi halk oyunu. **2**. Eskrimde bir dal – Ad belirtilerek yapılan – Sık gözlü ağ. **3**. Görkem – Yasal yollardan sağlanmayan para. **4**. Mililitrenin simgesi – Kemik ucu – Ortaoyununda Rum tipi – Kutsal Hint hecesi. **5**. Tasvip – Eski ABD Başkanı Eisenhover'ın takma adı. **6**. Rehin, ipotek – Aleni – Şahit. **7**. Milli – Londra mali piyasasında bankalarca belirlenen faiz oranı. **8**. Uçurum – Bir işi başarabilecek en küçük birlik – İthalatta malın bedeline taşıma ve sigorta giderlerinin eklenmesiyle oluşan fiyat – Ad, ün. **9**. Biten bir yazının oltuna konulan işaret – İsviçre'de bir ırmak – Bir sanığın, kendisinin suçun işlendiği anda başka bir yerde bulunduğu şeklindeki savunması. **10**. Sanayi, endüstri – Uyuşturucu bir madde – Üç Silahşörler'den birisi. **11**. Çıplak vücut resmi – Piyasada etki ya da tepki – İlkel benlik – Bir nota. **12**. Bir yerde oturanlar, sakinler – Yerfıstığı. **13**. Dine sonradan giren boş inanç – İktisap, edinim. **14**. Kütahya'nın bir ilçesi – Roma aşk çeşmesi – Belirti. **15**. Ahır – "... Devam" (Bülent Ortaçgil'in bir albümü) – Bankada hesabı olanlara gönderilen ödeme ya da çekme makbuzu. **16**. Özerklik. **17**. Demirin simgesi – Amerikan Devletleri Örgütü. **18**. Uluslararası Çalışma Örgütü – Bir yüzey ölçüsü – Borudan kol almakta kullanılan bağlantı parçası. **19**. Kutsal bir kitap – Satıcının malı alıcının istediği yerde teslimi. **20**. Geçinme, geçim – Kriptonun simgesi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyasından Polonya'ya kaçan mülteciler.
Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalandı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1950 tarih ve 429 (V) sayılı Kararıyla toplanan Konferansta kabul edilen sözleşme, 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girdi. Türkiye Sözleşme'yi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazi kayıtla onaylamıştır. 359 Sayılı Onay Kanunu 5 Eylül 1961 gün ve 10898 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Türkiye'nin ihtirazi kaydı şöyledir: "Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye'de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz".

On yıldır, hukukun üstünlüğü için;
insan, çevre ve hayvan hakları için,
hukukçuların ve hukukçu olmayanların
sözleriyle yayınlanan aylık hukuk dergisi

GÜNCEL HUKUK

HERKES İÇİN HAK HERKES İÇİN ADALET...

Yıllık abone bedeli
SADECE 70 TL

e-posta: guncel hukuk@doganburda.com
web: www.guncelhukuk.com.tr

abone@doganburda.com
tel: (0212) 478 03 00

